nr. 9, septembrie 1989

Proletari din toate țările uniți-vă!

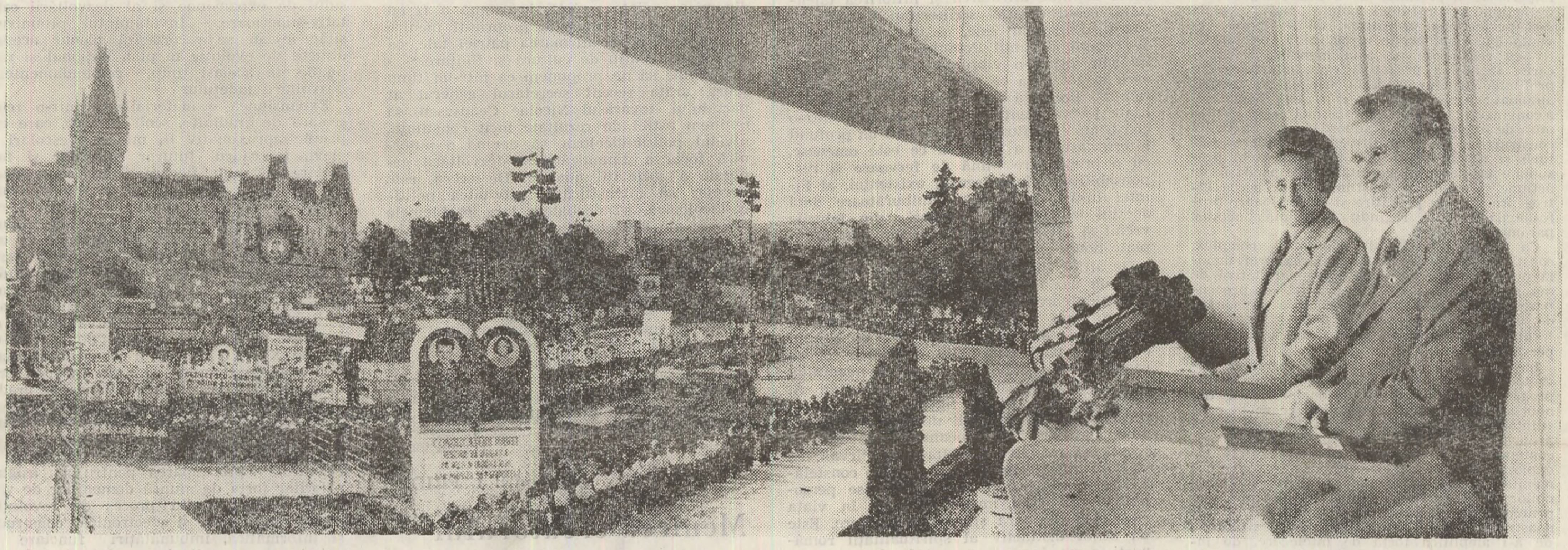
(anul XCVI, nr. 1237)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTA LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

„...este deosebit de important că anul acesta deschidem anul de învățămînt din patria noastră la Iași, centrul Moldovei, de unde a pornit lupta hotărîtoare pentru Unire și independență. Aceasta trebuie să constituie un simbol al luptei pentru un învățămînt de înalt nivel tehnic și științific, care să asigure ridicarea patriei noastre pe cele mai înalte culmi de progres, de civilizație, de știință și cultură!"

NICOLAE CEAUȘESCU

Marea Adunare populară de la Iași — 15 septembrie 1989

„Cu poporul și pentru popor"

Întîlnirile de lucru ale secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, din aceste zile de septembrie pe pămînt moldav, la Iași, Suceava și Botoșani, au pus în lumină temeinicia conceptului fundamental al politicii noastre de construire a socialismului, „cu poporul și pentru popor". Dialogurile purtate în fabrici, uzine, pe ogoare, în institute de cercetare și învățămînt, în școli, ampla cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu rostită la Iași cu prilejul deschiderii anului de învățămînt, ca și acelea de la Suceava și Botoșani, au dat la iveală cu putere și strălucire adevărul că realizările noastre atît de spectaculoase sînt rodul legăturii permanente, organice dintre partid și popor, dintre conducătorul acestuia și masele largi de oameni ai muncii. Drumurile pe care le străbatem către piscurile comunismului sînt emanația eroicilor eforturi colective ale poporului, catalizate continuu de gîndirea novatoare, de fapta revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, conducătorul gloriosului nostru partid, cel care întruchipează virtuțile alese ale neamului.

Vizitele acestea de lucru au prilejuit constatarea plină de satisfacție a înnobilării străvechilor meleaguri moldave cu o civilizație avansată, căreia i s-a pus temelie trainică cu prilejul unor vizite anterioare, a unor dialoguri fertile dintre conducătorul partidului și statului și oamenii muncii de aici. E semnificativ să amintim, de pildă, că în județul Iași producția industrială marfă a crescut față de 1965 de 120 de ori, iar cea agricolă de trei ori și jumătate. S-au construit în acești ani în așezările județului Iași 100 000 de apartamente. Sînt mărturii peremptorii ale justeței politicii de dezvoltare armonioasă a tuturor zonelor țării, statuată după cel de al IX-lea Congres al partidului, și care asigură în fapt adevărata egalitate între toți cetățenii patriei. Este o ilustrare cît se poate de fericită a viabilității conceptului politic de construire a noii societăți „cu poporul și pentru popor".

Rodnicele întîlniri de lucru din aceste zile de septembrie de pe meleagurile moldave au stat sub semnul grijii statornice de a se asigura pe mai departe dezvoltarea amplă a acestor locuri de legendă, așa cum prevăd pentru întreaga țară documentele celui de al XIV-lea Congres al partidului. Exprimîndu-și bucuria de a se întîlni din nou cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu tovarășa Elena Ceaușescu, întîmpinîndu-i cu tradiționala pîine și sare, dar și cu angajamentele exemplar înfăptuite, oamenii muncii din Iași, Suceava și Botoșani și-au exprimat legămîntul de a consacra toate energiile transpunerii neabătute în viață a politicii partidului nostru comunist. Totodată, ei și-au manifestat cu entuziasm adeziunea pentru realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în înalta funcție de secretar general al partidului la cel de al XIV-lea Congres, văzînd în aceasta garanția îndeplinirii proiectelor noastre cutezătoare de ctitorire a socialismului pe pămîntul românesc.

Au fost zile memorabile, pilduitoare pentru unitatea dintre popor, partid, și conducătorul său încercat, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

CONVORBIRI LITERARE

Continuitate

Pe unde trece, trece Adevărul
Pe unde trece, vin spre el copii
Pe unde trece Întemeietorul
Se face mai frumoasă încă-o zi

Și cărturari cu tîmple de omături
Ascultă sfatul drag și înțelept
Al celei care-i stă mereu alături
Pe drumul larg deschis, pe drumul drept

Partidul l-a ales să ne îndrume
Și-l vrem în fruntea noastră reales
Să ducă strălucirea țării-n lume
Congres, lîngă Congres, lîngă Congres...

Corneliu STURZU

Durabile alcătuiri

15 septembrie. O domoală lumină de-nceput de toamnă învăluie Iașul în faldurile unui veșmînt aparte. Zi în care această istorică cetate a culturii și învățămîntului, sălașul marilor Uniri, prestigioasă așezare contemporană, trăiește ceasuri memorabile. De altminteri, ieșenii au mai fost martorii unor astfel de grandioase momente. Fiecare, însă, are alte încărcături emoționale, alte valențe. După vizita de lucru — a douăsprezecea, pe aceste legendare meleaguri —, în unități industriale și agricole, de învățămînt și cercetare, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, a fost prezent la marea adunare populară din Piața Ștefan cel Mare. Aici, zecile de mii de ieșeni — muncitori, țărani, intelectuali, studenți, elevi — au ascultat cuvîntarea plină de miez, de învățăminte și îndemnuri patriotice, revoluționare, cu reverberații pentru noi toți, rostită de primul bărbat politic al țării, ctitorul unei Epoci ce-i poartă și-i va purta pentru totdeauna numele, proeminentă personalitate a lumii contemporane. Aici, și aici, ieșenii au dat glas sentimentelor lor de adeziune la propunerea de realegere în funcția supremă de partid a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Este cu totul revelator și, totodată, stimulator pentru școala românească, pentru cultura noastră, în genere, că secretarul general al partidului, instituționalizînd o tradiție, participă la deschiderea anului de învățămînt într-unul din marile centre universitare. I-a revenit Iașului, din nou, această onoare. Prilej de meditație și implicare totală pentru toți slujitorii catedrei, pentru toți cei care servesc, într-un fel sau altul, școala, indiferent de locul de muncă, de profesie. Pentru că, se știe, în triada învățămînt-cercetare-producție, interferențele active dintre instituțiile de învățămînt și alte instituții și întreprinderi sînt pe cît de inevitabile, pe atît de fertile. Beneficiară e societatea, roadele le culegem toți.

Din vechimea noastră spirituală, Iașul a cunoscut timpi de elevată ascensiune. În această vatră seculară de cultură și civilizație urbană, s-au tipărit între primele cărți românești, s-au întemeiat între primele școli în limba română, întîia societate științifică, întîia universitate cu structuri moderne, au apărut publicații de incontestabilă marcă, cu influențe în întreg spațiul românesc, alte și alte așezăminte de căpătîi. De aici a pornit — cum spunea secretarul general al partidului la marea adunare populară din 15 septembrie 1989, acum 130 de ani, Unirea Principatelor, Domnul crucialei Uniri fiind tot un moldovean, cu ardentă conștiință patriotică, Al. I. Cuza, sub oblăduirea căruia s-au făptuit reforme decisive pentru dezvoltarea economiei, învățămîntului, culturii, științei, artelor. De peste două decenii, această eflorescență a gîndului creator, a sufletului sensibil, are o splendidă corolă. Să reamintim cîteva durabile alcătuiri pentru a nu uita nici o clipă ceea ce s-a făcut în acest spațiu: în primul rînd, un oraș înnoit într-o proporție covîrșitoare, cu industrii moderne, cu tehnologii de vîrf, platforma de învățămînt, cercetare și microproducție a Institutului Politehnic „Gh. Asachi", zeci de filiale și centre de cercetare științifică și inginerie tehnologică, așezăminte de cultură, artă și sănătate, revista „Cronica", Editura „Junimea", noua serie a revistei „Convorbiri literare", valorificarea bunurilor noastre perene, ce ne vor reprezenta în veacuri...

Învățătura de carte, cultura —

(continuare în pag. 3)

Vasile IANCU

În întîmpinarea Congresului al XIV-lea al

Septembrie 1989 : Vizita de lucru în centrul universitar Iași

Conștiință și viitor

Factor esențial de progres, conștiința înaintată se relevă în fapte concrete ce vizează progresul, presupunînd pregătire teoretică multilaterală continuă, dar mai ales specifică. Îndemnul formulat de secretarul general al partidului și în cuvîntarea rostită la Iași cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt și anume acela de a cultiva dăruirea și spiritul de abnegație în munca fiecăruia dă glas cerinței imperioase și profunde de a întări capacitatea de acțiune a conștiinței, voința omului nou de a-și perfecționa pregătirea, de a învinge eventualele rămîneri în urmă, de a fi competitiv cu realizările pe plan mondial. Valorificarea socială a pregătirii este hotărîtă de o profundă structură morală, dar ea nu rodește automat : are nevoie de conștiința atitudinii, a convingerii, a hotărîrii și a motivației. Volumul de cunoștințe se subordonează eficienței constructive și competitive. Îmbogățirea culturii și a culturii profesionale îndeosebi presupune ca scop direct întărirea capacității de acțiune și creație a conștiinței și de aceea întreg procesul de pregătire și perfecționare profesională trebuie regîndit în lumina acestor parametri maximi.

Ca fenomen social și individual complex, conștiința înaintată, perfecționarea profesională nu se rezumă la acumularea cantitativă de noi cunoștințe, ci trebuie însoțită de preocuparea permanentă pentru ridicarea capacității de interpretare, stimularea puterii asociative, lărgirea și clarificarea orizontului teoretic de perspectivă.

Importanța deosebită pe care partidul, secretarul său general, o acordă îmbunătățirii pregătirii și culturii profesionale derivă din noul statut, din noile răspunderi ce revin conștiinței socialiste, omului nou în construirea propriului viitor. Dacă explozia cunoașterii contemporane a determinat o altă suită de explozii succesive a cunoștințelor în toate domeniile, atunci apare limpede că asimilarea noilor date reprezintă condiția sine qua non pentru a menține conștiința și individualitatea noastră specifică în actualitatea dezvoltării ; de a-i amplifica forța de înțelegere, de interpretare și dezlegare a problemelor noi ce se ivesc mereu, de a-i accentua capacitatea de acțiune, de intervenție, de reacție, absolut indispensabilă ritmurilor actuale.

O eventuală rămînere în urmă chiar și într-un domeniu de o așa mare importanță cum ar fi înalta tehnologie poate fi recuperată : în ultimă instanță, tehnologia de vîrf poate fi achiziționată și asimilată. Dar rămînerea în urmă în domeniul pregătirii forței de muncă, a unei perspective depășite, echivalează cu anularea șanselor de a participa în mod real, activ, la implacabila competiție a progresului modern. De aceea, formînd și pregătind omul și conștiința viitorului, toate forțele de educație și învățămînt sînt chemate să așeze într-o măsură esențială calitatea dezvoltării de mîine, imaginea evoluției viitoare. Noile industrii devin industriile cunoștințelor înaintate și ascensiunea lor nu mai este condiționată fatalmente de materiile prime naturale, ci de articularea și combinarea noilor idei și cunoștințe într-un sistem mai greu accesibil, dar inepuizabil, acela al creației. Dezvoltarea însăși este dezvoltarea conștiinței și evoluția ei se bazează astăzi pe solidaritatea premizelor umane, pe temeinicia sistemelor de pregătire în cunoștință de cauză și efect a progresului tehnic neîncetat.

Nevoia ridicării învățămîntului românesc la cele mai înalte cote de exigență contemporană este pregnant formulată totodată în Tezele și proiectul Programului-Directivă pentru Congresul al XIV-lea al partidului.

Adresîndu-se studenților, în Cuvîntarea rostită la marea adunare populară din municipiul Iași, în 15 septembrie, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : „Pentru a înfăptui obiectivele făuririi comunismului în patria noastră avem nevoie, în toate domeniile, de specialiști, de ingineri și tehnicieni, de oameni de cultură cu cele mai înalte cunoștințe".

Generalizarea învățămîntului de 12 ani, extinderea cibernetizării și robotizării producției, introducerea unor noi specializări etc sînt menite a fi schimbări profunde, continui, de structură, funcționalitate, eficiență. Tripticul integrării organice învățămînt-cercetare-producție impune știința ca o importantă forță de producție și pentru că se bazează pe o nouă concepție asupra culturii în general, asupra pregătirii omului și conștiinței viitorului, necesitînd în același timp o participare largă și un efort susținut din partea tuturor celor care compun întregul sistem educațional, răspunzînd astfel îndemnului repetat al secretarului general al partidului de a cultiva dăruirea și spiritul de abnegație, de a întări capacitatea de acțiune a conștiinței întotdeauna înaintate.

O dezvoltare și o argumentare a emancipării pe măsură se cuvine să arătăm în viitorul apropiat și disciplinelor umaniste.

Iuliu MOLDOVEANU

A fi, a ști, a dăinui

Factor modelator de conștiințe, scriitorul este, în același timp, o particulară expresie a conștiinței sociale și naționale, ipostaze complementar afirmate de opera sa. Ea este rezultanta unor factori a căror dominantă o constituie o anume deschidere spre lume, sol de a cărui fertilitate depinde afirmarea și înflorirea talentului, ecoul creației scriitorului în timp și spațiu. Exemplar este, și din acest punct de vedere, destinul Poetului, om al timpului său, printr-o vibrantă, pătimașă implicare în tot ceea ce mișcă în țara sa, „rîul, ramul", prezență reverberantă în universalitate tocmai pentru că s-a constituit într-o conștiință iscoditoare, aplecată cu un profund interes asupra a tot ceea ce este omenesc, cu o preocupare plină de fervoare și responsabilitate vizînd sensul existenței, al Ființei însăși, în accepția tulburătoare dată acestui termen de gînditori din felurite vremi și civilizații, pînă la cele mai apropiate nouă.

De altfel, în cultura românească Eminescu este un caz emblematic. Asemeni lui, osîrdia celor care au trudit cu pana a stat îndeobște sub semnul vibrantei perceperi a faptului de a fi, înțeles nu doar ca simplu obiect al unei delimitate discipline, ci ca raportare a omului la devenirea neamului, în contextul devenirii întregii umanități. Și nu întîmplător printre figurile cele mai reprezentative ale culturii noastre se numără împătimiții de istoria neamului, Bălcescu și Kogălniceanu, Xenopol, Iorga și Pîrvan, ca să dăm numai cîteva nume dintr-o constelație care numără și azi prestigioase personalități, ce s-au impus definitiv în viața științifică din țară și de peste hotare. Este un semn distinctiv al spiritualității românești, semn încorporat metaforelor chemate să definească acest spațiu cultural, acel unduios orizont deal—vale, la Blaga, acea cumpănă pe zare, invocată de Cantacuzino ; ambele sugerînd devenirea specifică, asumată plenar în planul subiectivității, particulare convertiri ale metafizicii în limbajul sufletului înscris într-o anume așezare geografică, cu o anume istorie, cu anume focalizări ale folclorului, mitului, setei de a fi, a ști, a dăinui. Ce altceva sînt Miorița și Meșterul Manole, ce altceva ne spun scrierile lui Eminescu și Sadoveanu ?

Conștientizarea acestui fenomen a beneficiat, prin ani, de perspectivele unor constructive viziuni filozofice, inclusiv de cele deschise de principiile materialismului dialectic și istoric, considerate critic, e drept, de Lovinescu, în *Istoria civilizației române*, dar tocmai în aspecte reducționiste, amendate în prezent, de considerarea filozofiei marxiste în datele ei pe deplin viabile și revelatorii. Fapt este că în orice cultură materialismul dialectic și istoric actualizează elementele cele mai originale și mai fecunde, punînd în valoare multiplele disponibilități creatoare ale acesteia. Și dacă viziunile dogmatice au accentuat unilateral discontinuitatea, absolutizînd-o, viziunea creatoare a marxismului implică, în mod firesc, în procesul istoric, continuitatea, în afară căreia devenirea este, practic, de neînțeles. Deschiderea operată, din acest punct de vedere, de Congresul al IX-lea s-a repercutat deosebit de generos și stimulativ în planul culturii : istoria nu se mai făurește dinafara omului, ci prin om și pentru om.

Limpede a devenit, din acel moment, implicarea directă a fiecărui om în amplul demers, revoluția fiind, din acest punct de vedere, cea mai concentrată și definitorie expresie a istoriei. Demers tot mai mult conștientizat, lăsînd, prin aceasta, un amplu spațiu acțiunii factorului subiectiv. Creșterea ponderii acestuia în relația de reciprocă determinare dintre structură și suprastructură a dus și duce la sporirea responsabilității individului, inclusiv sau mai ales a aceluia care, prin activitatea sa cu largă înrîurire socială, este chemat să contribuie la transpunerea în viață a celor mai importante și hotărîtoare comandamente istorice.

Printre aceștia un loc aparte îl deține scriitorul. Conștiință a epocii, sensibil la tot ceea ce înseamnă înscriere a ființei în durată, a societății în devenirea umană, scriitorul se află într-un perpetuu dialog cu semenii săi, pe teme ale existenței individuale și colective, cu o raportare implicită sau manifestă la idealurile sub semnul cărora generații la rînd preiau din mers ștafeta bătăliei pentru mai bine, mai luminos, mai profund omenesc. A participa cu avizare și eficiență la acest dialog presupune cunoașterea lumii. Aspirație care l-a devorat pe Eminescu și pe Blaga, pe Camil Petrescu și pe mulți dintre scriitorii de frunte ai literaturii noastre, lista continuîndu-se prin tot ceea ce durabil și substanțial au creat.

Or, filozofia se constituie drept funcție exponențială a oricărei cunoașteri. În primul rînd, a aceleia care favorizează includerea faptelor studiate în structuri ale înțelegerii, apte să le releve semnificativ resursele de adevăr, bine și frumos.

A cunoaște este imposibil fără a înțelege, după cum a înțelege este imposibil fără a te implica într-un fel sau altul. Sînt exigențe ale secolului nostru, relevate de dimensiunea accentuat politică a existenței cotidiene, spațiu, azi, mai mult ca oricînd, a acelor decizii care însumate se numesc pur și simplu destin.

Despre acest destin ne vorbește scriitorul. Și pentru a o face în cunoștință de cauză, el trebuie *să știe*, așa precum un arhitect trebuie să știe de ce a plasat în cutare loc al clădirii o ogivă sau un constructor — de ce a preferat un material de construcție altuia. Or, în planul conștiinței, construcția trebuie să fie cel puțin la fel de durabilă, armonioasă, funcțională ca oricare alta.

A ști, așadar. A ști pentru a putea da răspunsuri la întrebări — de la cele de fiecare zi, pînă la cele mai fundamentale. Răspunsuri specifice, pe calea artei, iată ce trebuie să cuprindă creația scriitorului modelator de conștiințe, el însuși conștiință a epocii sale. A implica practic și la scară națională acest impunător factor subiectiv, conștiința, ca forță demiurgică menită să dinamizeze viața socială, înseamnă *a fi* cu adevărat, știind lumea și propria-ți menire și *devenind* întru afirmarea patriei tale, ca inalienabil spațiu de cultură și ființare.

„Trebuie să ne propunem ca într-un timp scurt, arăta recent secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, să obținem astfel de rezultate încît conștiința, nivelul politic-ideologic să devină o puternică forță a dinamizării și dezvoltării generale a societății noastre. De aceea, este necesar să intensificăm activitatea politico-ideologică, să dezbatem larg problemele actuale ale dezvoltării economice și sociale, ale progresului științei și cunoașterii umane, ale dezvoltării generale a omenirii pe baza concepției revoluționare despre lume și viață, a materialismului dialectic și istoric, pe baza principiilor socialismului științific".

Om al cetății, arhitect pe șantierul noii spiritualități, scriitorul trebuie să facă din opera sa spațiul de rezonanță ale celor mai tulburătoare frămîntări și aspirații ale epocii. Aceasta înseamnă, în fond, să fii suflet din sufletul neamului tău — supremă năzuință a celui ce se vrea om al secolului și fiu al patriei sale, patriot și revoluționar.

Alexandru I. FRIDUȘ

Menirea creatorului

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a inaugurat o nouă epocă în toate domeniile vieții politice, sociale, economice și culturale din patria noastră. Incontestabil este meritul secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a fi imprimat un spirit novator noii etape de dezvoltare social-economică a patriei. În atmosfera de mare efervescență spirituală, cînd s-a deschis calea gîndirii și activității creatoare a tuturor cetățenilor patriei, oamenilor scrisului le revin noi și multiple sarcini pentru a contribui la îmbogățirea și dezvoltarea patrimoniului de valori spirituale ale poporului. Atît în Tezele din aprilie, cît și în Tezele pentru Congresul al XIV-lea, secretarul general al partidului sublinia că „literatura și arta, prin personalitatea sa, trebuie să reprezinte personalitatea poporului român [...] iar pentru toți creatorii adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte viața poporului român. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică, care să contribuie prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist". Mai mult ca oricînd așadar, misiunea creatorului, implicat în aspectele cotidiene ale vieții contemporane se înnobilează de sens. Creatorul, omul de artă și cultură, are datoria de a investiga zonele cele mai adînci ale conștiinței umane, contribuind la clădirea și edificarea noului destin luminos al patriei.

La marea adunare populară din municipiul Iași, cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt, tovarășul Nicolae Ceaușescu adresa generațiilor tinere chemarea „să dezvoltăm continuu limba și cultura românească, să prețuim istoria națională, trecutul nostru glorios !"

Valorificînd critic și creator moștenirea culturală, oamenii literelor, urmînd exemplul poetului nostru național care s-a identificat în viața și istoria poporului său, au menirea de a realiza opere durabile care să reprezinte pe deplin poporul român în noua sa devenire socială și istorică, așa cum în nenumărate rînduri o cere secretarul general al partidului, pe care creatorii îl susțin cu întreaga lor adeziune spre a fi reales în funcția supremă de secretar general la cel de al XIV-lea Congres al P.C.R., din toamna acestui an.

Constantin MĂNUȚĂ

Calitate și eficiență

Anul de învățămînt 1989/1990 se deschide sub arcul generos al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român și al vizitei de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în județul Iași. Prin vocația de a provoca asimilarea experienței umane și a achizițiilor cercetării științifice, școala se constituie într-o pîrghie de bază și un factor esențial al dezvoltării economico-sociale ; învățămîntul românesc existînd și acționînd într-o societate socialistă, exemplificînd fericit starea actuală de fapt în care nici un model teoretic, nici o strategie și nici o politică a dezvoltării nu mai pot fi elaborate și nici implementate fără luarea în considerare atît a naturii și foloaselor științei și învățămîntului, în societate, cît și a efectelor dezvoltării științifice, tehnologice și educaționale asupra societății.

Politica învățămîntului românesc contemporan este jalonată de cîteva coordonate fundamentale între care : integrarea cu cercetarea, producția și practica social-economică, educația prin muncă și pentru muncă, pregătirea în profil larg a tuturor categoriilor de cadre.

Ca factor de bază al progresului științific, tehnologic și cultural, învățămîntul este chemat să asigure formarea și dezvoltarea resurselor umane, să producă valori materiale și spirituale noi, să genereze schimbări și să determine schimbări în toate sferele vieții, deci, să producă dezvoltarea.

Caracteristicile actualului stadiu de evoluție a învățămîntului românesc se concretizează în democratizarea simultană a accesului și succesului școlar, concomitența dezvoltării extensive și intensive a procesului de expansiune și al dezvoltării calitativ-superioare. Învățămîntul preuniversitar ieșean se racordează plenar acestor direcții de evoluție în plan național și răspunde, în același timp, comandamentelor dezvoltării județului.

Expansiunea e materializată într-o rețea școlară de grădinițe, școli și licee, care cuprinde aproximativ 1/4 milion preșcolari și elevi, în cadrul tuturor ciclurilor și formelor existente ; fiecare al treilea cetățean al județului e cuprins deci într-o formă de pregătire. Toate comunele dispun de cel puțin o școală cu treapta I, care alături de cele 34 licee asigură posibilități de opțiune pentru 21 de profile și 70 meserii.

În condițiile generalizării învățămîntului de 12 ani s-au asigurat condiții materiale și umane pentru cuprinderea tuturor absolvenților clasei a X-a în învățămîntul de zi (5 040 în licee și în cele două școli cu clasele XI—XII din centrele agroindustriale Popricani și Belcești) și 8 230 în școli profesionale. A crescut, de asemenea, gradul de cuprindere a oamenilor muncii în formele de completare a studiilor și perfecționare profesională prin învățămnîtul seral. Sensul acestor elemente cantitative îl constituie preocuparea pentru a asigura prioritar forța de muncă domeniilor de vîrf, celor aflate în plin proces de revoluționare : agricultură și electronică, construcții și informatică, îmbunătățiri funciare și chimie, construcții de mașini și industrie ușoară. Educația devenită funcție a întregii societăți și învățămîntului, avînd o funcție socială mult amplificată reclamă însă, pentru a fi eficiente, preocupări de conținut. Acestea vizează mai acut pentru acest an școlar raportarea la criterii de calitate și eficiență, deci acțiuni pentru : conținuturi actualizate cu elementele de noutate extrase din progresul științific, accentuarea caracterului practic-aplicativ al cunoștințelor, integrarea lor într-o viziune interdisciplinară, lucru posibil numai în condițiile promovării unor tehnologii moderne de instruire (avem în județ 9 școli care lucrează cu calculatoare), a unor tehnici stimulative de evaluare. E aceasta singura cale de a valorifica la maximum personalitatea fiecărui elev, de a potența la cote superioare disponibilitățile de a învăța, munci și crea ale colectivelor de elevi, obiective de bază ale școlii. A forma este, sau trebuie tot mai mult să fie, verbul de bază al dascălilor, deci a construi modele de acțiune eficientă, o atitudine participativă interiorizînd normele și valorile societății noastre și materializîndu-le în fapte și în preocuparea de autoafirmare, coordonatele spiritului de căutare, de reflecție științifică asupra lumii și a propriei persoane, de implicare, ceea ce reprezintă finalități ale structurii de personalitate pe care ne propunem să o formulăm și se regăsesc în acțiunea conjugată a școlii cu ceilalți factori educaționali. Competența prezenței permanente a elevilor în clase, laboratoare și ateliere, în săli de spectacol și biblioteci, stadion și șantier, întreprinderi, exemplifică rezultatul acestei orientări.

Dialogul știință-învățămînt include și demersul de automodernizare, înnoirea din interior, tentativele sistemice de a ne autoforma în ideea de a oferi elevilor un model al dascălului cît mai apropiat de finalitatea sistemului școlar în ansamblu. Se circumscriu ca exemplu al acestei caracteristici colective mixte de cercetare, cadrele didactice autoare de manuale, brevete, lucrări beletristice și științifice.

Deschiderea unui nou an de învățămînt se marchează prin flori, uniforme școlare, profesiuni de credință, fraze de dăruire. Dar și prin conștientizarea importanței și dificultății misiunii, a necesității de a răspunde unor comandamente care depășesc perimetrul celor trei trimestre prin covîrșitoarea lor legătură cu progresul general al țării.

Mihaela MANTA

Partidului Comunist Român

Zamfir DUMITRESCU : „OMAGIU"

Mărturia creației

Sărbătoare esențială a poporului nostru — ziua de 23 August a fost întîmpinată cu obștească bucurie, cu bilanțuri retrospective și proiecții asupra zilelor ce vin. Cea de-a 45-a aniversare a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din august 1944 confirmă încă o dată forța unui adevăr — capacitatea neamului nostru de a-și făuri istoria cu propriile mîini. România socialistă se află astăzi alături de cele mai avansate state ale lumii, pe drumul major al evoluției politice, sociale, economice și spirituale, contribuind efectiv la mersul înainte al societății, impunîndu-se în configurația internațională contemporană, afirmîndu-și în întreaga lume prezența sa creatoare, proprie, inconfundabilă. „Minunea românească" despre care vorbesc oaspeții noștri mereu mai mulți și mereu mai uimiți este oglindită în aceste zile de „Expoziția republicană a creației tehnico-științifice, literar-artistice, de artă populară și artă plastică" găzduită de simezele Muzeului de artă al R.S.R. Organizată cu prilejul închiderii celei de-a VII-a ediții a Festivalului Național „Cîntarea României" și dedicată aniversării a 45 de ani de la Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, expoziția evocă prin mărturii documentare actul istoric de la 23 August 1944, drumul glorios străbătut de România în cele patru decenii și jumătate, omagiază pilduitoarea viață și activitate revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu, ce reliefează un mare destin de patriot revoluționar, identificat de aproape șase decenii cu momentele fundamentale din istoria contemporană a țării, cu lupta eroicului nostru partid comunist împotriva fascismului și războiului, pentru apărarea independenței și integrității teritoriale, lichidării exploatării și asupririi, pentru transformarea revoluționară a societății, pentru socialism.

Fotografiile, cărțile, documentele, lucrările de artă prezentate se constituie într-o dublă și edificatoare demonstrație, pe de o parte, relevă realizările de seamă ale poporului nostru din toate domeniile de activitate iar, pe de altă parte, exemplifică forța și măreția epopeii muncii libere și avîntate a poporului român, strălucitele victorii obținute îndeosebi după Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, care a inaugurat cea mai rodnică perioadă din existența multimilenară a patriei. Sugestive sînt imaginile din expoziție care înfățișează prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în mijlocul oamenilor muncii cu prilejul vizitelor de lucru în întreprinderi industriale și unități agricole, în institute de cercetare, de învățămînt și cultură, pretutindeni unde se făuresc bunurile materiale și spirituale. Vizitatorii expoziției pot constata încă o dată prin intermediul imaginilor prezentate că în România contemporană socialismul se construiește cu poporul și pentru popor și că temelia biruințelor obținute în edificarea socialistă a patriei este unitatea întregii națiuni în jurul partidului, secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Pe un grandios fundal, expoziția înscrie evenimentul de seamă ce va avea loc în viața partidului și a țării — Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român — care, potrivit dorinței unanime a întregului nostru popor, propune realegerea tovarășului Nicolae Ceaușescu în funcția de secretar general al Partidului Comunist Român, aceasta constituind garanția dezvoltării în continuare pe noi trepte de progres și civilizație a patriei noastre.

Un amplu spațiu este consacrat în cadrul expoziției Festivalului Național „Cîntarea României", care a devenit cea mai complexă și cuprinzătoare manifestare a muncii și creativității întregului nostru popor. În acest cadru sînt prezentate cifre și exponate ce ilustrează capacitatea de emulație, de atragere în sfera științei și tehnicii, a culturii și artei a unui număr mereu crescînd de oameni ai muncii de toate vîrstele și profesiile care își găsesc în activitatea de creație împlinirea talentului și personalității lor. Astfel, aproape 300 de mii de teme de cercetare au fost rezolvate și aproape 13 000 brevetate și aplicate în cadrul acestei competiții. Toate acestea au contribuit la introducerea pe scară largă a progresului tehnic în toate ramurile economiei naționale, la înfăptuirea revoluției tehnico-științifice și a noii revoluții agrare.

Un spațiu considerabil este consacrat în expoziția de față — cărților — memoria milenar acumulată a umanității, care rămîn pe primul loc ca ansamblu constituit al spiritualității, aflîndu-se sub semnul fertilei ofensive a culturii și științei, demonstrînd că în România contemporană viața și cultura se află într-un proces de conjuncție în sprijinul perfecționării umane ca factor decisiv în propășirea societății noastre. În acest context la loc de cinste se află prezentarea operei teoretice a tovarășului Nicolae Ceaușescu, contribuție esențială, de cea mai mare însemnătate, la dezvoltarea creatoare a gîndirii și practicii revoluționare contemporane, la îmbogățirea cunoașterii universale. Sînt expuse volumele din ciclul „România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate" în seria de „Opere alese", culegeri de texte în colecțiile intitulate „Din gîndirea social-politică, economică, filozofică a președintelui României" care alcătuiesc o monumentală operă teoretică, profund originală. Sînt prezentate totodată și lucrările consacrate peste hotare personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, precum și numeroasele traduceri din opera sa apărute în edituri prestigioase din întreaga lume, expresie a înaltei prețuiri de care secretarul general al partidului nostru se bucură pe plan internațional.

De asemenea, un loc de seamă în expoziție îl ocupă lucrările științifice ale tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, apărute în țara noastră și în străinătate, lucrări ce reprezintă o contribuție esențială la creșterea prestigiului științei românești în lume.

Relevînd intensa activitate editorială din România contemporană, expoziția ilustrează, în același timp, cotele superlative ale culturii și civilizației societății noastre.

Trebuie, de asemenea, menționată prezența în expoziția de față a creațiilor artistice din diferite zone ale țării ,creații ce relevă încă o dată că existența socială a artei presupune în mod obligatoriu circulația ei culturală căci destinul artei este reglat de recunoașterea ei socială și efectele ei civilizatorii. Mutațiile pe care noul tip de societate din România contemporană le-a introdus în planul culturii vizează multiplicarea șanselor de acces atît la creație, pe de o parte, cît și la receptarea ei, pe de altă parte. Astfel, artele ies în cetate, formează sensibilitatea, ajung în contact cu receptorii lor și se realizează ca valori socialmente recunoscute. Creațiile plastice expuse cu acest prilej, de o înaltă ținută artistică se remarcă prin sinteze remarcabile între tradiție și inovație, relevînd, în același timp, că în jocul evenimentelor socio-politice, istorice răspunsul artiștilor este identic cu cel al scriitorilor și publiciștilor. Arta plastică românească contemporană recompune simultan și fertil cele două componente existente într-o operă de artă autentică semnele artistice ale emoției creatorilor și semnele realității care îi fac pe aceștia să vibreze, determinînd în același timp propria noastră vibrație. Artistul nostru plastic Viorel Mărginean prezintă, de pildă, lucrarea „Amenajări hidrotehnice", un aspect tonifiant și foarte obișnuit al noii înfățișări a patriei noastre în plin progres. În același context menționăm creațiile cu valoare emblematică pentru realitățile românești contemporane, ale unor artiști ca pictorul Dan Hatmanu, sau Ion Bițan și Viorel Pater.

Se află prezente în expoziție și lucrări ce poartă semnătura unor nume prestigioase ale artei românești contemporane, cum sînt : Corneliu Baba, Ion Irimescu, Ion Popescu Negreni, Brăduț Covaliu, Vasile Grigore, lucrări ce constituie un elogiu adus umanității românești, identificîndu-se, pe deplin cu particularitățile „rostirii românești", pe toate planurile prin crearea unui univers de autentice valori estetice. Glorificînd omul nou și noile realități din patria noastră, artiștii noștri plastici, ca : Traian Brădean, Iacob Lazăr, Constantin Lucaci, Carolina Iacob, Angela Popa Brădean, Rodica Lazăr, Flavia Creangă restituie privitorilor emoțiile din fața peisajului contemporan românesc, degajînd, în același timp, o intensă viață plastică.

Toate creațiile plastice expuse cu acest prilej atestă paralelismul incontestabil dintre operele de artă și istoria unei țări și a unei epoci, și care demonstrează că istoria artelor face parte întotdeauna din istoria socială. Într-un cuvînt, „Expoziția republicană a creației tehnico-științifice, literar-artistice, de artă populară și artă plastică", deschisă la Muzeul de artă al R.S.R., cu prilejul închiderii celei de-a VII-a ediții a Festivalului Național „Cîntarea României" și dedicată aniversării a 45 de ani de la Revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, reliefează pregnant că România contemporană a dobîndit la marea sa sărbătoare din anul acesta o strălucire deosebită, ce însumează un ciclu de evenimente care au marcat profund în sensul progresului viața patriei, creîndu-i posibilități nebănuite de afirmare plenară a tuturor valorilor sale naționale.

Gabriela BIDU

Puterea gîndirii revoluționare

Pășim pe sub bolțile de aur ale unei noi toamne românești. Străvechiul sentiment al echilibrului și al încrederii în sine, pe care ți-l dă roada cîmpului, adică nezădărnicia muncii și strădaniilor de peste an, capătă în acest anotimp, al 45-lea al erei noi de libertate românească, noi reflexe de temeinicie. În cei 45 de ani de dinamică și fertilă istorie socialistă, revoluționară, am suit țara spre noi orizonturi de civilizație, de progres. Printr-o muncă eroică, prin sacrificii și strădanii, am înnobilat România socialistă de azi cu podoabele industriei, urbanismului, sporindu-i frumusețea milenară.

E fructul eforturilor epopeice ale întregului popor sub conducerea cutezătoare a partidului, e rezultatul acelui salt calitativ de gîndire și acțiune înregistrat odată cu Congresul al IX-lea al partidului.

„Se poate afirma cu deplin temei, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea rostită la Adunarea Solemnă prilejuită de cea de-a 45-a aniversare a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, că al IX-lea Congres al partidului a deschis calea unei gîndiri noi, revoluționare, redînd partidului și poporului sentimentul de demnitate și încredere în forțele proprii, înarmînd partidul cu linia politică generală, cu strategia revoluționară, în concordanță cu legile obiective, universal-valabile, cu principiile socialismului științific, care au fost și sînt aplicate în mod creator la condițiile și realitățile din România".

Marile realizări dobîndite de România socialistă, atît de pregnant evidențiate și de sărbătoarea din august, sînt pentru partidul și poporul român un motiv de legitimă mîndrie, de satisfacție, dar și un factor dinamizator de acțiune viitoare. Își pune amprenta aici gîndirea originală a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, potrivit căreia lupta revoluționară este un proces continuu. La reușita acestuia sînt mereu chemate a lua parte noi resurse, noi factori. Tocmai această permanentă înnoire asigură tinerețea revoluției noastre.

Osmoza dintre trecutul de luptă, prezentul de muncă și victorii și viitorul ce se dorește de aur, dă forță granitică construcției socialiste în patria noastră. Toate aceste elemente sînt puternic reliefate de documentele dezbătute de întregul popor și partid, de Programul-Directivă și Tezele pentru cel de-al XIV-lea Congres al partidului. Acestea ne dau sentimentul că pînă la sfîrșitul acestui mileniu România va face pași uriași în dezvoltarea sa, în edificarea unei înalte civilizații umane. Un sentiment nutrit de forța gîndirii revoluționare a partidului nostru, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În înfăptuirea îndrăznețelor proiecte de dezvoltare, știința, învățămîntul, cultura sînt chemate să-și aducă întreaga contribuție. Prezența cuceririlor de vîrf în aceste domenii reprezintă o garanție a reușitei. Știința ca factor de progres, învățămîntul și cultura ca factori modelatori ai personalității umane, ai omului făurar al miracolului planetar. Așadar, și nouă, scriitorilor, ne revine misiunea nobilă de a contribui la alcătuirea personalității umane prin slova încărcată de adevăr și frumusețe.

Gheorghe SPIRU

Durabile alcătuiri

(urmare din pag. 1)

din sfera căreia literatura va deține, probabil, și de aici încolo, rolul de vioara întîia (poveștile incrustate acum mii de ani în tăblițe de lut, Vedele, cronicile și legendele evului mediu sînt temeiuri indubitabile) —, învățătura de carte și instrucția de-o viață prin adăparea la izvoarele culturii vor fi veșnic propulsatoare de valori. Biciul crunt al unui rege hun — ca să dăm o pildă — a creat un efemer imperiu, ca un trist episod al istoriei. Imperiul s-a destrămat precum pînza de păianjen, dar delicatele, tulburătoarele cîntece ale trubadurilor au rămas. Așa cum au dăinuit, peste secole, și cuvintele românești rostite în școli — uneori, improvizate în chilii reci ori cu lecții făcute sub streașina pomilor —, și slovele turnate în cărți fundamentale, în vremuri de restriște pentru noi. Ne aducem și acum aminte de sacrificiile și sacrul devotament ale dascălilor de început de învățămînt românesc, ale cărturarilor iluminiști ardeleni, intelectuali lipiți de obște, totodată, istorici și scriitori.

Cînd zicem școală, reflex, ne gîndim la cuvîntul scris în abecedare. Orice gînd prin cuvînt se exprimă și se face lămurit. Primii cultivatori ai cuvîntului, ai limbii scrise și vorbite corect românește sînt învățătorul și profesorul de limba și literatura română. Ca la orice nație. Scriitorul șlefuiește, desăvîrșește acest proces de-o viață. Nu întîmplător dascălul de la catedră și scriitorul se întîlnesc frecvent în nobilul demers de cultivare a tinerei generații. Oricum, școala are o misiune de pionierat perpetuu în instruirea unui om cu o personalitate complexă, bogat spiritual și sufletește, receptiv la tot ce e benefic pentru semeni, la toate cuceririle minții umane. Într-o societate modernă, granițele dintre știință și literatură — în general, dintre știință și arte — se întrepătrund în varii lucrări. Liantul se încheagă, și trebuie să se închege, încă din școală, unde tînărul este chemat să învețe discipline diverse, privite toate într-o necesară armonie. Simptomatic este și faptul că numeroși scriitori au fost și sînt îndrumători de școală, creatori de manuale. Cel mai frumos și peren exemplu ni-l dă Ion Creangă. Scriitor de excepție, eminent dascăl, talentat autor de cărți școlare.

Învățămîntul, ca principal făurar de specialiști pentru toate ramurile vieții social-economice, a devenit, așadar, în viziunea partidului și statului nostru, o puternică forță de propulsie a societății. Ca și știința, ca și cultura formatoare de oameni cu o gîndire suplă și simțăminte alese. Invocînd strălucita istorie a Iașului, rolul acestei așezări polarizatoare a Moldovei — un argument elocvent a fost și acela că aici a răsunat pentru prima oară Hora Unirii —, secretarul general al partidului reliefa că Iașul are datoria să contribuie și în continuare, cu și mai tenace osîrdie, la împlinirea idealurilor noastre. Iar școala ieșeană, de pe băncile căreia ies și muncitorul, și țăranul, mînuitori dibaci de unelte moderne, și omul din cercetare, și savantul, și educatorul, și specialistul din sfera economică, are misiuni esențiale în acest efort general. Calitatea școlii dă garanția că vom izbîndi în ceea ce ne-am propus.

Toate aceste gînduri și altele asemenea ne-au fost inspirate, dacă putem zice astfel, de memorabilul moment din 15 septembrie, ce a avut loc în Iașul destinelor eterne.

Culorile inimii

Acest tărîm fericit

Coline, bolți înflorite,
inimi zvîcnind la
vederea zeilor-munți.

O, patrie,
necuprins pămînt,
ocean sufletesc cînd,
prins în vălmășagul muncilor,
privesc o clipă triumful
secerei pe umăr.

Îndepărtînd obstacole,
plec mai departe,
din vale în vale,
din deal în deal,
spre orizontul rotund
al părinților mei,
la vreme de vară,
sau iarnă,

la ceas de noapte,
sau zi.
În freamătul gliei,
în leagănul arborilor,
aud mereu
cîntătoarele păsări
și simt mereu
vînturi prielnice.

Acest tărîm fermecat,
în care s-a pecetluit iubirea
și a rodit și cuiburile
au devenit vatră, iar
nădejdile împliniri,
mă cheamă cu
statornică dragoste.

Mihai MUNTEANU

În tine-i pacea

Pace-nflorește, lină, sub pleoape
cînd, snop de grîu, adormi pe pieptul
meu
și îmi adoarme-n ochi un ochi de zeu
și mugurii, sub rouă,-ncep să crape,

cînd izvorăsc bucate din ștergare
cu sunete de lacrimi înflorate
și sîngele-ți, precum un clopot, bate
în zi de nuntă și de sărbătoare.

În tine-i Pacea-ntregului Pămînt
nu-n marșurile grele, sufocante,
celulele-ți sînt vasele-absorbante
care rețin în ele-acest cuvînt :

mirabilă sămînță ce-ncolțește
numai atunci cînd vremurile-s calme
și pruncii ne răsar, doinind.
din palme
ca pîinea ce-n cuptoare aburește.

Ion IANCU LEFTER

Acasă

Să fii frumoasă te înalț
Mai mult de cît ai fost în ieri
În bucurie să te scalzi
Cu-acelaș dor de primăveri
Tu împlinită-n libertăți
Și în gîndire și visare
Izvor ne ești, azi, de dreptăți
Și cu un dor în fiecare
Tu, Patrie, mărețu-ți sens
Vrînd să te facem mai frumoasă
Și-n doru-ți a trăi intens
Căci Tu ne ești acel ACASĂ.

Dumitru GRIGORAȘ

Incandescență

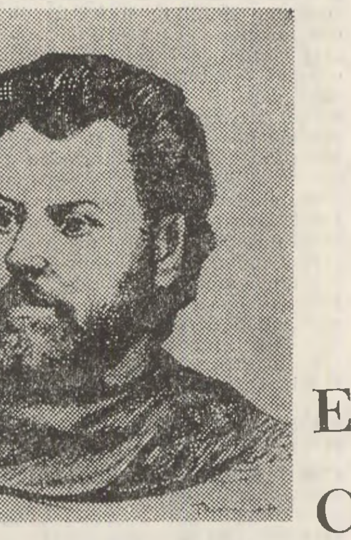
Îmi deslușesc chipul
deasupra pămîntului
împreună cu norii
germinînd ploaie
și îmi plimb degetele
peste trupul meu
sfințit la trupul țării.
Număr în gînd
circumvoluțiunile
creierului
determinînd
renașterea eternei țări ;
din nenumărate
artere
încărcate cu seva
propriei mele vieți
și-mi reactualizez
clipa
cînd m-am angajat
s-o slujesc
necondiționat
pînă la moartea
ultimului neuron.
În fata mea defilează
trecutele sale dureri
imobilizîndu-mi
ventriculul stîng
pînă la starea
constructivă
de cetățean
al acestui pămînt
peste care pașii mei
alcătuiesc basorelieful
unei epoci nemaivăzute

Afrodita TEODORESCU

Lumină, pămînt și ape...

Soarele ne arde gîndurile pe rug
Vine vremea seminței pusă în brazde
Pasărea cîntă și-n cîntecul ei
Se sprijină toată-nțelegerea zilei
Numai lumină fierbinte, scîntei
Timpul trece-n rodire
Florile nasc din potire
Roua hrănirii
Ți-s palmele-adînci și vibrează...
Ora se mută-n ochii tăi mari
De ce nu mă crezi ?
Vino cît mai aproape
Sîntem numai
lumină,
pămînt și ape...

Dionisie DUMA

In viziunea lui Traian Mocanu

Esopicul Creangă (II)

Creangă mai avea o meteahnă, pe lîngă cele multe ale lui, care ieșeau la iveală de la primele vorbe și mișcări, ale ochilor iscoditori, ale mîinilor fără astîmpăr. Vorbele sale molcom curgătoare, scrisul său așezat și armonios, erau din cale afară pline de îngrijorare, pentru faptele cele rele și fără duh din juru-i, pentru tot felul de nedreptăți mici și mari, care mai stricau o zi din viața și așa prea scurtă, năpădindu-i pe oamenii care se străduiau să facă frumoasă și bună, atît cît le era cu putință, suflarea de har a satului. Propozițiunile lui clădite drept și simplu, cum se vede și se aude, făceau unghi dres și se așezau cadențat ca niște case albe înșirate pe unduirile de maluri ale rîului, pe sub deal, alcătuind, cu multe ocolișuri și punți, un sens al vieții. Aducerile aminte și întrebările sale erau pline de neliniștea căutării binelui și răului, a discernerii lor printr-o sită deasă, fină, ca de mătase, a cumpănirii morale, firesc, fără a mărturisi nimănui, dar mai ales cetitorului, această preocupare. Deplinătatea clară a paradigmelor sale a rămas plină de sufletul adînc al gîndurilor sincer înțelepte, necăutate, neticluite ca ale fariseilor. Cîtă plăcere de viață adevărată în acest scris!

Cărțile lui sunt ale unui țăran care se-mbracă într-o cămașă curată, cînd se duce la spovedit, sau cînd se pregătește de moarte, de o trecere mitologică dincolo de albul munților, nu în tina țărînii. Aici se-nvecina și se înrudea cu Popa Duhu, personaj mai mult real decît inventat de prozator, care-i brufțuluia pe preoții din marele cler pentru trufia odăjdiilor, argintăriei și aurăriei, dar mai ales a purtărilor; îi mai beștelea pentru lăcomia și faptele de micime sufletească săvîrșite față de mireni, ori în ciorovăielile pentru o parohie mai bună, pometuri și altele, din cele lumești. De sub rasa de călugăr bătea puternic inima de țăran obijduit, prea adesea înșelat în așteptările lui; iar cînd îmbrăca anteriul, ori mantia preoțească, predica modestia și bunul simț, atît de necesare obștei.

Clerul, cel mare, și dăscălimea, cu nas subțire, l-au luat la ochi imediat, pentru vizitele la Teatrul Național, zăbavele cu lăutari din nopțile de la „Borta răce", urmate de diminețele negre ale diacului, cu glasul al 2-lea cam dogit. Nu mai spun de ciorile împușcate cu flinta, de pe crucile și turlele Goliei. Prea-l cîrîiau și-i stricau sonul. Toate ca toate. S-ar fi uitat, s-ar fi șters cu timpul, într-o iertare. Mai avea însă o meteahnă, gîndea adînc și cu năduf țărănesc.

Fiecare cuvînt, aruncat în șagă, bătea departe — „Era odată un rus pe care îl chema Ivan. Și rusul acela din copilărie se trezise în oaste". Povestea-i scrisă cu farmec și cu simpatie, ca pentru un alt Stan Pățitul; numai că ajuns paznic la porțile Raiului, omul lui Dumnezeu își depășește măsura și tulbură rînduielile lumii, ba chiar pe ale firii. Atunci apostolul Petru își amintește moșnegește „Bine-a zis cine-a zis" „Dacă dai nas lui Ivan, el se suie pe divan", iar moartea-l dojenește pe veșnicul soldat „Să știi, Ivane, că de-acum înainte ai să fii bucuros să mori, și ai să te tîrîi în genunchi după mine, rugîndu-mă să-ți iau sufletul, dar eu am să mă fac că te-am uitat și am să te las să trăiești cît zidul Goliei și Cetatea Neamțului, ca să vezi tu cît e de nesuferită viața la așa de adînci bătrînețe". Un soldat îmbătrînit într-un imperiu și mai îmbătrînit, ce mai avea de făcut? „Și cică atunci unde nu s-a apucat și el, în ciuda morții, de tras la mahorcă și de chilit la țuică și holercă, de parc-o mistuia focul.

— Guleaiu peste guleaiu, Ivane; căci altfel înebunești de urît, zicea".

Necazul copilăriei lui Ion Creangă este cu totul altul, într-o tonalitate psihologică cu totul opusă. „Într-una din zile și chiar în ziua de Sfîntul Foca, scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumuri. Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstiri. Și bădița Vasile n-are ce lucra? Hai și noi, măi băieți să dăm ajutor la drum, să nu zică Vodă cînd a trece pe aici, că satul nostru e mai leneș decît alte sate. Și ne luăm noi de la școală și ne ducem cu toții. Și care săpau cu cazmalele, care cărau cu tărăboanțele, care cu căruțele, care cu covățile, în sfîrșit, lucrau oamenii cu tragere de inimă. Iar vornicul Nic-a Petricăi, cu pasnicul, vătămanul și cîțiva nespălați de mazili se purtau printre oameni de colo pînă colo, și, cînd deodată, nu mai iaca vedem în prund cîțiva oameni claie peste grămadă, și unul din ei mugind puternic. Ce să fie acolo? ziceau oamenii, alergînd care de care din toate părțile.

Pe badița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul, îl cetluiau acum zdravăn și-l puneau în cătuși, să-l trimită la Peatra... Iaca pentru ce scosese atunci vornicul oamenii la clacă. Așa cu amăgeli, se prindeau pe vremea aceea flăcăii la oaste. Afurisită priveliște mai fu și asta! Flăcăii ceilalți pe dată s-au făcut nevăzuți, iară noi, copiii, ne-am întors plîngînd pe la casele noastre. Afurisit să fie cînerul de vornic, și cum au ars el inima unei mame, așa să-i ardă inima Sfîntul Foca de astăzi, lui și tuturor părtașilor săi! blăstămau femeile din sat, cu lacrimi de foc, în toate părțile. Iar mama lui bădița Vasile își petrecea băietul la Peatră, bocindu-l ca pe un mort! Lasă, mamă, că lumea asta nu-i numai cît se vede cu ochii, zicea bădița Vasile mîngîind-o; și în oaste trăiește omul bine, dacă este vrednic. Oștean a fost și Sfîntul Gheorghe și Sfîntul Dimitrie și alți sfinți mucenici, care au pătimit pentru dragostea lui Hristos, măcar de-am fi și noi ca dînșii!"

„Ei, ei! pe bădița Vasile l-am pierdut: s-a dus unde i-a fost scris!"... spune cu tristețe și dragoste fără margini marele povestitor, despre învățătorul său, unic, în bunătate și înțelegere, de la care luîndu-și rămas bun se desparte parcă de copilărie. I-a rămas pilda de viață, nobila exprimare a unei lumi arhaice, de pace și bună înțelegere, în care milităria venea buzna ca o năvală nelegiuită a violenței, o nefirească apropiere a morții, cerută de domni vînduți sau venetici.

Finețea nuanțelor, chiar în simpatie și compătimire, este dusă atît de departe încît antitezele nu apar brusc și nici explicit. A le supune unei analize logice, explicative, este, vrînd-nevrînd, un act grosolan, o dicotomie ucigătoare. Mai bine să repetăm lectura comparativ lăsînd în viață toate subtilele trimiteri și subînțelesuri. Pe de o parte soldatul născut soldat și ajuns soldat pînă la Dumnezeu, soldat fără vina lui, chiar dincolo de moarte, pe de altă parte acea pașnică alcătuire de nobilă omenie liberă, atît de cald evocată filial de Ion Creangă, iar mai apoi, mai tîrziu, de Mihail Sadoveanu în povestirile de la „Hanul Ancuței". Toată această lume, care nu a dispărut din sufletul nostru, caracterizează o civilizație ingenuă, un mod mitologic de a imagina și nara, deci sincera fantezie prin care ne înrudim cu copilăria tuturor popoarelor. De aici unda de universalitate.

Întîmplările și caracterele personajelor lui Ion Creangă nu sînt **istorisite**, ele sunt rezonate afectiv și intelectiv dintr-o imensă experiență din care au rezultat ca stare de spirit, omenia, de aceea valoarea lor este mai întîi **filosofică**, morală și estetică, mai puțin cronicărească. Nici Sienkiewicz, nici Sadoveanu, rătăcind prin istorii contingente, pe urma unor personaje reale, nu vor atinge gradul de generalitate umană, atît de concret logic încît devine paradigmatic (adică pildă a tuturor pildelor) mitologic. Valoarea personajelor lui Ion Creangă nu trebuie căutată în rudenia imediată a sătenilor lui cu Ciubotarii, Hoslobenii și alții, ea se relevă în rudenia mediată de gînd și sentiment cu o întreagă omenire. Starea de tensiune lăuntrică, valorică, a narațiunilor sale este prin excelență **poetică** și numai în aparență istorică. La adîncirea acestui înțeles ne ajută mai întîi distincția aristotelică a artistului, apoi clasificarea baconiană a judecăților de valoare, apreciere sau evaluare (inclusiv afectivă), în comparație cu judecățile de constatare sau inventariere a lucrurilor și faptelor. Este aici o profundă incompatibilitate între gîndirea rece, obiectivă, științifică sau matematică, în termeni cantitavi și calitatea artistică, la care s-a referit analitic și Pius Servien.

În aparența trăirii directe, sau a unor amintiri apropiate, Ion Creangă ne atrage în lumea unei mitologii laice, a timpului său din care a desprins caractere și tipologii ireductibile la altele anterioare. Născute din pana lui, aveau să-i supraviețuiască, mărturisindu-ne că fantezia este un mod superior de a cuprinde de departe, de sus, ansamblul realității, esențialitatea ei. Fără acest zbor înalt scriitorul seamănă mai mult cu un șoim vînător de cazuri. O pasăre rară oricum.

Radu NEGRU

actualitatea

Probleme și clasamente

Punerea în evidență a realizărilor literaturii române postbelice stă, cum e și firesc, în atenția noastră, a publiciștilor, și revistele de specialitate arată că sînt folosite în acest scop toate mijloacele specifice. Se urmărește chiar o reîmprospătare a modalităților de realizare. Monotonia sintezelor, a retrospectivelor etc. e uneori întreruptă de inițiative publicistice mai puțin convenționale. Cînd, nu cu multă vreme în urmă, o revistă inițiase o anchetă care solicita participanților, să prezinte, sub formă de clasamente, cele mai valoroase opere literare create în ultimele decenii, m-am gîndit că invitația de a alcătui „clasamente" ale operelor sau autorilor de literatură poate suscita două tipuri de reacții — ilustrînd, în ultimă instanță, două mentalități.

Vom întîlni, pe de o parte, un refuz de principiu al clasamentelor în artă; clasamentele sînt la locul lor în muzica ușoară sau în sport, ni se spune, nu în artă, despre esența căreia ele nu sînt în măsură să ne dezvăluie nimic. Ceea ce trebuie remarcat e că un astfel de refuz categoric nu e în toate cazurile rezultatul gîndirii proprii. A devenit pur și simplu de bon ton să se respingă fără discuție tot ceea ce ar putea „coborî" fenomenul literar printre celelalte fenomene, neestetice. Născută din teama de a nu neglija specificul esteticului o astfel de atitudine a denaturat, în cele din urmă, relații firești dintre operă și „consumator". Că este vorba mai degrabă de preluarea unui clișeu decît de rezultatul unei reflecții proprii se vede și din sîrguința cu care cei care profesează aceste idei folosesc diferențieri radicale, împart fără a ezita scriitorii consacrați ai momentului în categorii impenetrabile. Reflecția pe cont propriu le-ar fi arătat că au de-a face cu o materie într-o prea mică măsură sedimentată, care prin forța lucrurilor nu poate fi pusă decît relativ ierarhizării. Cei mai mulți dintre cei care nu vor să audă de „clasamente" apropo de artă fac clasamente atunci cînd ierarhizează, după criterii estetice, operele și scriitorii contemporani.

Aceasta ar fi o primă poziție, și cea mai răspîndită. Clasamentele ar putea fi însă, dintr-un alt punct de vedere, acceptate ca îndreptățite și, în anumite împrejurări, chiar utile. Acceptarea neînsemnînd, bineînțeles, că alcătuirea lor nu pune nici un fel de probleme, și că nu ne rămîne decît să producem fiecare, sîrguincios, liste cu cele mai bune cărți, cei mai buni poeți, prozatorii cei mai merituoși ș.a.m.d.

O anchetă ca aceea care a prilejuit observațiile de față e utilă în principiu prin argumentele pe care le furnizează pentru afirmarea unui adevăr știut de cînd lumea: viața spiritului nu poate fi uniformizată, ea trăiește prin diferențieri și ierarhii, prin relieful personalității. Ierarhia operelor și a talentelor menține trează ideea ierarhizărilor la celelalte nivele ale vieții. Acolo unde totul e frumos sau totul e urît, unde totul e albastru sau totul e verde, sau uniformizat după alte principii, e puțin probabil să descoperi forme autentice de viață a spiritului. Ierarhizarea suscită ideea emulației fertile, a victoriei și a înfrîngerii — exact ca în viață —, victorii care nu o dată sînt înfrîngeri, și înfrîngeri care sînt victorii. Din acest punct de vedere utilitatea „topurilor" nu e neglijabilă.

Clasamentele au însă și o altă semnificație: ele sugerează un moment de bilanț, de sfîrșit de drum, de proces încheiat — iar procesul care a produs scrierile care ar trebui să figureze într-o listă a celor mai bune oper literare create în perioada postbelică, e în desfășurare.

„Topurile" sînt riscante și dintr-un alt motiv. Dacă fiecare critic are dreptul să facă un clasament al său, prezentat ca o concluzie a activității creatoare a unei întregi literaturi desfășurată pe parcursul cîtorva decenii, înseamnă că și capacitatea criticului de a hotărî de unul singur destinul unei cărți sau al unui actor ar fi foarte mare. Clasamentele care în alte țări apar frecvent în ziare și reviste nu reprezintă însă judecăți individuale, ci sintetizează date obiective. Topurile muzicale se alcătuiesc după vînzările de discuri sau după numărul cererilor de difuzare. Listele cu cărțile săptămînii sau ale lunii, publicate în unele reviste consemnează, de asemenea, vînzarea. Aceste clasamente reflectă așadar o realitate socială — nu au nimic în comun cu lista preferințelor inevitabil subiective pe care le expune criticul căruia i se cere să alcătuiască un clasament. O astfel de înșiruire alcătuită de un particular ne va spune mai multe despre gusturile și pătrunderea analitică a celui care o semnează, despre alianțele și idiosicrasiile sale, despre fermitatea sau lipsa sa de fermitate etc. — și mai puțin despre materia în care pune ordine. Pentru a obține rezultate cît de cît obiective, o asemenea anchetă ar trebui să solicite toți criticii activi în momentul respectiv (dar cine e chemat să stabilească lista completă a criticilor?) confruntîndu-se toate aceste răspunsuri.

Dacă ne propunem să relevăm momentele semnificative ale literaturii noastre postbelice ar trebui să ne oprim nu atît la titluri de cărți și nume de autori, ci la tendințe culturale generale și la transformările specifice din punct de vedere estetic. Ar trebui să alcătuim un „top" al acestora. Sistemul nostru de valori e, inevitabil, diferit de acela al generațiilor următoare. Istoria ne învață că de la o generație la alta aprecierea valorilor literare cunoaște metamorfoze spectaculoase, rareori interesele unei promoții coincid cu cele ale promoției următoare, rareori protagoniștii vieții literare rămîn protagoniști pe durata mai multor genrații succesive. Firesc e să ne apropiem de ceea ce putem cunoaște, să facem eforturi să ne înțelegem în mod realist condiția. Cît de semnificativă poate fi o listă conținînd titluri de cărți sau nume de autori întocmită după impresii putem deduce făcînd o simplă comparație cu perioada interbelică. Publicistica timpului ne convinge ușor că din „topurile" criticilor vremii n-ar fi lipsit titluri și nume pe care scriitorii din ultimele generații nu le-ar mai menționa. Între poeți — pentru a nu mă opri decît la poezie — s-ar fi numărat sigur Ion Vinea, Adrian Maniu, Al. Philippide, Ion Pillat. Astăzi, cînd chiar influența lui Arghezi a scăzut în rîndurile poeților tineri, pentru a nu mai vorbi de cititorii ocazionali, cei amintiți au intrat, se pare, fie că ne convine acest lucru, fie că nu, în muzeul literaturii, nu mai acționează asupra conștiințelor așa cum se întîmplă în continuare cu operele lui Ion Barbu, Blaga sau Bacovia. (În ce îl privește pe ultimul nici nu e sigur că el ar fi figurat în topurile criticilor interbelici; nici comentatorii clarvăzători nu-l socoteau atunci un poet de prim plan...).

Pentru a cunoaște relieful ultimei jumătăți de veac de literatură română mi se pare așadar utilă relevarea tendințelor reprezentative. Am putea încerca precizarea unui număr de trepte ale devenirii literaturii noastre postbelice.

ÎN POEZIE:

— Deceniul de versificare a tezelor ideologice este urmat, în anii '60, și mai cu seamă după Congresul IX, de eliberarea liricii de extraestetic. Recuperarea filoanelor vremelnic obturate devine atunci țelul unora dintre poeții epocii, în timp ce alții (N. Stănescu e poetul reprezentativ al acestei tendințe) valorifică poetic eliberarea în sine, explozia libertății ca stare fundamentală a poeziei.

— Într-o primă etapă a evoluției generației '60 poate fi descoperită propensiunea pentru o lirică „filosofică", poeții atrași de acest gen literar și-au propus să înlocuiască dogmele. Poezia filosofică a generației '60 a fost, în cele mai multe dintre cazuri, influențată de expresionism.

— A fost cultivată o poezie cerebrală, de mare rigoare formală, împletind influența lui Ion Barbu din **Joc secund** cu aceea a poeticii lui Valery, care începuse să se exercite încă în perioada interbelică. Au fost de asemenea redescoperite resursele manierismului și ale barocului. Imediat însă rigoarea trece pe planul doi, făcînd loc versului liber, care, după ce suscită unele dezbateri care ni se par astăzi cu totul provinciale, devine forma predilectă de expresie a poeziei tinere.

— Se manifestă, la un moment dat, atracție pentru pitorescul „folcloric", pentru arhetipuri, fără prea multe precizări ale unui concept care rămîne cît se poate de vag.

— „Ludicul", care atrăsese și pe unii reprezentanți ai generației '60, începe să fie cultivat intensiv, cîștigînd treptat teren în fața problemelor grave.

— Ludicul (care este inițial o formă de eliberare de contingent) este investit de tinerii poeți ai generației '80 cu virtuțile unei atitudini față de contingent (acesta invadînd poezia sub forma insertiilor prozaismului).

— La aceiași tineri autori solidaritatea profesională și de generație este deviată într-o solidaritate de formulă artistică.

ÎN CRITICA:

— Critica ideologică, dogmatică, este înlocuită, în anii '60, printr-o critică estetică.

— Critica estetică este absolutizată în scurt timp sub forma foiletonismului, celelalte forme de critică trecînd în planul secund.

— Importul masiv din structuralism nu trezește reacții consistente, ideile împrumutate instalîndu-se ușor pe terenul teoriei noastre literare, care se dovedește, prin această lipsă de replică, săracă în puncte de vedere originale.

— Transformarea tot mai pronunțată a criticii estetice în publicistică — G. Călinescu spunea că stabilirea valorilor ar reveni unui moment ulterior primei trieri pe care o fac cronicarii și recenzenții; la noi, fixarea valorilor revine însă criticii de întîmpinare, ceea ce nu este lipsit de consecințe.

— Apariția unei noi promoții de foiletoniști, care se pregătesc să ia locul foiletoniștilor generației '60, concomitent, pe de altă parte, cu tendința, din ce în ce mai ușor decelabilă, de a plasa în centrul activității critice o analiză mai complexă a fenomenului literar, raportat la alte forme de manifestare a spiritului — tendință care a avut de cîștigat în urma apropierii de viața literară a unor tineri filosofi, precum și a expansiunii efortului teoretic.

Am enumerat, oprindu-mă numai la poezie și la critică, un număr de aspecte ale devenirii literaturii noastre postbelice. Aceste trăsături ar putea face parte dintr-un „top" al problemelor fenomenului literar românesc din perioada postbelică.

C. PĂTRAȘCU

Lecturi particulare

Nume și pseudonim

Arghezi, are, cum bine se știe, fobia scrisului lăbărțat și infatuat. „Regretatul Dragomirescu — zice el malițios — a scris de vreo zece mii de ori mai mult decît Pascal și nimeni n-a fost invidios". Îi șicanează pe cei preocupați de „opera completă" cu care „poți ajunge mai departe decît redacția unui ziar", de pildă director sau Administrator-delegat. Ironia majusculei îi aparține. Cuvintele **operă** și **creație** sînt rostite cu un dispreț egalat numai de acela arătat galoanelor împopoțonate.

Confesiunile lui despre scris se răsfață într-o suspectă umilință: își zice cînd meșteșugar (chiar mai puțin — calfă), cînd ceasornicar, cînd grădinar. Diminuările la care-și supune propria persoană ascund, dar nu pe de-a-ntregul, o stratagemă. Își minimalizează retoric îndeletnicirea pentru a-și lua distanța potrivită de la care să poată contempla disprețuitor. Umilința aceasta batjocoritoare e una tipic țărănească, o putem afla la Creangă sau la Marin Preda.

La Arghezi postura e convenabilă mai ales, pentru că, discreditînd convențiile simandicoase, dă frîu liber insolenței pamfletare. Cuvîntul își etalează fără complexe și „pardon", cum zice poetul, expresivitatea plebee, de regulă gîtuită de pudoare. O etică, o atitudine, un temperament sînt mai puțin importante aici decît obsesia primenirii sensurilor a căror încărcătură **pozitivă** e simțită ca epuizată. Persiflîndu-i pe „creatorii de opere", Arghezi încearcă să rupă, mai bine zis să corupă inerția unui limbaj, să dinamiteze forme artistice încremenite. Își bate joc de autorii de „bolovanii tipografici", scrie roman scurt și încalcă în continuare toate regulile genului.

În fine, deși s-ar mai putea găsi și alte funcții, umilința reprezintă un travesti care o mistifică deliberat, transformînd-o în opusul ei. Stabilind un raport de inegalitate și așezîndu-se pe sine în punctul de jos al anonimatului și scrisului scurt, autorul **Cărticicăi de seară** vrea să se abată de la regula infatuării și cantității, și să devină astfel **excepție**, dacă nu chiar **unicul**. Dar, deși dă bobîrnace celor puși pe confesiuni (jurnale, memorii, interviuri), mărturisirile despre propriul scris sînt numeroase și deloc stînjenitoare. Sfioșenia e pură aparență, e încă un travesti pentru că, iată: „Cînd vine cîntărețul, povestitorul sau apostolul cuvintele tremură ca păsările îndrăgostite la ivirea liniștilor dimineții".

Să credem că poetul nu vorbește despre sine? Atunci, de unde atîta îndîrjire întru desconspirarea **celorlalți**, a așa-numiților „rîndași ai literaturii"? Umilul și modestul nu se înverșunează și nu caută termeni de comparație.

În fond, Arghezi e tot atît de infatuat ca și Macedonski, dar se teme de ridicol. Știind cum se pipăie cuvîntul și pe cealaltă parte pentru a-i simți încă pulsul viu, mizează pe credulitatea celor care îl iau de bun numai pe partea dinspre dicționar. Meșteșugarul, calfa nu lustruiește curele, ci potrivește giuvaieruri; ceasornicarul nu schimbă arcul rupt, ci întocmește, cu aceleași scule de bijutier, toată mașinăria, ca meșterii din Svițera; grădinarul nu plivește ceapa ci îmbogățește, prin altoi, rosarium-ul cu o nuanță nemaivăzută. Arghezi n-a disprețuit cantitatea, după cum se știe, a scris mult și mai de toate. Și n-a consimțit să semneze, modest și banal, Ion N. Teodorescu, ci s-a lăsat ademenit de rezonanța unică a pseudonimului.

Daniel DIMITRIU

Erudiție și literatură

Noua carte a prof. dr. Gabriel Țepelea continuă cercetările din volumele anterioare **Studii de istorie și limbă literară** (1970), **Corelația limbă-literatură** (1971) și **Momente din evoluția limbii române literare** (1973) — despre care am referit la data apariției lor, în presa literară — aducînd o serie de date și interpretări noi de limbă, literatură română veche și modernă, precum și de literatură universală în interferență cu literatura noastră. Care este linia de convergență a unor preocupări atît de diferite, ne-o arată în prefață autorul : „...apropierea de scriitori, cărturari și evenimente din perspective diferite (amintiri, corespondență, interpretări) are drept numitor comun **istoria literară și culturală** (s.n.), mai precis, încercarea de a urmări «creșterea limbii», literaturii și culturii în strînsă legătură cu unitatea de gînd și aspirații".

În prima secțiune, „Scriitori și cărturari pe care i-am cunoscut", autorul realizează o resurecție a vieții universitare din Clujul interbelic prin cîțiva reprezentanți de seamă : Yves Auger, profesorul de franceză chemat de Emil Racoviță să ilustreze cultura țării sale la Universitatea românească creată în 1919, devotat limbii și culturii noastre, traducător inspirat din Creangă și Sadoveanu și în același timp al **Dicționarului limbii române** de sub egida Academiei (A—L), condus de Sextil Pușcariu, precum și al unor studii de istorie în serviciul cauzei românești ; George Giuglea, savant romanist, cercetător al straturilor vechi de limbă românească în strînsă legătură cu limbile romanice surori, prieten de vînătoare cu Sadoveanu și Auger ; G. Bogdan-Duică „un uriaș al muncii", cum îl caracteriza Ion Breazu ; Onisifor Ghibu, cunoscutul pedagog și luptător, cu accentul pe activitatea sa literară neglijată ; Victor Papilian și Ion Chinezu, animatori ai vieții literare și culturale. Portretele se constituie din observația directă, urmată de importante documente inedite — memorialistica avînd la Gabriel Țepelea o finalitate de istorie literară.

Secțiunea a doua, „Autori, cărți, rememorări", grupează în ordine cronologică studii și articole despre literatura noastră, de la perioada străromână pînă în epoca modernă. Cel mai vast și mai incitant la discuții se dovedește a fi studiul despre „Scrieri românești în limba latină". Autorul pleacă de la constatarea că în manuale și lucrări de specialitate există un capitol aparte pentru literatura română în limba slavonă, în care este prezentată atît «creația originală literară în limba slavonă scrisă de români, cît și aceea scrisă pentru români / sub patronaj românesc /» — cf. **Istoria literaturii române**, vol. I, Editura Academiei R.S. România, București, 1970, p. 254 — în timp ce scrierile românești în limba latină infinit mai numeroase, care au ca punct de plecare secolele IV—VI e.n., cînd autori de neam scit, adică daco-romani, desfășoară o vastă activitate la Tomis, Marsilia, Roma, Constantinopole — continuate de scrierile din perioada medievală pînă tîrziu în secolul al XIX-lea — sînt privite nu ca un tot, ca un fenomen al culturii noastre, ci separat, pe autori, neavînd deci un capitol aparte ca literatura slavonă, deși aceasta a durat mai puțin. Scrierea în limba latină nu apare astfel ca o dimensiune a culturii noastre într-o perioadă cînd limba latină era principala limbă de cultură a Europei, lăsînd la o parte zeci de nume de învățați și poeți care au contribuit la promovarea renașterii noastre naționale. În consecință, autorul propune o redimensionare a literaturii române, acordînd un capitol aparte și scrierilor românești în limba latină, grupîndu-le pe epoci și domenii de activitate. „Cînd toate popoarele europene, a căror cultură în limba națională a fost precedată de scrieri ale localnicilor în limba latină, consacră un capitol aparte scrierilor în limba latină — avertizează Gabriel Țepelea încă din prefață — am fi nedrepți cu trecutul nostru dacă n-am începe istoria literaturii culturii (noastre) cu scriitorii din perioada de etnogeneză a poporului român — infirmînd între altele și teza vacuum-ului istoric". Deci autorul își începe dezbaterea cu scriitorii din epoca străromână, aducînd date noi despre Dionysius Exiguus ca organizator al unor colecții de documente, legi, decrete, cunoscute sub numele **Collectio Dyonisiana** și **Collectio Avellana**, pentru a grupa scrierile din perioada medievală și postmedievală pe domenii de activitate ca : istorie, geografie, „suplici", polemici ; gramatici, ortografii, dicționare : scrieri literare în limba latină ; filosofie, logică, morală, dogmatică ; medicină, corespondență, documente, calendare și șematisme. În total, sînt analizate sau citate pentru a ilustra o teză — cu precizarea că autorul nu are pretenția de a fi epuizat problema — 19 scrieri istorice, geografice, polemice ; 23 filologice ; 7 medicale ; peste 200 000 acte politico-administrative ; 85 șematisme și calendare, precum și numele a 15 poeți români de limbă latină dintre care unii necunoscuți istoriilor literare ca Dem. Hossu, Ioan Ciocărlan, Ioanes Turc, Ioanes Popescu. Autorul își dă seama că ideea încorporării scriitorilor latini din Dacia Pontică într-o istorie a literaturii și culturii noastre ar putea fi contestată, de aceea precizează că o asemenea idee „pare îndrăzneață doar dacă facem abstracție de alte istorii literare europene unde scrierile în limbile naționale au fost precedate, ori s-au dezvoltat, concomitent, în perioada de început, cu scrierile în limba latină". Astfel, una din ultimele istorii ale literaturii franceze, aceea a lui V.-L. Saulnier, include pe toți scriitorii latini care și-au desfășurat activitatea în Galia, inclusiv pe Ioannes Cassianus, care era originar din jurul Constanței noastre, unde inscripțiile consemnează și toponimul „Vicus Cassianorum". În acest context, este adresată o întrebare autorilor **Dicționarului critic de literatură franceză**, elaborat de catedra de specialitate a Universității din București : cu ce criterii operează cînd îl consemnează pe Cassianus printre autorii francezi și pun accentul doar pe activitatea desfășurată de el la Marsilia, ignorîndu-i atît originea cît și activitatea sa anterioară din Dacia ?!

Fidel criteriului cronologic, autorul analizează „Semnificația unor vechi manuscrise românești" și aceea a „Textelor originale din epoca lui Matei Basarab" (semnalînd existența a circa 30 de volume de documente în limba română, dintre care, pînă în prezent, au apărut sub egida Academiei doar trei, fără a fi fost studiate de lingviști sau scriitori), „Contribuția Noului Testament de la Bălgrad, 1648, la dezvoltarea limbii române literare" întreprinde reconsiderarea lingvistică și literară a „Sicriului de aur", 1683. Menționăm că teza lui Gabriel Țepelea, din 1964, că în **Noul Testament de la Bălgrad** ar exista circa 80 de pagini originale a trecut neobservată (cu excepția **Istoriei literaturii române**, vol. 1, București, Editura Științifică, 1969 a lui George Ivașcu) pînă la reeditarea, în 1988, a operei lui Simion Ștefan, cînd toate studiile inserate în volum pleacă de la recunoașterea acestei descoperiri. Studiile asupra perioadei vechi se încheie cu o pledoarie pentru colaborarea dintre lingviști și literați în aprofundarea acestei etape a culturii noastre ,ale cărei valori stilistice au găsit ecou nu numai în operele unor scriitori ca Bălcescu, Odobescu, Eminescu, Goga, Sadoveanu, Arghezi, ci și în operele unor contemporani ca Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Eugen Barbu. Semn că limba veche nu se rezumă la secolele XVI—XVII și la „cazul Sadoveanu". Din „Eminesciana" remarcăm comentariile asupra primei teze de doctorat despre poet, susținută la Budapesta în 1895 de către Elie Cristea. Se impun, de asemenea, atenției studiul consacrat unor „Probleme ale limbii române literare în «Luceafărul»" și, mai ales, cel despre „Memorialistica lui Sextil Pușcariu".

Secțiunea a treia, „Confesiuni epistolare", cuprinde scrisori de mare importanță ale lui Lucian Blaga către Ion Chinezu și Sextil Pușcariu, ale lui Victor Ion Popa către Ion Chinezu, ale lui Vasile Goldiș către poetul țăran Paul Târbățiu și a istoricului britanic Seton Wattson către Octavian Goga. Pentru a exemplifica importanța acestor documente cităm un pasaj din scrisoarea prin care Blaga dă „explicații" asupra modalității de interpretare a piesei sale **Avram Iancu** : „Am voit să fac din Avram Iancu un personagiu tragic. Tragedia m-a interesat în primul rînd și nu instinctele noastre patriotice. De aceea „istoria" am ridicat-o, pe cît am putut, pe planul legendei și al baladei, și al poveștii (...). N-am voit deloc să scriu o dramă istorică". Pe același plan se situează și scrisoarea lui Blaga către Pușcariu despre piesa **Manole**. Impresionează atitudinea fruntașului Unirii din 1918, V. Goldiș, care, decepționat de viața politică din țară, scria în 1929 poetului țăran Paul Târbățiu din Comoriștea Banatului : „Nu te sfătuiesc să te înscrii în niciun partid, nici chiar în partidul meu. Eu mă găsesc în partidul poporului, fiindcă-l știu pe generalul Averescu un mare erou, un om de omenie, patriot adevărat, care numai prin virtutile sale s-a înălțat de jos pînă la treptele cele mai înalte ale societății, dar mulți din partidul lui sînt asemeni celorlalți din celelalte partide și m-ar durea sufletul să-ți pierzi iluziile și să-ți vezi veștejite nădejdile". Întreagă scrisoarea din care am citat este o radiografie critică a vieții publice din epocă. În altă scrisoare către același luminat țăran, Goldiș îi adresează invitația de a activa în cadrul Asociației „Astra", și nu într-un partid politic. De notat că aceste scrisori ale lui Vasile Goldiș, care arată deziluziile lui din ultimii ani de viață, au fost publicate de Gabriel Țepelea în **Universul literar** din 1943, fără a fi însă „observate" de biografii ulteriori ai lui Goldiș.

Din capitolul al patrulea, „Reflectări și interferențe", reținem studiul despre „Cultura franceză la românii din Transilvania și Banat pînă la Unire", în care se aduc completări substanțiale cercetărilor anterioare, infirmîndu-se, între altele, afirmațiile lui Pompiliu Eliade și A. D. Xenopol, precum și opinia curentă că nu s-ar putea vorbi în această provincie de o prezență susținută a culturii franceze pînă la Unire. Remarcabile sînt, de asemenea, studiile despre „Opera lui Stendhal în traduceri și viziune românească" și glosele despre „Relațiile occitano-române".

Lingvist, dar și istoric și critic literar, Gabriel Țepelea abordează metodologic fenomenul literar pe baza „corelației limbă-literatură", așa cum își intitula demonstrativ unul din volumele sale anterioare. Finalitatea explicitării lingvistice este întotdeauna literară, vizînd fie „creșterea limbii românești", fie expresivitatea ei. De altfel, portretele din prima secțiune a cărții certifică o nouă valență a autorului, aceea de memorialist, ce știe să surprindă detalii semnificative, caracteristice, pentru un personaj ori pentru o epocă.

Istorie literară, limbă literară, dar și realizări literare, — iată ce oferă cititorilor volumul **Opțiuni și retrospective**, pe care ni-l oferă, prin intermediul Editurii Eminescu, autorul.

George CORBU

Contexte

Mărturia unei generații

Mi-a parvenit cu întîrziere volumul de interviuri În vîltoarea vremurilor al harnicului și experimentatului gazetar clujean Constantin Mustață, de care mă leagă vechi și trainice amintiri, întrucît amîndoi am început să practicăm ziaristica la „Viața studențească", o revistă în redacția căreia au lucrat, de-a lungul anilor, reputați publiciști și importanți scriitori români de azi. S-a vorbit, din păcate puțin și doar cu prilejul unor aniversări, despre inegalabila școală de jurnalistică, și nu numai, care a fost publicația centrală a studenților, mai cu seamă în deceniile 7 și 8. Ceea ce ne-a inoculat sau cel puțin ne-a potențat „Viața studențească" în anii aceia de mari deschideri (mă refer la anii 65—70) au fost, între altele, sentimentul respectului pentru adevărații magistri și cultul valorilor. Căutam atunci, stimulați de spiritul unei reviste vii, pentru a o populariza, mai ales mărturia bazată pe experiența directă, trăită. Și dacă fiecare aveam profesorii noștri, la Iași, la București, la Cluj-Napoca, la Timișoara sau în alte centre, revista noastră oferea șansa de a cunoaște, la un alt fel de colocviu, mai liber și mai democratic, pe toți iluștrii profesori de atunci ai Universității românești, pe savanții autentici, pe autorii unor opere științifice fundamentale, în fața cărora noi, tinerii, studenții-reporteri furioși, ne prezentam totuși cu aerul unor simpli muritori primiți la curțile zeilor, deși ei ne întîmpinau de fiecare dată aproape ca pe niște colegi. Îmi amintesc cît de emoționat și mîndru totodată i-am intervievat pentru „Viața studențească" pe Dumitru Mangeron și Iuliu Nițulescu, pe Vasile Pavelcu și Petre Botezatu, pe reputatul chirurg Gh. Chipail și pe renumitul pedagog Ștefan Bârsănescu. Am regăsit cu satisfacție ceva din spiritul și din curiozitatea noastră fără margini de atunci în volumul lui C. Mustață apărut la Editura Militară. Am redescoperit în această carte „cei șapte ani de acasă" ai gazetarului de vocație. Cei șapte ani de acasă care, prin forța lucrurilor, n-au fost chiar atîția la număr, dar au fost mult mai numeroși ca importanță și influență asupra caracterului nostru. Revista care ni i-a dat era de un înalt nivel profesional și intelectual și, mai presus de toate, avea forța de a ne ține pe noi, modeștii ei colaboratori, mereu „în priză", pentru a ne obișnui cu înalta tensiune a adevăratei gazetării. O școală a pasiunii, a eticii, a dialogului sincer, acrosant și, în același timp, civilizat, urban cu cititorul.

Cartea lui C. Mustață evocă în primul rînd cîteva mari evenimente. De altfel, ea se înscrie în rîndul aparițiilor ce au marcat a 70-a aniversare a Marii Unirii, cînd Ardealul — „inima României politice" și „inima României geografice" (caracterizarea aparține lui Nicolae Titulescu) a revenit pentru totdeauna la patria-mamă. Ne întîlnim în paginile ei cu personalități care au trăit cum se zice „pe viu" acel 1918, „al nostru an de fiecare zi", ca să apelez la un antologic vers al lui Adrian Păunescu, care s-au implicat cu toată ființa lor în istoria interbelică a Transilvaniei, trecînd apoi prin drama criminalului dictat de la Viena din 1940. O vibrație sufletească irezistibilă, contaminantă există în această carte care se citește cu noduri în gît și în care se spun lucrurilor pe nume, se rostesc adevăruri crude, dar „care trebuie știute", cum pe bună dreptate afirmă profesorul Raoul Șorban.

Și pentru a nu face un inventar fie și sumar de nume, fapte și idei, care oricum n-ar putea înlocui lectura, o să zăbovesc cîteva clipe asupra dialogului cu acest ilustru om de știință, interlocutor ideal aș spune. Prob, documentat pînă la amănuntul întotdeauna semnificativ, Raoul Șorban înfățișează fapte care, repet, nu trebuie uitate, fiindcă, așa cum subliniază acad. Ștefan Pascu, istoria este învățătoare a vieții. Iată de pildă portretul omului politic de foarte tristă amintire Imre Mikó, necruțătoare demascare a unui individ care își propunea, cu orice mijloace, să servească așa-numita „cauză Universală și Eternă a Ungariei" — prin maghiarizarea forțată a românilor din Transilvania. Raoul Șorban dă, în fapt, o replică viguroasă celor ce „în numele adevărului" (?!) au vorbit despre nici mai mult nici mai puțin de moștenirea democratică a lui Mikó, adică a aceluia care a participat nemijlocit la elaborarea „Programului pentru rezolvarea definitivă a problemei evreiești", precum și a altora ca Daday, Kós, Antal care, mărturisește Raoul Șorban : „au contribuit la transformarea vieții într-un calvar, la instaurarea inegalităților naționale, sociale, culturale, a fricii, a panicii, a crimelor. La capătul acestui calvar se află nenumărați oameni nevinovați — români, evrei, ruteni — asasinați". Ceea ce-i anima așa-zicînd pe acești indivizi era ura sălbatică împotriva — cu termenii lor — valahilor și jidanilor. „Democratul" Kós scria, plin de entuziasm, la împlinirea unui an de la dictatul de la Viena : „Și am văzut pe acei ultimi soldați români... Împreună cu ei, s-a cărăbănit din Cluj stăpînirea românească, și după ei nu au mai rămas decît cîteva biserici românești — noi și pustii. Nimic altceva. Apoi, deodată sosiră cei pe care îi așteptam (...) Mă aflam și eu pe străzi, unul din cei o sută de mii de oameni, de frați unguri. Și am urlat împreună cu ei. Și din ochii mei curgeau șiroaie de lacrimi, ca și din ochii celor o sută de mii de frați..." Îți vine, e drept, să plîngi, dar cu totul altă motivație decît a autorului acestor rînduri apărute într-o publicație maghiară la 11 septembrie 1941. Sînt de plîns lipsa de rațiune și șovinismul. Da, aproape că-ți vine să-l compătimești pe delirantul lor exponent. Nu mai e decît un pas pînă la cumplitele masacre din nordul Transilvaniei ocupate, culminînd cu cele de la Ip și Treznea. „Nu există nuntă fără înjunghieri" a zis primul ministru al lui Horthy, Teleki și nu altundeva decît în Clujul acelor ani însîngerați. Ce să mai spui ? la așa nuntași, așa bucurii ! Oricum, apare pe deplin justificată mirarea lui Raoul Șorban : „— Pentru mine rămîne o enigmă cum de Horthy nu a fost adus acolo unde îi era locul : la procesul crimelor de război de la Nürnberg ! Și acolo nu trebuia să meargă singur. Erau destui cei ce ar fi trebuit să-l însoțească. Pentru că, așa cum am precizat, crimele au fost premeditate și au fost săvîrșite nu numai de niște „bande horthisto-fasciste" sau de niște descreierați din propria lor inițiativă. Le-au săvîrșit armata, jandarmeria, poliția, administrația militară și civilă, organizațiile paramilitare aflate sub controlul oficial al unui stat".

Fapte, realități, adevăruri. Orice om conștient, cinstit, demn, orice cetățean — fără deosebire de naționalitate — trebuie să le cunoască. Istoria este învățătoarea vieții. Cartea lui Constantin Mustață e o carte-document, o carte-mărturie a unei generații de cărturari patrioți (mulți dintre cei intervievați au murit în anii din urmă la vîrste respectabile) a căror lucrare, ale căror biografii s-au înscris în durata și în conștiința neamului.

Constantin COROIU

Ion VLASIU : „Mama și gemenii"

Sfîrșit de secol

Amintiri dragi

Cel mai mare sacrificiu pe care trebuie să-l facă un scriitor este să renunțe la cultul pentru propria sa biografie. Să-și interzică plăcerea — imensă, necesară, îngăduită oricui, dar nu și lui — de a povesti **exact** ce i s-a întîmplat în viață. Noi, oamenii obișnuiți rememorăm existențele noastre cu multă pietate, pînă la cel din urmă detaliu, ca și cum am reconstitui viețile unor sfinți. Ni se pare deosebit de important să precizăm ce reprezenta tabloul din casa părintească, ce desen avea covorul, cum rîdea bunica. Avem senzația că fiecare situație este sacralizată de însuși faptul că am trăit-o. Scriitorul nu are acest drept. El trebuie să inventeze alte situații pentru cărțile sale, mai expresive decît cele cunoscute din realitate sau mai potrivite într-un anumit context al operei lui. El trebuie să trădeze, să se desprindă dureros de ceea ce i-a fost drag. Chiar dacă își aduce bine aminte, cu duioșie și cu strîngere de inimă ce culoare avea șuvița de păr a mamei lui cu care ea îi atingea obrazul în copilărie, trebuie să vopsească sau să taie cu cruzime și nerușinare această șuviță, în funcție de necesitățile unei ficțiuni. Chiar dacă n-a uitat nici o clipă sala de cinematograf în care a sărutat pentru prima dată în viață o fată, cuprins de o fericire fără seamăn, trebuie să plaseze întîmplarea într-un alt cadru, într-un parc sau pe stradă, după cum îi dictează legile artei. Și în cazul că totuși șuvițele de păr a mamei sau sala de cinematograf vor apărea în opera lui, va fi nu pentru că au existat în realitate, nu pentru că i-au rămas lui în suflet, ci fiindcă s-au dovedit, întîmplător, o materie primă convenabilă pentru confecționarea literaturii. Iar sacrilegiul este, în aceste condiții, poate și mai mare.

Inventînd mereu noi situații, reconsiderîndu-le pe cele reale, scriitorul ajunge să se înstrăineze de propria lui biografie, să n-o mai țină minte exact, să nu mai poată niciodată reintra în ea. „Și cînd gîndesc la viața-mi, îmi pare că ea cură / Încet repovestită de o străină gură..." El nu mai știe ce a fost adevărat și ce doar și-a imaginat. Seara tîrziu, cînd rămîne singur cu sine, nu are unde să se refugieze. Este ca un emigrant care la bătrînețe nu mai primește viză să se întoarcă în patrie, deși simte dorința arzătoare să se întoarcă. Proust însuși, care a plecat în mod declarat în căutarea timpului pierdut, a găsit — putem să fim siguri — un alt timp, pur artistic, construit după principiile expresivității.

Există, desigur, și scriitori care n-au tăria necesară pentru a-și smulge din suflet amintirile. Ei păstrează în literatură cît mai mult din ceea ce au trăit în realitate. Dar, în măsura în care o fac, nu sînt scriitori.

Alex. ȘTEFĂNESCU

prezențe

CARTEA DE POEZIE

Formule poetice

Mulți dintre poeții din ultima (penultima ?) promoție (în rîndul cărora se numără și Elena Ștefoi) nu se feresc să-și declare, de cîte ori se ivește ocazia, crezurile literare. S-ar putea că această promptitudine în producerea de „arte poetice", această insistență în explicitarea rosturilor scrisului propriu să constituie o trăsătură importantă a unei direcții literare în care chestiunile de laborator n-ar mai face parte dintr-un proces ascuns privirilor, ci devin parte a ceea ce este jucat, exhibat în fața cititorilor pentru a se obține, și pe această cale, anumite efecte. Oricum ar fi, Elena Ștefoi nu face excepție, și încă din primul text al cărții sale **Schițe și povestiri** ne propune o astfel de definiție a intervențiilor sale poetice. „Încolo și-ncoace / printre resturi de propoziții / prin visul vîscos / care chiar de la început mirosise / a scoici și catran, / a lemn de cedru și cioburi..." Printre „resturi de propoziții", plutind într-un „vis vîscos", își face loc un gen de poezie care în clipa de față nu mai intrigă, articulațiile ei fiind de multă vreme expuse vederii. Dacă nu mai atrage atenția modalitatea poetică în sine, miră, în schimb, masivitatea răspîndirii unei asemenea strategii literare în rîndurile autorilor promoției. Imperativul poeziei moderne — originalitatea cu orice chip — nu e ușor de atins întrucît mecanismul întrebuințat cu predilecție e simplu și, după o familiarizare prealabilă, ușor de pus în aplicație. Descrierea banalului a devenit deja un lucru curent încă din poezia interbelică. „Textualizat", el pierde încărcătura existențială, se reduce la joc lingvistic. În încercarea de a amplifica efectele s-a constituit un soi de negativ al „purității" care îl asasina altădată pe cititorul de poezie. Dacă poeții abuzau atunci de crini, de îngeri, de sentimente și fapte imaculate, de transparențe, corespondenții de astăzi ai acestor poeți au parcă plăcerea de a colecta numai ceea ce este urît, rău, negru, tulbure. „Știu : nu respir după reguli, / am umerii ușor aduși înainte. / De la substantive / la verb un mecanism ucigaș / face exerciții de stil / și te-așteaptă. / Află și tu : am mințit, / am furat, mi-am trădat prietenii / fără rușine : am înghițit, / pe furiș, resturi / de pe mesele celor / pe care-i disprețuiam..." (**Scrisoare de dragoste**). Se pare că autorii fug de orice idealizare (faptul e explicabil), dar pericolul este „idealizarea", dacă se poate spune așa, în sens... negativ. Pericolul e același : simplificarea realității, reducerea ei la cîteva aspecte repetate pînă la sațietate. După versuri ca acelea citate s-ar putea crede că te afli în fața unei rude mai îndepărtate și mai puțin pline de vitalitate a unui Jean Genet, celebrul „marginal" beneficiar al unei nu mai puțin celebre prefețe semnate de Jean-Paul Sartre. Impresia e falsă, exhibarea umilinței, a autoinvinovățirii face parte din decor. Poezia evită complicațiile psihologice, ocolește morala, tendința (doamne ferește !), vrea cu orice preț să rămînă o plasă a cuvintelor (ceea ce reușește), dar mai vrea, în același timp, să joace un rol în conștiința cititorilor (ceea ce nu se prea întîmplă). Poezia e mai degrabă, cum sugestiv spune autoarea, „un licurici zbuciumîndu-se / sub stiva de cărămizi". Predilecția pentru visceral („Peste organe vitale / între șiretlic și parabolă / cu dragoste / răpăie grindina"), pentru cele cinci simțuri („Mai am încă cinci simțuri / și toate cinci parc-abia / s-au întors de la Auschwitz" ; „cele cinci simțuri / dănțuiesc transformînd / dintr-odată pămîntul și aștrii / într-o blîndă armonică" ; „imaginea cîtorva muribunzi / pe care i-ai vegheat, / imaginea lor horcăind / înfricoșată în egală măsură / de minciuna celor cinci simțuri") nu impun căutatul punct de sprijin în realitatea înconjurătoare. Poeta recepteză realul prin intermediul „biografiei" — dar această biografie e desprinsă de viață, e confecționată, o colecție de cuvinte „...totuși aici / biografia mea în proiect / făcea altădată năzbîtii" ; „o biografie care / atîrnă de cuvintele mele / ca o tonă de explozibil" ; „plînge / și-ți arată /.../ amănuntele / biografice mai fioroase / decît orice invenție tehnică". Deocamdată poezia se vrea o abordare existențială, fiind, în fapt, textualistă. Cele două concepții poetice sînt, e ușor de înțeles, imcompatibile. Una presupune interogarea vieții, dînd valoare cuvintelor înțelese prin practica realității. Cealaltă folosește materialul lingvistic atribuindu-i valoare în el însuși, în genul materiei de modelat a sculptorului. În primul caz, dincolo de toate libertățile pe care le-a obținut poezia modernă, cuvintele au o încărcătură existențială ; în cel de al doilea proprietatea aceasta e programatic ignorată, obținîndu-se în final un text, care text trebuie „citit" ca și cum cuvinte care îl alcătuiesc nu au apărut din necesitatea de a denumi. Între cele două modalități nu poate fi trasată binecînțeles o graniță categorică. Alexandrinismul perioadei înclina, pînă nu de mult, să marginalizeze poezia cu încărcătură existențială. Fixarea interesului cititorilor nu e însă niciodată definitivă, ea oscilează de la epocă la epocă, cu reveniri și „ajustări", iar opțiunile sînt rareori clare ca o formulă matematică ; și existențialul s-ar vrea exprimat prin „texte" în care cuvîntul să-și cîștige deplina libertate în expresivitate, și jocurile de cuvinte se vor — ca în cazul de față, de altfel — transmițătoare ale unor mesaje. Ambele formule pot duce la rezultate interesante. Lipsită de fertilitate e numai confuzia pe care o fac unii autori între mijloace și „productivitatea" lor lirică. De aceea, nu spune nimic simpla voință de a folosi recuzita întrebuințată în versurile multora din colegii de promoție ai autoarei : „La hulubele roabei mă-nham / cărări croiesc aduceți voi / lumina și chivotul / chiciura izbește-n obraz / dar aud, aud clavecinul / echilibru între două coline..." Ceea ce e de presupus că va trebui să realizeze în viitor autoarea este alegerea uneia din formulele despre care am vorbit. Deocamdată cred că șanse de a fi în concordanță cu talentul autoarei are poezia existențială.

Se recunosc în **Pharmakon** (volumul de debut în poezie al lui Liviu Antonesei) experiențe poetice depuse în cîteva „straturi" — fără ca acestea să împiedice afirmarea, pe deasupra semnelor diferitelor etape, a unității organice a cărții. În volumul de față stau alături lungi „poeme epice" (**Ca și cum, Discurs despre modă, Călătorie în cercle geologice, Poem de dragoste în manieră neo-romantică ușor malformată**), care nu sînt, desigur, străine de modelul Ginsberg, Ferlingetti etc. (reprezentanți ai mișcării literare beat frecventați de poeții generației '80), sau texte scurte, care dezvăluie fără intermediar livresc filonul lirismului nativ : „Străzi de la marginea urbei — măr între geamuri, / iarna ; printr-o retorică nordică, printr-un joc / îndepărtat cu suprafețele — numai așa / exasperarea-și asumă un chip impersonal, / o mască perfectă. /.../ (**Amintirile din copilărie**). Poezia dezvăluie substanțialitatea imaginarului, cadrele înfățișate sînt încercate în „maxilarele puternice ale cuvintelor", sînt trasate cu „acizii propozițiilor lacome și entuziaste". Este o calitate cu atît mai prețioasă cu cît devine, în scrierile poeților care se afirmă în ultimii ani, din ce în ce mai rară. Printre influențele pe care le trădează poezia mai tînără (de la textualism la un soi de onirism, tradus cîteodată într-o „filosofare" pretențioasă) tocmai materialitatea lumii se pierde. Aceasta în pofida intenției, declarate în atîtea împrejurări, de a apropia poezia de realitate, chiar de realitatea imediată. În ceea ce scrie Liviu Anonesei se simte pulsînd viața — viața adevărată —, el situîndu-se astfel în răspăr cu direcția favorizată de perioada de alexandrinism pe care o traversăm. „Falangele mării galvanizînd găurile memoriei ; / spațiul poemului se umple de viață, respiră, / palpită, oscilează ca o inimă obosită /.../ A trăi, a iubi, a muri — fascinația / infinitivelor, teroarea umedă a infinitului. // Ei, da ! nemuritor și rece, Ehei !" (**Ars amatoria**). E adevărat, și în **Pharmakon** cîteodată „cuvintele cresc unele din altele", mai dau impresia că „la ghișee de aur sînt angajați autori de versuri bine lucrate". Mai întîlnești poezii „făcute" (**Ca și cum**, de pildă) sau jocuri mai puțin reușite de cuvinte. (**Le mal armé**). Nu scăpările de acest gen fixează însă tonul caracteristic întregului. Universul poetic se organizează în jurul semnificațiilor realității. Este evident că o adevărată pătrundere a realității nu înseamnă înregistrarea mecanică a imaginilor care-ți răsar în fața ochilor — ci investirea acestora cu un sens. Materialitatea lumii provoacă imaginația, o obligă să se coaguleze într-o anumită formă. Recunoașterea substanțialității lumii se consumă aci într-o lumină aurorală, pentru că Liviu Antonesei atribuie semnificația de care vorbeam tocmai contactului în sine, impactului dintre ceea ce este dincolo de limitele tale și propria corporalitate. Schimburile care au astfel loc sînt amplificate, sînt topite într-un senzualism fundamental. Materialitatea induce erotismul. Poetul nu ezită să-și oprească „gîndul înainte de a ne poticni / în gingașa impudoare" — și nu din „grijă pentru soarta liceenilor / cu somul agitat în întinderile albe de bumbac", ci „numai dintr-o / sumbră și proprie pornire spre mine însumi". Urmează în registru poetic, fără îndoială, dar cu valoare de indicație în exegeza **Pharmakon**-ului, o destăinuire sugestivă : „întoarcem apoi coala... și gîndul ne fuge spre / scoliastul întîrziat ce confundă falnica strategie / a reticenței în fața puterii cuvîntului cu o anume, / minoră, frigiditate a spiritului, ba, poate, chiar / cu un exces de inteligență..." „Falnica strategie a reticenței în fața puterii cuvîntului" e, trebuie să recunoaștem, o formulă care impune. Poezia sobră din **Pharmakon** nu îl reține pe cititor prin reflecție (locul ei e în cărțile de filosofie, de eseuri etc.), ci prin bucuria întoarcerii la lucruri simple dar adevărate (ar trebui folosit alt cuvînt pentru adevărate — adevărat, care s-ar cuveni să fie un termen cheie în descrierea poeziei, s-a banalizat peste măsură, nu mai spune absolut nimic) — în acel spațiu al poemului care „se umple de viață, respiră, / palpită, oscilează ca o inimă obosită". De aci un soi de culme a simplității „A trăi, a iubi, a muri — fascinația / infinitivelor, teroarea umedă a infinitului". Cîteodată scena imobilizată în picătura de ceară a descrierii poate să șocheze — sub smalț se simte pulsînd carnea scoicii sfîșiate : „Despre Yin și despre Yang nu vorbesc / nici despre Marele Ritm al celor cinci / elemente. La stînga, eu. Și tu, la dreapta. / O fulgerare — trecerea peste roua / intrării prețioase / căldura aurorală a grotei adumbrite / strălucirea tijei de jad. // Călătorie în dumbrava obscură. // (cei cinci mii de wați ai unui trup / în cădere). // Departe e ziua, departe e moartea..." Erotismul nu e singura sursă de lirism. Poezie se face și la o tensiune mai mică decît aceea a „trupului în cădere". De pildă cu exotism, sau cu o poză liric-romantică. Atîta timp cît poetul mai privește „iubirea / din perspectiva eternității" o doză de adolescentinism poetic nu cade rău : „Cîrduri enorme de corbi străbăteau / Noaptea — anestezic ușor — împrăștiată de / svonul celui de-al treilea concert brandemburgic." Prospețimea autenticității trece tel quel prin „filtrele" compromisurilor impuse de modă, de critică, de lobby-urile din viața literară. **Pharmakon** se alătură celor cîtorva cărți care anunță un anotimp poetic fertil. Ca întotdeauna, în cele din urmă poezia nu se sfiește să se dezvăluie într-o dezarmantă simplitate : „Dar și îndepărtarea absurdă a iubirii noastre / din lumea de aici va trece — pod peste ape secate. / În ceruri, în pămînt, totuna vom fi. // O singură stea deasupra".

Constantin PRICOP

Elena ȘTEFOI, **Schițe și povestiri**, Ed. Cartea Românească, 1989
Liviu ANTONESEI, **Pharmakon**, Ed. Cartea Românească, 1989

CARTEA DE CRITICĂ

„Amiaza" lui Liviu Rebreanu

În persoana lui Niculae Gheran, autor al ediției critice de *Opere* (acum la al paisprezecelea volum), creatorul lui *Ion* și-a găsit biograful devotat. Un prim tom, *Tînărul Rebreanu*, apărea acum trei ani ; cel de al doilea, *Amiaza unei vieți*, e de curînd în librării. Putem anticipa că, după ce va fi apărut și partea finală a tripticului biografic, lucrarea în cauză va constitui un punct de referință, nu numai sub raportul informației, dar și ca arhitectură judicios proporționată și, ceea ce nu e deloc neglijabil, ca *literatură* pur și simplu. Nu e puțin lucru, așadar, ca din noianul de date documentare (din arhiva ilustrului creator, ca și din arhive oficiale ori din presa cotidiană) să se extragă esențele, elementele în măsură să se articuleze într-un portret în mișcare ! Degajate de prisosuri, capitolele se ordonează într-o construcție alertă, încît cartea — instructivă sub numeroase aspecte — se citește ca un roman incitant.

Trecînd la conținutul noului volum, biografia incorporează fapte avînd ca limite strict literare nuvela *Calvarul* (1919) și romanul *Crăișorul* (1929) — altfel spus, un deceniu de creație, în care se succed romanele *Ion* (1920), *Pădurea spînzuraților* (1922), *Adam și Eva* (1925), *Ciuleandra* (1929), cîteva nuvele și reeditări, precum și piesele *Plicul* și *Apostolii*. În același timp, autorul lui *Ion* e văzut în ipostaze complementare : cronicar dramatic la „Lumina" și „Scena", traducător, co-redactor la „Sburătorul" lui E. Lovinescu, director al revistei proprii „Mișcarea literară", gazetar la ziarul „România", președinte al „Societății Scriitorilor Români", director general al teatrelor și conducător al „Direcției educației poporului". Demersul biografic începe, în fapt, cu o retrospectivă schițînd situația transilvăneanului Rebreanu la București, sub ocupația austroungară, colaborarea cu cronici teatrale la „Lumina" lui C. Stere și refugiul la Iași — după peripeții multiple —, unde va ajunge la începutul lui august 1918. *Procesul ziariștilor*, capitolul cu care se deschide volumul, e, la prima vedere, prea amplu. 28 de pagini, iar în ele Rebreanu apare în filigran. În economia lucrării, respectivul capitol reprezintă, totuși, o necesară introducere în climatul imediat postbelic, cu referiri de ordin social, politic, cultural. Se fac trimiteri la personalități ca Slavici, Arghezi, Galaction, la figuri de al doilea plan (D. Karnabatt, A. de Herz, Dem. Theodorescu, implicați în procesul din 1919 (22 februarie—8 martie), sub învinuirea de colaborare la *Gazeta Bucureștilor*, stipendiată de puterea ocupantă. Colajul de referințe oferit de Niculae Gheran, ecourile procesului în presa din epocă, formează un text din cele mai captivante. Cum Rebreanu n-a fost implicat propriu-zis, cum gazetăria sa n-a avut un substrat politic, imaginea lui e *una marginală*. Prezența cronicarului dramatic la *Scena* în 1917, dar în special autoportretul lui în travesti sub înfățișarea lui Remus Lunceanu din *Calvarul* — iată, în linii mari, materia următoarelor cinci capitole, toate de dimensiuni restrînse. Confruntarea detaliilor de ordin documentar, în raport cu figura personajului de ficțiune Remus Lunceanu, e un prilej — între altele — de a urmări metoda de transfigurare artistică a laboriosului viitor romancier ; analize similare consacră biograful tranzițiilor de la un nucleu germinativ la capodopere ca *Ion* și *Pădurea spînzuraților* (remarcabil, capitolul *Între Emil și Apostol Bologa*, întregit cu *În jurul „Pădurii spînzuraților")*. Cu aceeași aplicație la obiect, de menționat comentariile despre *Adam și Eva*, *Ciuleandra* și *Crăișorul* sub genericul *Un roman la doi ani*.

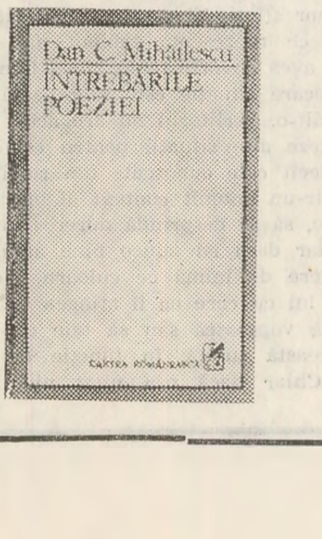
Aproximativ jumătate din conținutul volumului, poate mai mult, furnizează date de biografie externă *(Marele Premiu al Academiei Române, Premiul romanului și preliminariile lui, Premiul Național, Președinte al S.S.R., Director general al teatrelor)*, fiecare cu nuanțe în plus în definirea unui Rebreanu al maturității, încărcat cu onoruri dar și împresurat de intrigi și adversități acerbe. Deși biograful însuși consideră că pentru un scriitor „*operele* acestuia sînt principalele evenimente", nu trebuie omise anumtie fapte din viața lui, legate, într-un mod sau altul, de actul creator. Cunoaștem din conferințele, din interviurile sau din jurnalul lui Rebreanu (acesta ținut cu regularitate din 1927 pînă la moarte, în 1944) concepția lui estetică, modalitățile de lucru, elaborarea grea, în repetate variante, dar din confruntarea declarațiilor verbale cu însemnările de jurnal rezultă discrepanțe, incongruențe, și nu puține. Așadar, aflăm că definitivarea romanului *Ion*, după o primă redactare în 1916, încheiată în 123 de zile — s-a produs după ce, un timp, în 1919, schițase un număr de pagini din *Pădurea spînzuraților*. Revenirea la *Ion* — motivează Niculae Gheran — „reprezenta în biografia romancierului și o încercare de evadare dintr-un context tragic"... Semnificative sînt relațiile dintre Liviu și fratele său Emil Rebreanu, prototipul lui Apostol Bologa. Corespondența dintre cei doi Rebreni ilustrează afinități interesante : romancierul regreta că n-a putut urma studii de medicină ; îi promite deci lui Emil că-l va ajuta să vină la București, să se înscrie la facultatea respectivă, însă lucrurile iau alt curs. Emil are visuri de scriitor, vrea să urmeze filozofia sau să devină student la „iură", dar sfîrșește prin a se înrola voluntar în „honvezimea" maghiară. Patetice sînt fragmentele epistolare către ai săi sau către unele tinere de familie. De-a dreptul dramatică e obsesia morții de unde „multe presimțiri neînțelese", „presimțiri funeste", și în special mesajul adresat lui Liviu și soției acestuia, Fanny : „Rămîneți cu bine, scumpii mei, și aduceți-vă uneori aminte că aveți un frate, poate ciuntit, poate mort, pe cîmpurile pustii ale Galiției"... Deprimare mai accentuată încă, pe frontul de la Ghimeș : „Sînt sătul prea tare de viață și sînt atît de apatic, că nu mă mai interesează nimic"... Cercetarea documentelor de arhivă îndreptățește pe biograf să conchidă că romanul n-a fost început „de vreo patru ori" — cum afirmase autorul.

Se cunosc îndeajuns cu ce eforturi a realizat Rebreanu romanele de prim-plan. Îl vedem însă și altfel, mai degajat, grăbit chiar. Piesa de teatru *Plicul* a scris-o la Slănic Moldova în cîteva zile : la fel se petrecuseră lucrurile cu altă piesă, *Cadrilul*, pusă în pagină în 9 zile. Tot în 9 zile a fost creată *Ciuleandra*. Pentru versiunea definitivă a *Pădurii spînzuraților* i-au trebuit 90 de zile ; la decernarea premiului pentru literatură al revistei *Ideea europeană*, nu *Pădurea spînzuraților* se impune, ci *Roșu, galben și albastru*, romanul lui Minulescu !... Mulți ani președinte al „Societății Scriitorilor Români", Rebreanu e ținta atacurilor unor confrați, în frunte cu Nichifor Crainic, George Gregorian și Romulus Dianu ; de partea lui sînt Tudor Arghezi, Perpessicius, Camil Petrescu și alții. De notat că orgoliosul Camil are încredere totală în gustul lui Rebreanu, director al Naționalului : „Îți anexez un creion roșu. Te autorizez să tai din piesă tot ceea ce nu merge. Dacă vrei să mă consulți, îți stau la dispoziție cu dragă inimă"... De numele lui Rebreanu, președinte al breslei, se leagă proiecte de mare interes : înființarea unei edituri a scriitorilor și a unei case de creație, atribuirea de pensii. La „Național", inițiază un Studio, o campanie de traduceri, o bibliotecă a Teatrului. Romancierul e, în ciuda staturii impunătoare un ins impresionabil, motiv pentru care, în 1921, nu asistă la ceremonia decernării Premiului Academiei, „stînjenit întotdeauna cînd era lăudat în prezența lui"... Capitolul final, *Față în față cu sine însuși* adaugă biografiei în sens strict elemente de portret moral — cumpănite, lapidare. În totul, dincolo de unele fragmente dominant-arhivistice, *Amiaza unei vieți* răspunde plenar scopului pe care și l-a propus autorul.

Constantin CIOPRAGA

editoriale

CARTEA DE ESEU

Ispita de a filosofa

Dacă „ereditatea" literară se transmite sub forma „moștenirii" de la bunic la nepot — așa cum socotea Tomașevski — ultima promoție critică ce semnează în publicațiile noastre primește „genetic" **ispita de a filosofa** de la gruparea „Kriterionului". Observațiile se cuvin nuanțate. Criticii în virtutea recentelor lor apariții, mută „experiența lecturii" din planul „senzațiilor" în cel al conștiinței, din cel al afirmației în cel al interogației, din cel al „psihologiei adîncimilor" în cel al „adîncimilor filosofice". Este destul să facem o comparație între promoția Negrici, Livius Ciocârlie, Mihai Zamfir și această promoție, zisă tînără, pentru a vedea deplasarea de accent de la Bachelard, Richard, Gh. Maurron, G. Durand spre Eliade, Cioran, Noica.

Dincolo de „modă", privită ca uni-formă a actualității, această deplasare de accent e motivată de însăși evoluția literaturii. Ea impune o **conduită sceptică,** justificată de textele literaturii, care aruncă asupra lecturii o umbră de suspiciune. Textul își pierde pe drum cititorul, îl recîștigă prin tertipuri mai vechi sau mai noi de persuasiune, pentru a-l livra unei incertitudini de rang superior. Dialectica aceasta obligă cititorul la o mișcare de in-lusionare, de „intrare în joc", urmată, imediat, de o măsură de „siguranță", **ironia,** singura aptă să perceapă textul, ca simulacru al lumii și jocul autorului cu formele, atitudine care a încetat să paraziteze textul, subordonîndu-i-se și subordonîndu-l.

Atitudinea sceptică trebuie înțeleasă în contextul acesta și în toate nuanțele care se impun. Sau, cum spune Dan C. Mihăilescu, „Orice bună cunoaștere pornește și sfîrșește (de) la scepticism, trecînd, firește, prin exaltările mirării și prin frigul anxietății". Așadar, nici „mirare", dar nici „anxietate" — un scepticism „nemîntuit".

Ispita de a filosofa s-a văzut încă din prima carte a lui Dan C. Mihăilescu, **Perspective eminesciene.** Eseul despre dramaturgia lui Lucian Blaga era, în ordinea scrierii, întîia carte a criticului, dar și acolo, ca într-un palimpsest, textul literar acoperea o întrebare filosofică. În această a treia carte, **Întrebările poeziei,** Dan C. Mihăilescu e încă mai decis: „Pot domnule, citează criticul pe Jean-Baptiste Clamance, eroul din **Căderea** lui Camus, să vă ofer serviciile mele fără riscul de a vă stingheri?" Serviciile „inutile", ce claustrează definitiv între paranteze acțiunile lui Meursault sau ale lui Grand, „rechizitoriu total, de un cinic angelism, sadic, și masochist deopotrivă, paradox perpetuu și nelimitat al unei libertăți cumplite, ireversibil situate în labirintul indeciziei", sînt, zice criticul, și ale poeziei: „Ca și Jean-Baptiste Clamance, poezia a trăit multă vreme edenic. Generoasă, ajuta orbii să treacă strada, să treacă viața. Apoi s-a simțit vulnerabilă, vinovată de o îndelungată existență duplicitară. Și s-a întors — oglindă fisurată — ca să-și strige păcatul, spre a condamna totul în numele falselor ei pudori și adevăruri, în numele speranțelor ei aprioric deșarte. Ca și Jean-Baptiste Clamance, poezia a locuit secole de-a rîndul în cumințenie, după care a locuit în revoltă și disperare, în plictis, pentru a surîde caustic, la „urmă", în „cinismul virtuos" al unei solitudini evasicomunitare... Însă această **inutilitate** este **utilă** pînă la un punct. Sau, dacă nu, măcar de la un punct înainte. În ceasurile calme ale istoriei, cînd se „clasicizează" oarecum fondul (...), poezia trăiește un timp utopia împăcării cu sine și cu lumea. În vremurile-estuar (unde, în ce ne privește, **nous y sommes,** cum spune Clamance), lucrurile se schimbă, uneori radical. Delta e prin excelență locul în care se adună **resturile,** aluviuni de contrarii, de la ospățul seninătății poetice și unde, alături de mîluri, trunchiuri putrezite și deșeuri fetide, se varsă și apele pentru intrarea, de mîine, în marea cea mare. După Lautréamont vine și Perse, după Rimbaud vine și Rilke, alături de Bacovia este și Voiculescu, etc. A desprinde cîteva din marile semne de întrebare din poezia lumii, ca și din poezia românească înseamnă tocmai un efort de stabilire a coeficientului de „utilitate" prezent — în orice caz **prezent** — în cadrul acestui „serviciu inutil", care este poezia".

Și dacă poezia există, fără să-și reînnoiască legitimitatea, filosofia, ea da, ea cere tuturor limbajelor să se legitimeze, să-și arate „utilitatea", fără să-și pună întrebarea — atunci cînd se referă la poezie — cît de legitimă este ea însăși. Spun aceasta întrucît mi se pare că și filosofia, ca și psihologia, ca și științele sociale, ca și științele naturii, ca și logica matematică, caută un temei pentru un fenomen care se poate explica și legitima prin el însuși. Există, în eseul lui Dan C. Mihăilescu, un viciu de fond și care nu este nou. El ține, ca mentalitate, de ceea ce se numește neo-pozitivism. Sigur, filosofia se hrănește cu iluzia că întrebările ei se ridică de sub ape întocmai ca un aisberg, cu greutatea și cu masa ascunse îndărătul fenomenelor, amenințări ale cunoașterii. Dar nu e mai puțin imperialism aici decît în alte „ispite". Discuția e însă veche, și fiecare reactualizare nu face decît să provoace spiritului confuzia fertilă care-l anima. Am avut, cîndva, la rîndul meu, ispita de-a-l contrazice pe Cioran, în „tezele" lui despre roman. Mi s-a părut, mai ales în cazul lui, că filosofia și literatura sînt cu desăvîrșire incompatibile și că mai mult de a-și împrumuta neliniștile nu-și pot comunica nimic una alteia. Sînt două moduri de a monologa — două solilocvii — pe care nu le poate scoate din marea lor singurătate decît tot un răspuns filosofic sau literar.

Cartea lui Dan C. Mihăilescu trebuie, prin urmare, citită nu din unghiul dintre discipline — în care „încercările de clasificare", dacă aruncă o lumină, o fac în beneficiul unei etici care ține de **praxis** — ci în demersul ei, pe de o parte filosofic, ținînd de o înaintare întru cunoașterea de sine, și pe de altă parte în cuprinderea **poesis**-ului, dezlipită de cunoașterea filosofică, în esteticul pur.

Ca jurnal filosofic, **Întrebările poeziei** conțin, în embrion, o etică a întrebării particularizată de scop: drumul cunoașterii nu duce la împăcarea cu sinele, ci la o asumare rațională a contradicțiilor, pînă la stingerea lor. Aventura textuală e o călătorie fără capăt, ca și a lui Iona, „lupta cu incertul, ca și străvechea luptă a lui Iacov cu îngerul, ca și lupta cu absurdul, ca și..., ca și..., au fost absorbite — din comoditate? de teamă? — în arhicunoscuta formulă a „măreției tragice". Este, orice am zice, un **passe-partout** în toată lumea ideilor și a artei. Cum s-a spus demult, în fiecare artist există o fărîmă de spirit christic". Orizontul nu dez-mărginește, ci limitează, dintr-o perspectivă care apropie și depărtează, la infinit, așteptarea: „Dar, la urma urmei, la ce bun **cheia,** dacă **întotdeauna** înăuntru va fi un înăuntru și acolo un „alt" înăuntru, la infinit?".

Aventura textuală, da, ea ne apropie de un spirit ca și renascentist, curios și descoperitor de noi continente, cartograf plin de imaginație și de neprevăzut. Visînd la scepticism, ca la un țărm al liniștii, Dan C. Mihăilescu este veșnic atras de „exaltările mirării". El „cartografiază" cu uimire, uneori străbătut de „frigul anxietății". E inutil a-i discuta eseurile. Lăcomia lui „geografică" se întinde, păstrînd proporțiile, ca și la Thibaudet. „Clasificările" sînt, la urma urmelor, cu toate arbitrare. Spiritul care le animă surprinde, însă, prin memorie și prin fidelitate. Aici, abia, îmi vine să-i aduc un reproș de fond: acela că, venind cu suma de întrebări dintr-un domeniu mai degrabă ostil, nu valorifică, într-o lectură pur estetică, intuițiile poetice pure. Orizontul filosofic prejudiciază cunoașterea poetică, o reduce la suma întrebării, închizînd toate porțile întrebării poetice. La o asemenea cuprindere a domeniului liric, m-aș fi așteptat la o sinteză comparabilă cu aceea a lui Raymond Jean. Suma de texte, care-și răspund peste veacuri, schițează, aproape fără voia autorului, o panoramă a poeziei moderne, în toate conexiunile ei. Nepregătindu-și instrumentele proprii, fie ele oricît de subiective, oricît de arbitrare, pentru o călătorie în universul întrebării poetice, Dan C. Mihăilescu pregătește o „agresiune" asupra poeticului cu instrumente „de gata", ale filosofiei.

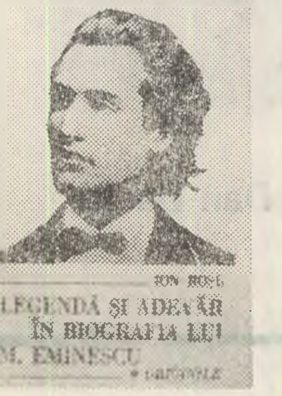
Cele două demersuri, filosofic și estetic, se incomodează unul pe altul, fără a desfide, nici unul, nici altul, inteligența. Dacă autorul nu mă va înțelege greșit, voi spune că în eseurile lui se luptă doi cocoși, buimaci de sensuri și lecturi. **Întrebările poeziei** e o năucitoare cameră de oglinzi, în care textele se luminează și se întunecă unele pe altele, se sîngerează și sfîrșesc prin a se ucide unul pe altul.

Aș putea cita numeroase pasagii memorabile, cum și altele, mai degrabă obscure. Clasificarea lirismului în „viril" și „feminin", a întrebării, după modelul psihanalitic (?), în preludică, ludică, și post-ludică, țin de „ludicul" criticii lui Dan C. Mihăilescu. Interesantă este paralela Eminescu — Caragiale, privită în destinul ei istoric. „Dualismul bogomilic și-a pus pecetea pe aceste principii, întrucît numele de Fîrtate și Nefîrtate cuprind afirmația și negația, ridicate la rang de puteri cosmice. Totuși în legendele noastre Fîrtate și Nefîrtate nu luptă unul cu altul categoric, dramatic și fără concesii", citează Dan C. Mihăilescu pe Blaga în încercarea de a explica necesitatea dualismului Eminescu — Caragiale. Dar să vedem mai departe: „Astfel încît, zice criticul, Eminescu și Caragiale țin de, cum spune Blaga, „vorba din legendă: Fîrtate face albina, Nefîrtate face musca. Fîrtate face cîinele, Nefîrtate face lupul". „Tipologia desfide cronologia", trage concluzia Dan C. Mihăilescu.

Cu **Întrebările poeziei** Dan C. Mihăilescu intră în zona îndoielilor fundamentale numindu-le și numindu-se. Cartea lui, mult mai restrînsă, ca spațiu, decît deschiderile pe care le operează, e acuzat nostalgică. Ea reclamă un orizont filosofic și refuză un altul — poetic — cu mult mai la îndemînă, și mai bogat în asociații. Prea complicată — cineva spunea: barocă — ea este prea aglomerată pentru a limpezi. Pe drumul numit, nu poate merge oricum, decît autorul de azi al acestui asalt cu arme tradiționale și cu arme moderne. Urmărindu-l cu același interes pe Dan C. Mihăilescu, unul dintre criticii nu numai înzestrați, dar și citiți ai generației sale, nu-mi pot ascunde nostalgia, dacă nu părerea de rău, că nu a încercat să descifreze poezia, în limbajele ei, scriindu-și jurnalul filosofic, fie el și filtrat prin universul poeziei, fără încercarea de a împăca cele două demersuri într-un singur discurs.

Val CONDURACHE

Dan C. MIHĂILESCU: **„Întrebările poeziei"**, Ed. Cartea Românească 1989

CARTEA DE ISTORIE LITERARĂ

Ipoteză și adevăr

Cît e legendă și cît e adevăr incontestabil în biografia eminesciană — aceasta este chestiunea pe care își propune să o limpezească recenta cercetare a lui Ion Roșu, al cărei prim volum e dedicat în exclusivitate strămoșilor poetului. Subiect dificil, căci — pe măsură ce coborîm în timp — informațiile sigure se împuținează vertiginos, dispărînd cu totul de la generația străbunicilor dinspre tată înainte. Așa se face că biografii s-au văzut constrînși a suplini tăcerea arhivelor prin imaginație, formulînd ipoteze care de care mai ingenioase, ce fixau originea Eminovicilor fie în cuprinsul teritoriului locuit de români, fie în afara acestuia. Ion Roșu trece în revistă toate ipotezele privitoare la obîrșia liniei paterne din familia poetului, argumentîndu-le șubrezenia și imputîndu-le lipsa oricărui sprijin din partea documentelor. Nu mai intru în amănuntele acestui copios examen, ce ocupă aproximativ jumătate din volum. Remarc numai dispoziția polemică a cercetătorului, defel înclinat spre înțelegere, nemenajator cu autoritățile în materie, suspectate de o sumedenie de păcate capitale, între care neglijența și cecitatea sînt cele mai puțin vinovate. Ion Roșu își judecă înaintașii întru eminescologie cu o severitate de inchizitor și o răbdare de benedictin, încît prima parte a cărții pare rechizitoriul unui procuror hotărît a dobîndi pentru inculpați pedeapsa maximă. Dacă am oarecari rezerve mai cu seamă în privința limbajului polemic, ce depășește uneori limitele îndeobște acceptate ale raporturilor civile, inclemența autorului mi se pare, în schimb, de înțeles. Căci, cum altfel decît necruțător cu fabricanții de ipoteze poate fi acela care deține adevărul însuși? După o asemenea dezlănțuire împotriva biografilor lui Eminescu, trebuie să urmeze, nesmintit, descrierea cu probe a arborelui genealogic eminescian. Altminteri, sarcasmele, ironiile și celelalte arme puse la lucru de Ion Roșu ar fi văduvite de orice credit moral.

Să urmărim, așadar, linia genealogică propusă de autor. El consideră că obîrșia strămoșilor dinspre tată ai poetului trebuie căutată „în interiorul hotarelor noastre etnice", aducînd în favoarea acestei opțiuni următoarele argumente: a) numele tipic românești ale primilor Eminovici atestați la Blaj; b) așezarea lor într-un oraș românesc; c) cunoașterea limbii române; d) înscrierea copiilor la școli românești; e) condiția socială modestă; f) trecerea lor la „unație". Cum însă numele Eminovici nu poate fi explicat în cuprinsul Ardealului, urmează că purtătorii lui trebuie să fi descins acolo dintr-o altă parte a țării. Indiciul socotit decisiv de către autor este porecla unui legător de cărți din Blaj, atestat la 1771, Vasilie Iminovici Rați, adică Sîrbul, care ar dovedi proveniența respectivului dintr-un teritoriu românesc aflat sub administrație sîrbească. De unde și urmarea logică: rădăcinile neamului Eminovici se află în Banat, de unde vor fi trecut în Ardeal. Așa s-ar explica și forma slavă a numelui, rezultat al sîrbizării practicate de autoritățile religioase după 1718, cînd Banatul trece sub autoritatea patriarhiei din Carlovăț. Iminovicii trebuie să se fi chemat, prin urmare, Imin sau Iminu, apelativ ce lasă a se înțelege că posesorul lui descindea dintr-un funcționar localnic din administrația otomană. Dar sîrbizarea e plauzibilă numai în cazul că insul în cauză va fi fost preot. Și Ion Roșu descoperă în scriptele pe 1855 ale școlii blăjene pe elevul Iosif Iminovici, fiu de preot, ceea ce îi întărește „în chip definitiv convingerea că patronimul Iminovici este, de fapt, rezultatul campaniei de sîrbizare a preoților români" din Banat. Ce se poate spune pe marginea celor susținute de Ion Roșu? Nu e exclus ca lucrurile să se fi petrecut astfel, preotul Iovul Iminovici să fi părăsit adică Banatul și să se fi refugiat în Ardeal, oprindu-se la Blaj. Scenariul autorului e logic, nu și atestabil prin documente. Ion Roșu propune, de fapt, o ipoteză, mai cuprinzătoare și mai coerentă decît altele, dar tot o ipoteză. E probabil ca înaintașii poetului să fi urmat acest traseu, însă nimic în afara logicii și a bunului simț nu ne garantează că Iovul Iminovici a imigrat din Banat. Încît pretenția exprimată la pagina 112 („am dovedit în chip limpede că Banatul este izvorul strămoșilor poetului") se cuvine tratată ca o simplă alunecare de condei. Pînă la eventuala descoperire a actelor de cancelarie doveditoare, îndoiala va continua să planeze asupra acestei seducătoare presupuneri.

Probele puse în joc de Ion Roșu sînt, de regulă, indirecte, analogii, deducții etc. Prin deducție e stabilită apartenența lui Iovul Iminovici la tagma preoțească; prin analogie cu un Petru Rațiu de mai tîrziu se susține trecerea lui la biserica unită. Tot pe cale indirectă e întărită rudenia de gradul întîi a lui Iovul cu părinții altor doi Iminovici trecuți în cataloagele școlii din Blaj, Ioan și George, și care ar constitui „prima generație a Iminoviceștilor". Nu vreau să-l șicanez pe Ion Roșu, însă Iovul, Vasilie și părintele lui George puteau fi, la fel de bine, nu numai frați buni, dar și veri drepți, veri de-al doilea, ba chiar și rubedenii ceva mai îndepărtate. Ion Roșu se amuză de cîteva ori pe seama cercetătorilor ce simplifică lucrurile trecînd în seama funcționarilor timpului eventualele neconcordanțe de nume și ani. Dar el însuși recurge la aceeași metodă, bunăoară atunci cînd identifică în persoana lui Petru Iminovici, mort la Blaj în 1811, pe soțul Agafiei, străbunica poetului. Prin analogie se afirmă și că Vasile, fiul presupusului Petrea și al Agafiei, ar fi avut frați și surori mai mari („mai mult ca sigur"). Raționamentul merită citat: „dacă ne gîndim că, la rîndu-i, Vasile va avea opt odrasle, iar Gheorghe, fiul său, unsprezece". Ca și cum fertilitatea Agafiei ar putea fi stabilită prin analogie! Încă o dată: modul în care leagă autorul amănuntele între ele pare convingător. Ion Roșu depune serioase eforturi ca să explice multele și măruntele întrebări legitime ridicate de scenariul său, pe care îl primim, deocamdată, întrucît e cel mai bine articulat dintre toate cîte au fost propuse. Însă deplina garanție că lucrurile s-au petrecut așa și nu altfel continuă să lipsească. Neîndoielnic, rațiunea și bunul simț au un cuvînt greu aici. Dar logica minții nu e tot una cu logica vieții. Ceea ce rațiunii îi poate părea inacceptabil, viața primește adesea fără nici o rezervă. Așa încît, dacă aș reproșa ceva expunerii lui Ion Roșu, atunci ar fi tocmai excesiv de logica înlănțuire a faptelor. El descoperă că, în pofida celor susținute pînă acum, Eminovicii sînt atestați în Călinești abia spre sfîrșitul anului 1806: dascălul Vasile, Agafia — mama lui, Ioana — soția lui, un nepot și o mătușă. Doar ipoteticul Petrea, tatăl lui Vasile, nu figurează în scripte, un Petru Iminovici decedînd la Blaj, la vîrsta de 70 de ani, în 1811. De unde concluzia: „spre bătrînețe (dar nu înainte de nașterea lui Vasile!), soții Iminovici s-au despărțit, trăind răzlețiți tot restul vieții: bărbatul, în continuare, în tîrgul dintre Tîrnave, iar femeia, departe, peste munți, în Călineștii lui Cuparencu". Asta pentru că admisese că acest Petru e unul și același cu soțul Agafiei. Însă nu e deloc imposibil ca pe bărbatul străbunicii poetului să-l fi chemat altfel; sau să-l fi chemat Petru, dar să fi fost o persoană diferită de aceea răposată la 1811. Și dacă tot am lunecat pe panta supozițiilor, de ce n-am bănui că Vasile nici nu era feciorul lui Petrea, ci numai al Agafiei, împrumutînd numele soțului legitim al acesteia, precum s-a mai întîmplat ulterior în această familie? Presupunere ce are, între altele, și avantajul că oferă un motiv îndestul de temeinic „răzlețirii" Agafiei de Petrea, subitei sale treceri în Bucovina împreună cu fiul ieșit din păcat.

Lăsînd gluma deoparte, e de observat eterogenitatea familiei Eminovici, după catagrafia Călineștilor, ridică unele chestiuni ce abia urmează a fi lămurite. „Nu-i nevoie să presupunem o prigoană religioasă de felul celei de pe timpul călugărului Sofronie, pentru a-l aduce pe bunicul poetului din Ardeal în Bucovina" — scrie Ion Roșu. Numai că el nu migrează singur, nici doar însoțit de mamă, ci împreună cu o mătușă și un nepot, semn că în familia blăjeană trebuie să se fi petrecut un eveniment destul de grav, din moment ce a declanșat plecarea atîtor oameni cu grade diferite de rudenie. Tocmai logica și bunul simț, ca să folosesc argumentele predilecte ale autorului, ne împiedică a crede că numai perspectiva unui trai mai bun îl va fi convins pe Vasile Eminovici, știutorul de carte, să părăsească Blajul și să se stabilească în cătunul Călinești din Bucovina, luînd cu sine un nepot și o mătușă.

Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu este o carte de-a dreptul captivantă. Ion Roșu a cercetat un material uriaș, descoperind contradicții, îndreptînd erori, încercînd să cearnă faptele plauzibile din enorma masă a presupunerilor formulate pînă acum în legătură cu înaintașii poetului, furnizînd la rîndu-i o versiune a genealogiei acestuia. O versiune, nu un arbore genealogic dincolo de orice îndoială. Adevărul pe care îl opune legendei este unul subiectiv, o interpretare ingenioasă a puținelor informații de care dispunem în momentul de față. S-ar putea ca viitoarele cercetări de arhive să-l confirme. Cum, la fel de bine, s-ar putea ca ele să-l infirme. Indiferent însă de soarta lor de mîine, paginile acestui prim volum afirmă un biograf împătimit al lui Eminescu ,un spirit dornic de adevăr, minuțios și sensibil la nuanțe. Înfățișarea volumului de față garantează interesul cititorilor pentru cele care-i vor urma.

Al. DOBRESCU

Ion ROȘU: **Legendă și adevăr în biografia lui M. Eminescu. Originile.** Editura Cartea Românească, 1989

Virginia Mușat

Ancheta

Tu crezi c-am să uit vreodată ce faci pentru mine?, sprijinul pe care mi-l dai acum, cînd sînt lovit din toate părțile? Pentru mine prietenia e sfîntă și tu vei rămîne întotdeauna cea mai bună, cea mai caldă prietenă, în sufletul căreia mi-am regăsit liniștea și alinarea. Am mai fost prieten cu femei inteligente. Dar nici una nu era atît de bună, de sensibilă și de altruistă ca tine. Astfel, îmi vorbea Petre în nopțile acelea de neuitat, din care mă mai hrănesc încă și astăzi cînd sînt flămîndă de poezie.

Dar trebuie să spun, oricît de crud ar putea să pară, că nopțile frumoase, cînd o femeie adoarme cu dorințele împlinite în brațele unui bărbat puternic sînt pentru ea mai degrabă o nenorocire decît o fericire adevărată, căci liniștea ei, chiar și viața depind din clipa aceea de capriciile celui iubit.

*

Atîta vreme cît am trăit cu tine, dăruindu-mi și ultimul fir de dragoste și sensibilitate, nici nu-mi dădeam seama de nefiricirea care mă amenința. Și totuși mi-aduc aminte că mi-era mereu teamă. Era atît de bine și atît de frumos, încît mă temeam mereu că nu poate fi adevărat sau că ceva îngrozitor, de neașteptat, ar putea să strice totul. Din nenorocire ireparabilul s-a produs. Și, lucrul cel mai cumplit era că nu mă simțeam cu nimic vinovată. Eu te iubeam la fel și aș fi făcut în continuare orice pentru a te păstra. Dragostea cere renunțare, încredere, mi-am zis atunci, și mi-am impus o viață de austeritate ca să-ți dovedesc că tu, pentru mine, ești unic, de neînlocuit. Fiecare întîlnire cu tine, care era din ce în ce mai rară, o așteptam ca pe-o sărbătoare. Dar ce repede se spulbera acel aer pe care voiam să-l dau revederii noastre. Cu ce ochi nemiloși mă priveai, ca și cum îți făcusem un mare rău. Și ce limpede vedeam în expresia ta, că orice apropiere a mea te indispune. Te doream, atunci, mai mult ca oricînd. Îmi imaginam nopți de dragoste și de mîngîiere, iar dragostea se transforma în mintea mea într-un ritual de o nemărginită puritate și dăruire. N-a mai fost însă nimic între noi. Ce nu-ți mai plăcea? unde erau lacrimile care-ți curseseră pe obraji în prima noapte...

*

— Nu-ți mai cheltui talentul, depănîndu-ți amintirile, îmi spunea Leonore citindu-mi însemnările. Scrie o carte cu care să-l înfrunți, o carte pe care s-o citească pe nerăsuflate.

— Nu pot, îi răspundeam, deși eram sigură de contrariul. Dar aveam prea multă nevoie să fiu rugată, convinsă.

— Încearcă, nu se poate să nu reușești.

— Dar cu ce subiect?

— Ai o sută, o mie și tot ce-ai simțit pînă acum poate fi absorbit de ceea ce vei scrie.

*

Un soare purpuriu învăluia ferestrele în acel început de zi care urma unei nopți de nesomn și concentrare. „Ce plăcut e să trăiești!" își repeta Claire privindu-și cicatricea de la încheietura mîinii stîngi, care nu se vindecase încă. „Pentru nimic în lume nu merită să-ți dai viața", gîndea ea tresărind la amintirea celor petrecute.

— L-am speriat, oare? Nicidecum! Nici măcar nu l-am impresionat. Mai degrabă l-am îndepărtat, căci e omul care n-are nevoie de complicații. Le are pe ale lui, cum îi place mereu să spună.

Își aducea aminte că în timp ce ea părea să-și dea sfîrșitul, el vorbea la telefon cu cealaltă, cu Alice, soția lui cu care se afla în divorț, dar pe care o mai iubea încă. Și culmea, realizase c-o iubește abia după pierderea ei. O implora să-i acorde o întîlnire, o amenința apoi. Ea îi închidea de fiecare dată telefonul, el suna din nou. Toate astea le auzea ca prin vis, în timp ce Leonore o mîngîia pe frunte și îi lega strîns mîna, pentru ca sîngele, prețiosul ei sînge să nu se scurgă pe altarul iubirii.

De fapt, dacă stătea bine să se gîndească, nici nu intenționa să moară. Tăietura și-o făcuse fin, cu o lamă uzată, ca să nu ajungă la vene. Dar pielea era străpunsă; deci era clar că nu voise să moară. Dorea doar să-i încerce sentimentele, să simtă dacă este iubită, dacă ceva din ființa lui răspunde în fața nenorocirii. Și tocmai cu asta greșise! Căci îi forțase mîna. Cum să împingi pînă acolo simțurile unui om, încît să le obligi să se dezvăluie involuntar? Acest lucru e interzis. A intra cu forța în intimitatea cuiva, a încerca împotriva voinței să-i afli ascunzișurile sufletului este ca și cum i-ai trage hainele și l-ai lăsa gol în mijlocul străzii.

— Ce nebunie... se întrista Claire. Întotdeauna, reflectă ea, ajungi aici din lipsă de răbdare. Și cînd se gîndea că fusese prevenită, căci Petre o rugase de nenumărate ori să nu forțeze nota. Dacă ar fi fost vorba de altcineva, ar fi putut să-i dea un sfat în această privință. Fiecare dintre noi e înțelept pentru alții. Și fiecare are destul curaj să suporte nenorocirea altuia. Numai în fața propriilor necazuri se simte dezarmat, neputincios. O schimbare atît de bruscă în viața ei și nevoia de a se autoflagela o făcuseră periculoasă pentru cei din jur, care aveau nevoie de armonie și liniște. „Asemenea lovituri de teatru nu sînt obișnuite pentru vremea noastră", medita Claire. „Totul se reduce astăzi la accidental, cînd nici nu te-aștepți. Nimeni nu are dreptul să-și aleagă singur moartea, să se sinucidă din dragoste. Ce ironie, ce carnaval, și cît sînt de proști bărbații, fiindcă nimeni, oricît de nefericit ar fi, nu vrea să moară. Simulează doar și dacă din păcate calculele au dat greș, se produce catastrofa". Și Claire nu se considera deloc foarte slabă.

*

— Draga mea, o ruga Leonora pe Claire, privește te rog această banală întîmplare cu ceva mai mult umor. Adevărul nu-l știe nimeni în întregime și ce e mai grav nici măcar cel care se află în miezul problemei. Pentru ce alergi tu după cel care se poartă cu tine mai urît decît cu o tîrfă? Pentru ce suporți hachițele? Pentru că niciodată, cînd a vrut să fie cu tine, nu i-ai spus: „Astă seară nu pot, am cutare problemă... mîine? A!, mîine merg la cineva în vizită". La tine a găsit la orice oră din zi și din noapte acces fără limite și treaba asta i-a scăzut interesul și curiozitatea. Un bărbat trebuie incitat, trebuie făcut gelos, trebuie ațîțat prin orice mijloace, indiferent care-ar fi ele, și mai ales dezamăgit, căci iluziile pe care și le face se dublează, paradoxal, în momentul în care nu se împlinesc. Trebuie să știi ce vrei, draga mea Claire!

*

Cîteva zile mai tîrziu, Petre se confesa Leonorei:

— Nici nu mai pot să mai număr femeile care mi se plîng că le-am făcut să sufere, începînd chiar cu tine, dacă mi-aduc bine aminte.

— Cu mine? Cred că te înșeli. Te rog să mă scuzi, dar niciodată n-am auzit ceva mai caraghios. Eu sînt prietena ta de suflet și în prietenie nu există reproșuri. Iar cît despre femeile de care-mi vorbești, se plîng de tine pentru că sînt egoiste și nu au ochi decît pentru problemele lor, pentru propriile lor simțăminte. A încercat cineva să te înțeleagă cum te înțeleg eu? Nu, nu protesta. Poate vrei să-mi spui acum că există destule femei care te-au iubit și te-au înțeles. Dar au făcut-o pentru ele, nu pentru tine, așa cum și tu iubești pentru nevoia ta de a iubi nu pentru setea de dragoste a partenerei. Doar Claire e singura femeie pe care-am auzit-o spunînd; lasă-l să facă tot ce vrea, numai lui să-i fie bine. Poate să guste din orice plăcere dacă-l mulțumește". Tu ai întins însă coarda prea mult și ai întins-o, ca deobicei, pînă cînd a plesnit.

— Să nu crezi că fosta mea soție a fost mai menajată. Nu era o fată rea și n-am divorțat de ea din cauza defectelor ei. Mă completa de minune. Aveam o casă a noastră, o familie. Dar eu am întins, cum spui tu, coarda, pînă cînd a pocnit și crede-mă a cedat foarte greu, doi ani de prietenie și opt de căsnicie. După acest timp însă, n-a mai putut rezista.

*

— Ascultă, i-a zis a doua zi Leonore prietenei sale Claire: Petre al tău s-a prostit de tot, o regretă pe Alice care i-a golit casa și l-a părăsit, reclamîndu-l peste tot pînă și-a pierdut și reputația și slujba, ea care prin familia lui a parvenit devenind ceea ce este. Vezi cum poate fi o femeie prețuită și cum poate fi un bărbat trezit la realitate pînă acolo încît, culmea, să-și dea seama, după ce a pierdut-o că de fapt o iubește? Ia aminte Claire, ia aminte și învață ceva dacă vrei să reușești în viață.

— Dar i-a răbdat atîtea irosindu-și cei mai frumoși ani încît nu poate fi acuzată de nimic.

— Te înșeli dragă Claire. Premedita de cîțiva ani să-l părăsească. Își cumpăra toate obiectele din casă pe numele mamei ei, ca să se afle în siguranță. Petre a ajutat-o și tot el o s-o distrugă, dacă nu se potolește. Are destulă putere, căci puterea părinților e și a copiilor, mai ales a celor din urmă.

*

— Totul este posibil. Dumnezeu mai știe cine are dreptate și cine nu! Viața e făcută dintr-un lanț de contradicții, căderi și înălțări, le fel de penibile. Nu-i așa, iubitule?

— Vrei să mă tragi de limbă? N-ai să-mi spui că nu știi ce știe tot pămîntul! Haide draga mea Claire, nu mai face mutra asta. Pari cam întoarsă pe dos. Și toate astea fiindcă ai aflat că vreau să mă-mpac cu Alice. Iată o mare noutate! Ei bine, să nu crezi nimic din ce-ai auzit, fiindcă împăcarea nu este posibilă. Cale de mijloc nu există cu toate că vinovat mă simt eu și vina mea este că nu am respectat codul burghez al moralei conjugale. „Trebuia să te ții de fundul meu", mi-a spus Alice cînd am încercat s-o întorc. Ori eu tocmai asta n-am făcut. Ba mai mult, am fost un noncomformist convins, un bărbat de care o femeie se poate la un moment dat lipsi, cu toate că îl regretă. Alice prosperă mai mult fără mine. Îi merge mai bine, și-a cumpărat o mașină nouă, a devenit mai cochetă și mai elegantă, se ocupă mai mult de ea, merge la piscină și la gimnastică aerobică, fără ca nimeni să-i reproșeze că-și pierde vremea aiurea. Eu îi făceam viața amară, crede-mă, așa cum de altfel ți-o fac și ție. Erau zile cînd îi spuneam: „Astăzi nu te duc la servici cu mașina. Mai mergi și tu pe jos să faci sport fără bani". „Dar plouă", protesta ea. „Nu-i nimic, puțină apă nu-ți strică, doamnă. Femeile din Anglia au tenul cel mai frumos tocmai din cauza umezelii". Și culmea, cînd treceam pe lîngă ea, o stropeam de sus pînă jos cu apa murdară a băltoacelor pe care anume nu le ocoleam, ca să mă distrez. Și simțeam o plăcere diabolică în această răutate.

— N-o să mai aibă ea un bărbat ca tine, niciodată, gîndea Claire cu voce tare. Nu te-a prețuit îndeajuns, de-aia erai răutăcios. Erau micile tale răzbunări, care, sinceră să fiu, aveau și sare și piper. Numai că ea își pierduse pînă și simțul umorului.

*

Astfel, glăsuia Claire cu cea mai mare convingere, crezînd că vibrează pe aceeași lungime de undă cu Petre. Nici prin gînd nu-i trecea, atunci, că nu era decît o supapă prin care bărbatul acela cu trăsături bizantine și cu manifestări de boier balcanic își vărsa mizeriile și își storcea veninul sufletului, pentru a se vindeca de blestemata boală a eșecului în dragoste.

— N-am să mă mai căsătoresc niciodată.

— Nici nu trebuie. Cine te obligă? Căsătoria e cel mai irațional contact bilateral pe care îl cunoaște dreptul civil. Nici eu nu mai vreau să ajung la ofițerul de stare civilă pentru a semna o hîrtie care mai mult desparte decît unește. Tot ce îmi doresc este să fiu alături de cel iubit, pentru a oficia adevărata unire a sufletelor. N-am fost niciodată mireasă și îmi doresc foarte mult acest lucru.

*

Dumneata crezi, oare, dragă domnule, că acest bărbat s-a sinucis sau a murit de moarte naturală? Nu știți? N-aveți idee? Ce vremuri, ce vremuri! Nici măcar experții nu știu nimic. Cu alte cuvinte, orice alternativa ar fi fost posibilă.

— Era bolnav de inimă.

— Fuma mult.

— Uneori consuma cantități industriale de alcool.

— În ultima vreme stătea numai în casă. Citea pare-se, sau se îngrijea de o boală ciudată, care necesita multă, extrem de multă, odihnă.

— Ba nu, cred că îi era mai degrabă frică să iasă pe stradă. Se temea să nu fie înjunghiat sau călcat cu mașina de o femeie care l-a iubit și care-a vrut să-și ia zilele din dragoste, dar el a salvat-o. Sau este vorba de o crimă și eu nu știu nimic? Ce fel de anchetator sînt atunci?

— Nu vă fie teamă, tot n-o să aflați adevărul, pentru că adevărul nu există.

— Gura, adunarea, drepți, și s-o luăm de la capăt.

— Cine avea vreun interes ca acest bărbat să dispară?

— Vreți să spuneți că nici măcar nu i s-a găsit cadavrul?

— Nu vreau să spun nimic! Aici, eu întreb și voi răspundeți!

— Dar dacă a fugit dincolo și nimeni nu l-a prins?

— Cum a trecut?

— Cu barca.

— Ce barcă femeie?

— Cu barca lui Charon.

— A cui? A lui Charon? Notează grefier; ai auzit? Afurisitul ne-a tras pe toți în piept!

— Peste Dunăre sau pe mare?

— Peste rîul Stix.

— Am lipsit la lecția asta de geografie, dar în fine, dacă zici dumneata, așa o fi. Notează grefier, peste rîul Stix. O să-l judecăm în contumacie în acest caz. O să-l condamnăm la moarte, o să-l spînzurăm, că ne-a sfidat. Altă soluție nu există.

— O să se întoarcă el, că tot mai bine e aici.

— Cale de întoarcere nu mai există.

— Dar dumneata cine ești? Ei drăcia dracului, cine ești și cu ce te ocupi?

— O umbră.

— Ce umbră, a cui umbră?

— A unei femei care l-a iubit.

— L-ai iubit și acum vii să-l... torni. Așa sînt toate muierile!

— Dar eu sînt o umbră, nu-nțelegi, nu o femeie. Eu sînt Claire și nu mai exist de cînd el a încetat să mă mai iubească, așa cum și el a murit pentru mine din momentul în care m-a trădat, părăsindu-mă.

— Ce tot îndrugi acolo, umbră blestemată! Eu fac aici cercetări serioase. Am o plîngere, o reclamație și trebuie s-o rezolv cu orice preț, să mă descarc de acest dosar la care muncesc de zece ani.

— Plîngerea eu am făcut-o și eu pot s-o retrag. Totul se face și se desface în lumea asta mult mai ușor. Numai dincolo nu se mai poate face nimic.

*

— Petre, trezește-te, ce-i cu tine, de ce gemi, scoală-te!

— Nu pot, sînt mort.

— Mort de beat.

— Nu, mort de-a binelea, dragă Leonore, mort de tot.

— Aici, în baie, ți-ai găsit să mori? Lasă-te de glumele astea! De o oră încercăm să te ridicăm, dar ești greu ca o piatră de moară, parc-ai avea zece tone.

— Numai Claire mă mai poate salva, numai Claire.

— De unde să ți-o iau pe Claire, acum. Au trecut zece ani de cînd nu mai știu nimic de ea.

— Da, dar eu o mai iubesc, o mai iubesc încă și fără ea am murit pentru totdeauna. Sînt un bolovan, un cadavru. Nu pot să mă ridic. Descurcați-vă cu mine cum puteți. Nu-mi pasă.

Arbore de Veneția

Buzele se strîng pe obrazul tău cu pistrui —
păianjen amar lovindu-se la marginea
sufletului tău,
femeie cu pieptul strălucind în noapte, timpul
curge
leneș pe trupul tău fierbinte!
În noaptea timpurilor se amestecă-n vorbă o
filomelă ostenită —
e sufletul tău, Doamnă Brună!

Norodul tace, nu-mi mai spune nimic, iarăși o
să mor în verde.
Aș vrea să te iubesc pre tine ție ți
dar nuferii plîng, vine anul 2000

și inima ta întunecă dealul
și dealul ar vrea să trăiască frumos la picioarele
tale frumoase.
Spune-mi tu, frunzucă de alun, ce este iubirea?
Am cules fructele cerului și le-am piantat
peste tot, în aerul tare...

Globule albe, globule roșii, globule galbene,
globule negre —
globule de pe toate ale lumii meleaguri, ce
știu eu despre voi?
N-am să răspund rău la întrebările voastre.
Mi-ați cerut să răspund la toate întrebările și
n-am știut să răspund la toate întrebările!

Plec acasă, o să-mi îngrijesc mormintele, o să
învăț limba română fără profesor, îmi voi
lega iernile-n batiste, voi fi fericit, voi fi
fructul tău, Doamnă Brună. Arborele tău ce se va
usca abia în Veneția. Arborele cu fructe de aur...

Schimbarea la față a poemului

Pe Muntele Caraiman
Poemul s-a schimbat la față.
La față s-a schimbat. La față.
O lumină nouă strălucitoare pe chipul lui.

Ardea-n văpaie și
Fața Sa era toată numai soare. Un soare
Torențial. Strălucitor și fraged. Fraged și
Strălucitor. Pe fața sa se juca soarele.

Și hainele sale erau albe —
țesute din raze. Din raze erau țesute hainele
Sale. Din raze și din flori albe.
Omul a zis despre Lucrarea sa, despre
Lucrul său torențial:
Acesta e fiul meu preaiubit, în El îmi pun
nădejdea și sufletul! Nădejdea mi-o pun în El!
Nădejdea și sufletul!

și Poemul se schimbase la față, Lucrul său se
schimbase la față. Ca soarele strălucea. Ca soarele.
Aureolă de fragi dulci, un dar
făcut limbii române. Un dar, o lacrimă de aur...

Ce frumos e omul

Tu ești frumos, tu ești omul meu, spune-mi
Lucruri bune! Spune-mi ce se-ntîmplă
Dincolo de margine, dincolo de sîngele nostru.
Spune-mi dacă apune soarele-n apusuri. Dacă
apune în apusuri limba ce luminează.
Aerul dă în muguri, înviază din morți?
Dealul, ce face dealul?
Încolțește în inimi?

Ce să-mi mai spui, omule? Ce să vă mai
spună omul nostru?
Cele șapte miliarde de stele mai picură-n poeme,
mai cad la pămînt
în sfeșnice de aur, în
poemele frumoasele?

și cele șapte miliarde de inimi mai răsar pe la
răsărituri?
și Omul mai rătăcește-n miezul unui ev aprins?
În mijlocul lucrurilor?

Ce să vă mai spun, cînd întunericul îmi îneacă
vorbele?
Tu ești omul meu, spune-mi lucruri bune!
Spune-mi ce se-ntîmplă dincolo de
Poemele ce ard în văpaie?!...
Omida, ce face omida? Centaurul cu clopoței,
ce face
Centaurul? Mai plînge iarba-n cartea de citire?

Ce frumos e omul! Ce frumos! E frumos, e
prea frumos!
Ce să ne mai spună omul?

Dan David

Simona Ianculescu

Poveste de dragoste

El era tînăr, chiar foarte tînăr, 21 de ani. Venise la mare în prima lui vacanță de student cu prietenul lui. Tu erai de asemenea tînără, dar aveai 31 de ani. V-ați întîlnit seara în discotecă. Tu stăteai la o masă cu verișoara ta și beai citronadă. Erai o fată cuminte. Aveai o rochie albă cu flori mici, galbene și cu două volane. Pe ring, tinerii dansau după o muzică la modă. Doar voi două stăteați la masă și sorbeați din citronadă. In rest, atmosfera era plină de fumul țigărilor. Tu te gîndeai aiurea sau ascultai muzica, și verișoara ta făcea probabil la fel. El intră în discotecă cu prietenul lui și văzu că toate mesele erau ocupate. Atunci, zări rochia ta albă cu flori galbene și cu volane. Se apropie de masa voastră și te întrebă în engleză dacă e liberă. I-ai văzut atunci cămașa albă, imaculată, cu mînecile suflecate pînă la cot. Ai rîs și i-ai răspuns să vorbească normal, căci ești romîncă. A rîs și el și v-ați înveselit toți patru. Ai văzut că avea părul blond și ochii albaștri. Ți-a plăcut. El ți-a spus un lucru care te-a pus pe gînduri. A venit mai tîrziu la întîlnire, dar bine că a ajuns, totuși. Tu însă nu i-ai replicat că nu-l mai așteptai de mult. Trecuseră cîțiva ani buni de cînd nu mai așteptai pe nimeni să vină la întîlniri. Și asta din anul cînd murise tatăl tău și văzuseși, deci prima dată, moartea înflorind într-o primăvară. Iți pierise pofta de viață și de dragoste și deveniseși tristă și singuratică. Dar acum verișoara ta te adusese la mare, sperînd ca natura să-ți redeschidă dorințele firești de a te bucura mai departe de viață. Tu însă nu puteai uita așa de ușor. Și deodată, acest băiat tînăr apăruse în fața ta. Te-a invitat la dans. Ați dansat mult, iar în timpul dansului te-ai lăsat sărutată și nu ai opus nici o rezistență. Erai ca vrăjită și nu știai ce se întîmplă cu tine. Și timpul trecea uimitor de repede. Programul de la discotecă era pe sfîrșite. Se fumase mult, muzica devenise stridentă și partenerii erau din ce în ce mai agitați și transpirați. Pentru voi doi, atmosfera era înăbușitoare. El ți-a propus să ieșiți afară la aerul curat al mării. Ai admis imediat. Te-a luat în brațe și te-a dus așa, pînă ați ieșit în stradă, purtîndu-te o bucată de timp de-a lungul falezei. Marea vuia încetișor în matca ei, dar tu îi simțeai sevele urcătoare din adîncuri. V-ați așezat pe o bancă și ați rămas îmbrățișați mult timp. El voia să te sărute mereu, iar tu erai copleșită și nu mai aveai puterea să spui nimic. Parcă nici marea n-o mai percepeai ca altă dată, ci numai prezența lui, a unui bărbat tînăr lîngă tine. La ora două, discoteca s-a închis și verișoara ta, cu prietenul lui, pornind și ei într-o plimbare ușoară pe faleză, v-au găsit. S-au mirat văzîndu-vă așa singuri și plini de tandrețe și-au început să rîdă de voi. „Dar n-ați mai terminat cu sărutările, nu vă e somn, nu mergem spre casele noastre?" au zis ei contrariați și puțin invidioși, cu siguranță. Atunci, tu i-ai spus lui să vină la tine. Verișoara ta, oarecum nemulțumită, a trebuit să schimbe locul, ducîndu-se să doarmă într-unul din corturile pe care le aveau ei.

Dimineața v-ați întîlnit cu toții să luați gustarea în camera închiriată de voi două. Din acea seară, concediul tău l-ai petrecut împreună cu el. Nu vă mai puteați despărți unul de celălalt. Și chiar dacă el se mai ducea din cînd în cînd la cortul lor, ca să se schimbe sau să verifice dacă nu i-a dispărut ceva, tu îl așteptai cu nerăbdare și cu ochii la ceas. Vă duceați la plajă, dar tu nu mai simțeai razele binefăcătoare ale soarelui, iar marea exista și ea, undeva în depărtare. O priveai, dar alături era el, care te privea pe tine. Odată i-ai surprins ochii albaștri și claritatea privirii, și atît de curate, încît te-ai speriat puțin, gîndindu-te cît e de tînăr în comparație cu tine. Ai fugit atunci de lîngă el, te-ai așezat pe stîncile de pe digul care îți plăcea așa de mult; ai plîns încetișor, fără ca el să te vadă. S-a deschis atunci în tine o rană, care se adîncea pe măsură ce treceau zilele. El nu observa nimic. Era vesel și-i plăcea să se joace. Nu-i păsa de lumea care se uita la voi pe stradă cînd mergeați îmbrățișați sau sărutîndu-vă la fiecare pas. Bîntuiați toate discotecile și dansați în fiecare, cîte un dans ce îl continuați apoi afară, pe faleză, în fața mării. Cobora cu tine în brațe treptele falezei pînă pe plajă iar la malul mării rostea rugăciuni în genunchi, obligîndu-te și pe tine să te înclini în fața apei și să-i cerți împreună binecuvîntarea pentru dragostea voastră. Considera că tu aparții mării și se ruga de ea ca să renunțe la tine, pentru că el avea mai multă nevoie decît ea. Intraseși și tu în jocul lui și erai aproape identificată cu rolul avut, dacă nu ar mai fi intervenit cîte ceva, ce te readucea la realitate. Intr-o după-amiază, stînd amîndoi la o masă într-un restaurant, s-a nimerit ca vreo cîțiva colegi de-ai lui să fie la o masă alăturată. S-au zărit reciproc, bucurîndu-se unii de alții, urmînd apoi prezentările. Aceștia s-au uitat curios la tine, iar din scurta lor privire tu ai înțeles că, deși te-au calificat ca frumoasă, s-au convins că nu erai de vîrsta lor. Deși au fost discreți, glumele ca și conversația de tineri foarte necopți încă la minte, netrecuți prin, viață, te-au indispus reducîndu-te la o tăcere grea și plină de reproșuri, pe care ți le-ai făcut ție însăți. Ai devenit tristă, și el nu ți-a înțeles că, deși te-au calificat ca frumoasă, s-au care cîte ceva cu lux de amănunte și chiar despre prietenele lor, care din fericire pentru tine, nu se găseau la masă în seara aceea. Tu ai fost sinceră și i-ai destăinuit motivul întristării tale. Nu puteai să suporți compania prietenilor lui mai tineri decît tine. Nu te simțeai în largul tău. Deși el a căutat să-ți demonstreze că lucrul acesta n-are nici o importanță și că mai cunoaște astfel de cazuri, cînd fetele sînt mai mari decît băieții chiar si cu șapte-opt ani. Tu însă nu-i spuseși decît de cinci ani diferență de vîrstă între voi. Il mințiseși și nu voiai să afle niciodată adevărul, chiar dacă v-ați fi despărțit. Pînă în momentul acelei confruntări ale vîrstelor, totul fusese frumos și uitat. Credeai că voi doi vă sînteți suficienți unul altuia și că puteți forma o lume. De ce ai fi negat-o mai tîrziu? O lună, două, ca a existat fără îndoială dacă ții seama de intensitatea trăirilor voastre tinere. Sau de puritate. Cum ai fi putut nega părul lui blond, fuga voastră diminețile pe plaja goală, îmbrățișările în plin soare și în mulțime, cămașa ta roșie pe ringul de dans sau vinul băut liniștit la masa unei crame, ca și cafelele, sorbindu-le tacticos și obosiți, ca doi bătrîni pe terasă, după-amiază. Și totul între voi a continuat în ritmul năvalnic al impulsurilor voastre declanșate probabil și de marea aruncătoare de săgeți pline de neliniște. Vouă nimic nu vă mai ajungea. Erați neîntrecuți în arta jocurilor candide și lipsite de orice răspundere. V-ați părăsit prietenii sau vă întîlneați cu ei numai întîmplător. Mai poposeați din cînd în cînd în camera închiriată, unde noaptea se auzeau în pod pașii mărunți și repeziți ai pisicilor ce alergau șoarecii, dar asta numai așa, pentru ca tu, femeie gospodină ce erai, să-i spele cămășile și chiar să le calci. Gazda se uita cu ciudă la tine, dar și cu puțină admirație cînd le întindeai pe sîrma din curtea casei. Se gîndea totuși că voi luați lucrurile astea, adică dragostea, destul de în serios și nu mai îndrăznea să-ți facă morală, cum începuse de prima dată cînd ați închiriat camera. Vă lăsa în pace să vă faceți de cap. În fond, ea încasa chiria chiar atunci cînd camera rămînea stingheră cîteva zile. În timpul acesta voi stăteați în cort pe plajă, într-un loc mai ferit de ochii lumii, dar mai aproape de mare, pe care o simțeați protectoare și generoasă. Reveneați la orele prînzului, într-un local aglomerat, unde luați mese copioase, stropite cu vinul vostru, preferat, roșu. Zilele treceau pe nesimțite și tu deja începuseși să te temi de sfîrșitul vacanței. Nu mai erai destinsă și te gîndeai ce te așteaptă acasă; viața ta monotonă, lipsită de variații.

Deveniseși ursuză, dar și mai tristă. Lui nici nu-i păsa și păstra aceeași veselie ca la început. Nu se gîndea atît de mult la efemer ca tine. Era, de fapt, atît de tînăr, deși îți simțea cîteodată încărcătura ta mai mare de viață ca și de stări, pe care el nu le trăise pînă la vîrsta lui. În plus de asta, pe el nu-l încerca gelozia care începuse să te scurme pe tine. Și poate aveai și motive.

Cînd ați luat trenul de întoarcere la casele voastre, situate fiecare în alt oraș, el conducîndu-te pînă la stația ta, a apărut primul germene, pe care nu ai reușit să-l stăpînești. Era în compartiment o fată de vîrsta lui, îmbrăcată cu o fustă de blugi, care a ieșit la un moment dat pe culoar să fumeze. A zbughit-o după ea, sub pretextul că vrea și el să fumeze. Te uitai la ei și ți se păreau foarte potriviți, mai ales că ea avea acea alură modernă, îmbrăcată simplu și foarte tineresc. Cînd s-a întors lîngă tine, ți-a recomandat să-ți cumperi și tu o fustă de blugi, ca și o bluză ușoară, de pînză topită, arătîndu-ți modelul, fata din compartiment. De aici, tu ai tras concluzia, care ți se înfipsese de mult în minte, că te voia mai tînără. Ți-ai înghițit nodul ce ți se punea în gîtlej și ai coborît la stația ta, urmînd să vă telefonați. Erai de-acum edificată și liniștită, reflectînd că totul va lua forma trecutului și că vei trăi din amintiri. Simțeai o durere profundă, pe care nu o putea localiza. Te-ai gîndit că cel mai bun lucru pentru tine ar fi renunțarea cu orice preț. Și așa ai și procedat. La următoarele lui telefoane, pe care ți le dădea din orașul lui, răspundeai în doi peri, invocînd diverse motive pentru a nu vă putea întîlni, deși vocea și cuvintele lui dovedeau încă statornicia dorințelor, sentimentelor, a emoțiilor deci, pe care le avusese la mare cu tine. Deși nu suportai să-ți spună că te caută în discotecile din orașul lui, părîndu-i-se că ești tu, dar asta în timp ce el dansa probabil cu altcineva. Vorbele astea nu-ți produceau decît suferință, gîndindu-te că nu trebuia să vă despărțiți dintr-un motiv pe care el oricum nu l-ar înțelege decît poate peste mulți ani sau numai dacă ar fi în locul tău. El a plîns și tu ai plîns, întocmai ca doi copii mari care sînt frustați de ceva, dar ai fost categorică și în momentul acela și mai tîrziu, cînd el te-a mai căutat totuși la telefon și chiar a mai venit în orașul tău. Povestea voastră luase sfîrșit, pentru că îi fixaseși finalul, fiind mai experimentată în efemer și necredințe.

După cîțiva ani însă, cînd stăteai într-o seară la televizor, sună telefonul. Era el, cunoscîndu-l imediat după voce. Ai vrut să închizi, dar nu te-a răbdat inima. Avea aceeași voce cum i-o știai, dar mai matură și mai sigură. Voia să știe neapărat dacă mai ești singură. El își terminase facultatea și era dispus să se însoare cu tine. Dar tu, fără să-i cunoști gîndurile, i-ai luat-o înainte, mințindu-l desigur, că te-ai măritat și deci n-ar mai avea rost să te caute. Nu mai puteai să negi neadevărul celor spuse de tine și n-ai putut decît să-i surprinzi mîhnirea și exclamațiile ce arătau într-adevăr sfîrșitul poveștii voastre de dragoste.

Vasile Constantinescu

Chipul dintîi în rana umbrei sale

Cu trăsături spiralice, substanța
eului astral în van se zbate
între atomi, ca o divinitate
ce nu a calculat precis distanța

dintre albastru și oranj, o grilă
nici chiar de zei știută — spațiu vid
al ochiului în sine translucid,
iar pentru clipa cărnii — idee infantilă

clipind din cînd în cînd —, un felinar
aprins în noaptea inimii, profană
imagine-n chip sacru de icoană

ce în oglinzi își caută-n zadar
chipul dintîi — spirală răstignită
în noaptea cea divină : o ispită.

Albastra lumină de șarpe al sîngelui

Dar unde e vîrsta cînd jucam la ruletă
anii tineri de șarpe nepedepsit...
Au trecut de parcă nu eu i-am trăit,
ca ecou dintr-un vis pe altă planetă.

Sînt azi ca o umbră lîngă-o tonetă
cu LOZ ÎN PLIC pentru gîndul real
ce-și închipuie, în carnea de sine, alt mal —
cerul unei bacterii în eprubetă.

Și taina sacrei lumini — arătură
pentru altă sămînță în altă natură,
în țarcul privirii nu-i măcar nici simbol

— iar semnele ce peste-al vremii scrum
se vor o lumină arătîndu-mi un drum,
sînt iluzia divină a cuvîntului gol.

Punct și contrapunct în muzica sferelor

Șterge-mi lacrima de pe obraz, doamne...
Noapte lîngă zi și stea lîngă stea
ca verigile lanțului. Armonia. Ființa.
Tu ai aflat măsura tuturor lucrurilor?

Iată fiul tău — țărînă și mit.
In logos — lumina. In mine — ce candelă?
Jertfa pentru care sîngele-mi curge — n-o știu.
Șarpele. Amintirea. Cuvîntul. Peștera.

Trist sînt, doamne... Sînt ca tine — trist.
Trecătoarea mea umbră. Trecătorul meu spirit.
Indărăt — amnezie. Inainte — neant.
Am venit. Am văzut. Am învins.

Dan Giosu

Cerbul

Umbra mea un cerb uriaș.
uriaș și albastru pe zăpada încinsă de razele lunii.
Salturi. Fornăie, dă din copite.
Coarnele își înfige în copacii din marginea drumului.
Eu trec liniștit sub purpuriul de gheață al serii.
Poți coborî, fantomatică negură a nopții!
Mîine în zori voi găsi cufundată în apa Urania
o cetate de basm.
Mîinile-ncet ridica-voi
și ochii la fel de încet,
în timp ce umbra mea,
un cerb uriaș și albastru,
sorbi-va din apă.
Capul pe spate-și va da, un muget va scoate prelung.
Munți și văi vor vui la chemarea acesta.
Soarele singur pe cer ca și mugetul lui.
Munți și văi vor vui la chemarea aceasta.
In tine, odată, mi-am spălat trupul,
apă Urania.
De atunci umbra mea e un cerb,
dar trupul de om își tot caută umbra.
Străin sînt de mine,
străin de umbra mea, cerbul.
Mîine în zori voi găsi cufundată în apa Urania
o cetate de basm.
De pe stînci, cu pumnii plini de zăpadă,
voi privi în adînc, spre cetate,
în timp ce umbra mea,
un cerb uriaș și albastru,
va apăra din adîncuri.
Aburi va scoate pe nări.
aburi albaștri vor pluti peste apă,
un muget prelung va răsuna peste munți,
munți și văi vor vui la chemarea aceasta.
Poți coborî, fantomatică umbră a nopții!
mîine în zori voi putea muri liniștit.

In tine odată mi-am spălat trupul,
apă Urania.
Apa era limpede, cerul senin.
Pădurea ardea sub un soare rotund.
Urșii și lupii lăsau în zăpadă urme adînci,
păsări cădeau înghețate.
Puitori de capcane se încălzeau lîngă focuri,
ziua era pe sfîrșite.
Unul o doină zicea către-apus.
Trupul meu tînăr zvîcnea
în brațele apei,
doi pescari dintr-o lotcă
mă priveau surîzînd.
Hei-ah! am strigat bucuros că exist.
Hei-ah! se auzi peste munți.
Munți și văi au vuit la chemarea aceasta.
Trupul meu tremurînd zvîcnea în brațele apei.
Apa era limpede, cerul senin,
ziua era pe sfîrșite.
Ehei, de atunci umbra mea e un cerb.

Pasărea

...Ehei, de atunci umbra mea e un cerb!
Boncăne în pădure de argint, lîngă ape argintii...
Ehei, de atunci, de atunci
zăpada nu mai e albă
și-n apă nu te mai poți oglindi.

A strigat umbra mea către cer.
Și s-a găsit o pasăre albă să vină,
să se așeze între coarnele cerbului,
în plisc o bucată de cer
și-n ochi ca o blîndă lumină.

Avea pe gît pete de sînge
și aripile arse de soare.
Ehei, am știut de atunci
că umbra mea e un cerb,
că pasărea moare!

A stat acolo o vreme,
tăcută-ntre coarnele lui...
Ehei, umbra mea de atunci e un cerb,
cerul la fel de albastru,
dar pasărea nu-i!

Antoaneta Apostol

Înserare

Destrămarea aceasta ca o voce din lumi
hibernale
Prin draperia nopții foșnind melancolic și cast
Vine cîmpia cu pași de-ntuneric agale
Lăsînd în urmă un murmur monoton și nefast.

Destrămarea aceasta prin care iată plutim
Ca niște fragile ramuri întristătoare
Strălucim prin roua de lacrimă, strălucim
Atinși de-nserare.

Destrămarea aceasta ca o taină șoptită
de altundeva
Ca un astru pe fața nopții, deplină,
Cădem ca niște frunze mov, dintr-o stea
Sau dintr-o inexistentă grădină.

Liniștea nopții

Fă-te că pierzi și tu o rază de lună
Și fă-te că știi de ce apa se tulbură
Cînd liniștea nopții e o fiară nebună
Fantastică fiară de cețuri albastre ce-ndură.

Și vino cu chipul de floare lucitor peste ape
Ca un curcubeu irosind o fîntînă
Cît liniștea nopții n-o să dezgroape
Uimitoarea stelara morților mînă.

Se scriu mari povești cu condeie de ceară
Muiate-n subțirea suflare de nor
Venim și plecăm și ne-ntoarcem iară și iară
Ca un pămînt infinit șoptitor.

Urme pe zăpadă

Panica de duminică

O duminică ce se anunță fără vizite din obligații, fără musafiri căzuți pe cap, fără vreo convocare la nu știu ce ședință sau invitație la vreun simpozion ori la vreo expoziție de artă plastică. Deci, această duminică îmi va aparține, așa că îmi voi lăsa obrajii să se odihnească, nebărbierindu-i, și, cu ajutorul unuia dintre autorii preferați, voi încerca să evadez din mormanul de zgură a unei săptămîni. În asemenea zile, atît de puține, nu mai am nici prieteni și nici dușmani, institutul unde lucrez dispare, împreună cu automatismele, șicanele, măruntele mulțumiri și marile neîmpliniri, într-un cuvînt, m-am condiționat să uit pînă și scurgerea implacabilă a timpului, care, tot implacabil, înseamnă apropierea morții. Îmi spun toate acestea, mîngîindu-mă cu o asemenea măruntă fericire, în timp ce-mi beau cafeaua și-mi fumez prima țigară a zilei. Însă nu termin nici cafeaua și nici țigara, cînd sună telefonul. De la primele cuvinte auzite în receptor, agoniseala asta de fericire mi se spulberă ca un pumn de cenușă aruncat în vînt. Spun că este imposibil, că este absurd, dar interlocutorul meu susține că informația sa este precisă, apoi, după ce pun receptorul în furcă, după ce trec prin mai multe minute de perplexitate și revoltă, fac numărul de telefon al unui coleg. Da, îmi confirmă și el, omul vesel și sănătos tun, cu care ieri, ceva mai tîrziu de această oră, am băut, la masa mea din laborator, o cafea și cîteva păhărele de coniac, nu mai există. Închid telefonul și caut să-mi stăpînesc panica ce-o simt că mă cuprinde. Panica asta, altfel decît cele trăite pînă acum, mă forțează să aprind altă țigară, să deschid larg fereastra, ca și cum n-aș avea destul aer. Ploaia de afară, ca și absența soției, plecată la o specializare, mă deprimă și mai mult. Încremenit în fotoliu, mă trezesc întrebîndu-mă care a fost mobilul actului său disperat. Tot bîjbîind prin cuvinte, prin puzderii de fapte mărunte, reușesc să ajung la imaginea lui, de la festivitatea de ieri. Ceea ce mă izbește acum sînt hainele, pe care ieri nu le-am luat în seamă. El, omul totdeauna pus la punct în privința vestimentației, a apărut la festivitatea pensionării sale cu cele mai ponosite haine și, cu mina insului scîrbit, a ascultat laudele aduse de șeful institutului. Probabil atunci s-a hotărît cu adevărat, cînd, n-a mai lăsat pe nimeni să vorbească și, a spus în zeflemea că este o porcărie să faci chetă pentru șampania și pentru florile dăruite celor ieșiți la pensie, că el roagă audiența să ducă șampania la magazinul de unde a fost cumpărată, florile să fie împărțite femeilor aflate de față, iar șeful institutului să-și păstreze laudele pentru alții. Cu astfel de cuvinte, a părăsit sala. Am fost singurul care a ieșit imediat după el. Nu mai știu ce s-a petrecut, dar îmi amintesc precis că el mergea pe culoar nesigur, șovăind ca un orb, așa că nu mi-a fost prea greu să-l conduc la mine, în laborator. Acolo, așezați la masa mea îngustă, l-am servit cu un păhărel de coniac. Tăcea. A început să vorbească abia după al treilea păhărel golit și cînd eu am spus că voi pregăti o cafea. Atunci a izbucnit în rîs, spunîndu-mi că se felicita pentru că, în sfîrșit, trecuse peste laudele aduse de șeful institutului. Îi părea rău de unii oameni de bine, aflați acolo, pe care probabil îi jignise, în rest, nici un regret, marea majoritate, lingușitori de duzină, abia așteptaseră pensionarea lui, el fusese spinul dintre ei, oaia neagră. Apoi, ca și altădată, mi-a vorbit despre începutul carierei lui, despre refuzul său permanent de-a înghiți idei de-a-gata, de-a copia gesturi, de-a linguși, de-a îmbrăca hainele altora, de a rosti da, cînd era nu. Toate acestea și multe altele l-au stopat mereu, l-au scîrbit de propria lui profesie, însă nu i-au știrbit exigența față de fiecare mărunțiș din activitatea sa. A repetat de mai multe ori că exigența lui a fost ca un viciu, care mereu l-a împiedicat să publice din lucrările sale măcar un volum. Cu acest cuvînt — viciu — a numit și cinstea, și modestia, iar la sfîrșit s-a comportat cu fostul său coleg de facultate, adică șeful institutului nostru, spunînd că ar fi trebuit să lupte cu el, să-i dovedească nulitatea și impostura, însă, vai, el nu fusese decît un cercetător, nu un luptător, altfel nu s-ar fi reușit să se arunce peste bord, adică la pensie, cu atîta ușurință, o experiență ca a sa. Cînd a plecat, m-a sărutat și mi-a spus că sînt mai puternic decît el, că pentru mine exista o tranșee, numită soție, la care oricînd pot să mă retrag, la refacere, ceea ce el nu avusese niciodată. Apoi a refuzat ca să-l conduc...

Nu, îmi spun acum, dacă este adevărat ce-am auzit la telefon, hotărîrea lui a fost luată cu mult mai înainte de acest moment. Dar ce mai contează cînd s-a hotărît să dispară un asemenea om, atît de rar printre noi? Și ce însemnătate va mai avea că vreun dicționar de specialitate îi va consemna numele?... Îmi pun tot felul de întrebări și toate rămîn fără răspuns, ca și cum ploaia, care continuă, îmi spală creierul de orice putință. Pînă la urmă, mă îndrept spre baie. Trebuie să-mi rad barba, să mă îmbrac, să cumpăr niște flori. Abia acum panica m-a cuprins cu totul.

Corneliu ȘTEFANACHE

Premiul revistei „Convorbiri literare" la Concursul de creație literară „M. Eminescu" Arad 1989

Nicolae Fulga

Fira

Cînd m-a trezit cumnatu-meu, Linu lu' Cîrstei, luna căzuse în prunii lui Sărdan, noaptea era aproape coaptă, Stîngă căsca lung și lălăit pe prispă, semn de bună odihnă, iar dinspre Codărați, vîntul se rostogolea pe drum în ghemotoace calde.

„Scoal' bă, — zice Linu — că dădurăm de necaz!"

„Ce mai făcurăți, mă?!"

„Pe dracu! Aia făcurăm. Că omul cînd n-are belea la ușa casei, o caută singur."

„Hee?!"

„Păi, n-auzi ce făcu fiu-meu, Minu? O luă pe-a lu' Giuvărea și veni cu ea acasă. Acu' eu, de ce să zic? fetei îi stă bine, ai lu' Giuvărea știi ce oameni sînt, dar îi zisei: mă, Firuțo tată, omul, cînd o ia în vreo parte, se gîndește bine, se caută pe dinlăuntru, tu? Ce-or să zică ai tăi? Și ce-or să facă, mai ales? Facă ce vor! — zice ea și se strînge mai bine lîngă Minu. Mai vorbirăm, le puse muierea de mîncară și se duseră să se culce. Eu plecai la Dură, de-l luai cu clanareta să-i facem Tîrna cum se face, să aprindem focul și să-i ducem omului cinstea în bătătură. Mai sculai niște vecine, pe Măria lu' Toancă, pe Sîia, că asta chiuie al dracului, și ne puserăm pe așteptat. Așteptarăm, mai și rîserăm că Dură zice: mă, nea Linule, ce face, mă, așteaptă să mai crească? Și cînd colo, așteptarăm degeaba că n-o găsi cum trebuie. Ieșiră ca proștii din odaie, ea se puse pe plîns și plecă acasă. Mă, și, nu știu cît mai stăturăm noi să ne venim în fire, că veniră, nene, Giuvăreștii peste noi. Să ne omoare și mai multe nu. Puserăm mîna pe ciomege, și eu, și Minu, săriră vecinii, se sculă ulița, zăpăiră cîini, eu dărui suta lu' Dură, că îi stricai noaptea omului. Și uite, aia făcurăm, ca nimeni."

„Și acum ce e de făcut?"

„Păi, de-aia venii și eu, să văd ce zici. Poate mergem pe la ei să ajungem la o înțelegere. Nu știi cum se face? Mai dă socru' ceva, uite, să dea litra aia de vie de pe Liceasca și o luăm înapoi, că nici Minu n-o să se facă popă. Uite, muiere la ușa casei. Ce să faci? Așa e fata, umblă după cercei și-și pierde și urechile. Ce zici, mergi?

Borangica îmi dă cu cotul în coaste. Credeam că doarme. Înțeleg că nu trebuie să mă duc. Cumnatu-meu, Linu a luat întotdeauna bucata de pe jos și a băgat-o în gură. Așa și acum. Dar mă gîndesc și la fata asta a lu' Giuvărea, la Firuța. Cine să-i fi încurcat drumurile, că n-am văzut-o lunecînd. Ba chiar i-am luat seama la nunta unor rude din Codărați. Celelalte fete se pierdeau în alaiul nunții ca într-un vîrtej al bucuriei, aprinse și slobode. Ea stătea între ele, zîmbind și parcă privea totul de undeva, de departe, cu îngăduință, fără să se amestece în vălmășagul acela colorat. Înaltă, cu părul lung și gălbui, cu mersul mlădiu și sfios, avea ceva de pasăre coborîtă printre oameni, domesticită, dar care nu-și pierdea grația speciei. Atunci am întrebat a cui este. Mai tîrziu, la plecarea miresei din casa părinților, am văzut-o lăcrimînd și pleoapele i-au clipit în lacrimi ca două aripi de pasăre măruntă.

„Ce zici, cumnate, mergi?"

Iarăși simt cotul Borangicăi în coaste. Mă ridic în capul oaselor. Încă nu-i văd fața lui Linu. El stă cu brațele pe sălița prispei.

„De, mă cumnate, acum de dimineață, n-aș putea merge, mai am o căruță de snopi la Vîrtop și trebuie s-o iau, n-ai văzut la arie? am șira fără vîrf și mă tem de vreo ploaie. Dar mergem diseară. Lasă și tu oamenii să se mai socotească și ei, să mai chibzuiască..."

Se aude poarta. Pașii parcă ar veni, parcă n-ar veni. Nu văd peste săliță.

„De ce mai venişi, mă?"

Minu nu-i răspunde, decît își alătură capul lîngă al lui Linu. E ceva mai înalt decît Linu, are părul căzut peste urechi. Aș vrea să le deslușesc fețele mai bine, să văd ce au în ochi.

„Cum e, mă nepoate Minule?"

Minu tace, tace adînc, cu toate că îi simt vorbele cum îi joacă pe limbă de se dau cu capul de cerul gurii.

*

Pînă la Vîrtop, odihnești boii de două ori. O dată îi odihnești în Valea Bacriului, lîngă crucea lui Triculescu. Ăsta a pus două lemne cruciș, a agățat o icoană în vîrf și-i pomenesc trecătorii numele. Cînd ajungeam cu vitele pe aici, băteam icoana cu bulgări, că pe cîmp nu sînt pietre, să vedem cine o lovește din primii trei bulgări. Era un sfînt bărbos cu o carte în brațe și cu degetele ridicate a luare-aminte. Dacă, după aceea, te loveai cu ciomagul, sau te înțepai în ceva, sau îți curgea sînge din nas, îți ziceau copiii: „Vezi dacă ai dat în icoană? Dumnezeu 'ți-arată!" Apoi ne spuneau la părinți. Mă fugărea mama pînă în vale la Costandin al lu' Stîngă. Acum nu mai e nimic în Valea Bacriului, a rămas locul înierbat, dar noi tot așa îi zicem, la crucea lu' Triculescu.

După ce urci Valea Bacriului, cîmpia se așează nedet și nemărginită. Cînd te uiți, ți se taie picioarele. Boii nu măsoară niciodată drumul, ei merg. După ce îndoiești drumul făcut de la sat pînă aici, ajungi la fîntînă. Aici dejugi și dai boii la apă. E aproape prînzul. Prînzul din cîmp nu se potrivește cu cel din sat. În cîmp vine mai devreme și e mai așteptat, bucatele pier mai repede, parcă le bate vîntul de pe șervet. La fîntînă e lume multă cu vase și cu vite, dar nu poți pune în botă la tine dacă e jgheabul gol. Torni trei-patru ciuturi în jgheab ca să bea vitele și apoi îți umpli bota și pleci. Ai tăi sînt pierduți în cîmp, în arșiță, în cine știe care postată. Ciuturile nu stau o clipă în timpul zilei, scot apă de la cinsprezece stînjeni. Apa se vede neagră în ciutură, dar e limpede ca ochiul dormit. Oricare fîntînă e un ochi al pămîntului. Oricare fîntînă părăsită o rană în trupul pămîntului.

Fîntîna de la Vîrtop stinge arșița adunată în trupuri de oameni și de vite într-o zi de vară pe șapte clete, cîte sînt de la Hotar și pînă în Valea Bacriului. Se închină oamenii și mulțumesc pentru fapta celor bătrîni, cînd își aduc aminte și își aduc aminte des pentru că fîntîna de la Vîrtop, ziua, e cuib de răcoare, iar noaptea, loc de dureroasă taină și de blestem.

Alături de fîntînă, încă se mai vede o groapă înțelenită cu ierburi sălbatice și în care stau aruncate încălțări vechi și ulcioare sparte. Aici, se zice, ar fi fost prima fîntînă săpată de patru fîntînari chemați de departe, tocmai din Ialomița, din Bărăgan, unde, spuneau ei, apa se găsește la cincizeci de stînjeni. Trei luni au săpat la ea. Au început în pusul porumbilor și au terminat în tolul secerii. Cincisprezece stînjeni s-au dus în pămînt, pînă au dat de un pod de gresie pe care nu l-au mai putut sparge. Au ieșit fîntînarii și a intrat meșterul singur. A ciocănit gresia, a ascultat și a ieșit afară îndoit, pe gînduri. Două zile n-au mai intrat în fîntînă, au stat în cîrciumă la Grec. A treia zi, ei tot în cîrciumă. Stau cu țoiurile în mîini și se uitau lung pe ferestrele grecului. Au început oamenii să le dea ocol. Atunci, au ieșit neguroși, au ascuțit dălți de oțel și dimineața au coborît în fîntînă. Au coborît doi și au început să bată cu barosul în dălți. Cînd au spart gresia, a răsuflat adîncul și a năvălit apa peste ei. I-a cuprins dintr-odată pînă la brîu. Pînă să coboare hîrdăul, le-a ajuns apa la gură. Unul s-a prins de hîrdău, celălalt, Ion, n-a mai putut, l-a cotropit apa. Oamenii și fîntînarii au luat-o la fugă, apa ieșea bolborosind, se întîlnea pentru prima oară cu soarele, se lumina și o lua peste locuri cu pale de grîu și cu snopi. Valul creștea, umbla ca un cal sălbatic peste miriști. Oamenii au început să strige de bucurie, au intrat cu copiii în apă și s-au răcorit, dar, cînd au văzut fîntînarii fugind, s-au înfricoșat și au fugit și ei, strigîndu-și spaima unul la altul, și cîmpul a rămas pustiu, numai cu stihia adîncurilor bolborosind. Apa însă nu s-a urcat, a găsit ce nu știau oamenii, calea spre Valea Bacriului și a curs pînă joi pe la prînz, trei zile și trei nopți. Apoi a început să se retragă și s-a ascuns în fundul fîntînii. Atunci, au venit iarăși oamenii și fîntînarii cu frînghii și gherane să-l caute pe Ion și să-l scoată, dar nu l-au mai găsit, parcă o luase pe sub pămînt. Și, dacă nu l-au găsit să-l îngroape, să sleiască fîntîna și s-o aghezmuiască, oamenii n-au înțeles să bea apă din oasele lui Ion fîntînarul și au dat brînci pămîntului înapoi. Pînă toamna, au săpat alături altă fîntînă, au căutat izvorul și l-au găsit iarăși, dar, de data asta, l-au găsit mai liniștit. Au dezlegat-o cu preoți din toate satele megieșe cîmpiei, au făcut praznic mare, cu bucate multe și cu vin mult. Au întins masa în jurul fîntînii, în cercuri din ce în ce mai largi, pînă departe și au dat de pomană lui Ion fîntînaru, rămas sub pămînt fără împărtășanie și fără lumină.

Dar Ion fîntînaru nu s-a mulțumit cu atît. El s-a mutat în fîntîna cea nouă și iese noaptea și strigă după femeie, că el era tînăr și neînsurat. Ține calea oamenilor să-i încurce, să-i zădărască. Dacă îi apucă noaptea pe cîmp, oamenii ocolesc drumul fîntînii, o iau tocmai pe drumul izvoranilor. Pe Saulea zice că l-a prins noaptea și, pe la cot, aproape de fîntînă, boii n-au mai putut să tragă căruța. Se opinteau, Saulea cu biciul pe ei, nimic! Ilinca, fie-sa, i-a făcut semn să se uite în urmă. În șușlete se așezase o buturugă. Saulea a împuns în ea cu vîrful coderiei. A început buturuga să rîdă, un rîs pițigăiat și prelung, a batjocură, și a pierit. Boii au plecat cu vinele tremurînd. Ilinca a zăcut de frică șase săptămîni. De atunci, Saulea se uită la om și zice: „Mă, tu să nu te pui cu mine, că eu am gîdilat pe dracu!"

Altă dată, mai ales în nopțile de vară, Ion se aude plîngînd în fîntînă. Plînsul lui seamănă mereu a chemare și a nedeslușită speranță. Cîte o femeie din sat, cu sufletul greu de supărare, cînd fata i-a fugit cu cine știe care neisprăvit, zice vărsîndu-și potopul: „Mai bine o știam măritată cu Ion fîntînarul" — vorbă zisă de părinte la necaz.

Merg și gîndul nu vrea s-o ia înainte, îmi dă ocol ca un cîine fricos. Merg și încruntarea mi se simte în pas. Linu merge pe lîngă mine, dator. În urmă vine Borangica și Minu, și maică-sa, Petra. Luna s-a ivit în mijlocul drumului ca terezia lui Laudă, cu care vinde lumînări și peste, niște mărunțiș albăstriu, te îneci în țuică după el. Nu mi se luminează vorba dintîi, pe care am s-o schimb cu Giuvărea. Lui Giuvărea nu-i cad vorbele în lingură. El și le caută cu grijă, le pune una după alta, apoi le închide și doar le dă drumul pe tine, pe mine, de fapt, că pe Linu nu le strică.

Nu stă departe Giuvărea, decît dăm cotul lui Urmuz.

„Bună seara și bine v-am găsit sănătoși!" — zic eu.

„Bună seara!" — taie Giuvărea și se scoală de pe scara casei, unde stătea cu fața în palme.

Lampa e așezată pe fereastra cea mică, să lumineze afară. Iese Ștefana și îi dă lumina mai mare dar fără folos; luna a luat satul în stăpînire. Vasile, fiul cel mare al lui Giuvărea, se ivește la colțul casei. Vică nu se vede nicăieri. Caii sînt legați la iesle, în mijlocul curții, pufnesc pe nări din cînd în cînd și parcă sporesc liniștea aspră, căzută în bătătura lui Costică Giuvărea.

„Ce faceți?" — întreb eu dulceag."

„Ce să facem? Stăm și așteptăm."

Și iar ascultăm măselele cailor. Stăm cu luna în ceafă, grămădiți în fața lui Giuvărea. Mi se pare înalt. Stă ca un preot și se uită la noi ca la niște păcătoși mărunți. Ștefana e rezemată de stîlpul casei. Vasile și el cu mîinile în piept. O așteptare adîncă, zguduitoare.

„Mă, Costică! — zic (ar trebui să-i zic nea Costică, dar așa am apucat) — venirăm să vorbim, dar nu știm cum să începem..."

„Păi, eu zic că nu mai e nimic de început, e, mai de grabă, de terminat."

Nu înțeleg vorbele lui Giuvărea.

„Auzi, mă Niculae? — zice tot el, dar nu-și termină vorba. Vică năvălește pe poartă și aleargă spre noi cu sufletul în gură:

„O văzu Fiță al lu' Bît pe la scapăt, urca Valea Bacriului către Vîrtop!"

„Caii, Vasile!!!" — răcnește Giuvărea, eu mă trag înapoi și mă mir cum poate să iasă din beregata unui om asemenea răcnet. Vasile și Vică se înfășoară unul pe după altul, parcă nu știu încotro s-o ia.

„Tu ce stai, mă?!" — strigă și Linu, dar nu strigă cu sîngele, cum a strigat Giuvărea. Minu se năpustește spre poartă.

„S-o prindeți!" — mai strigă Linu.

Vasile și Vică ies călări și o iau în galop spre capul satului, spre lună. Giuvărea tremură, parcă tremur și eu. Ștefana țipă și se tăvălește pe pietrele din fața casei. Pe Borangica a podidit-o plînsul. Vecinii vin dezbrăcați, cu ochii măriți, întrebători. N-are cine să le răspundă. Se aud iarăși cai galopînd. Vine Minu. Prind căpăstrul celui murg, îi pun mîna în coamă și mă arunc cu pieptul pe el. Calul se dă îndărăt, apoi zvîcnește după celălalt. N-are băgat în gură, dar nu mai cobor.

„Luați seama bine!" — mai strigă Linu după noi.

Ieșim din sat cu norul de pulbere. Călăresc lîngă Minu. Calul aleargă lupește, parcă te saturi de galop. Din urmă se aud fluierături. Mai vin și alții după noi, sînt patru sau cinci. Ne prind. Caii parcă se sperie unul de altul. În frunte e iapa lu' Camarache, după ea, calul alb al lui Obric, pădurarul. Minu are cal bun, dar stă pe la mijloc. Pielea calului meu e umedă și fierbinte. Simțim pulberea în nas. Îi prindem pe ai lu' Giuvărea. Caii lor sînt iuți, dar mici, fără pas. Coborîm Valea Bacriului. Apoi urcăm domol, tăcînd, parcă sîntem frați în spinarea cailor. În deal, Vasile al lu' Giuvărea strînge calul. Iar pornim. Nu încăpem pe drum. O luăm peste locuri, ștergem pămîntul. Nelă al lu' Obric se ține în frunte cu Bălan. A mai îmbătrînit și iapa lu' Camarache. Luna e în cumpăna cerului. Dinspre Dunăre, se ridică un nor negru, bolovănos. Caii au mai domolit pasul, se vede acoperișul fîntînii. Un tremur mărunt mi se iscă în piept. Vasile și Vică sar jos și încep să strige:

„Firooo! Firuțooooo!!"

Din fîntînă li se răspunde:

„țoooo, țooo, țoo, țo!" — tot mai încet, tot mai stins.

„Firuțooooo!" — și glasul lui Vică se taie.

Vasile încalecă pe cal și o ia în dreapta, cu luna în spate. O iau toți după el, apoi se împart și se fac cercuri largi în fuga cailor și strigă toți peste cîmp. E ca o colindă înfricoșătoare sub lună, ca o plîngere a pămîntului.

„Firuțoooo! Firuțoooo!"

Stau lîngă fîntînă cu calul de căpăstru și le ascult chemările tot mai scurte și tot mai depărtate. Acum nu-i mai aud, s-au dus dincolo spre hotar. E o liniște adîncă, adîncă, pînă în fundul pămîntului. Doar grierii mai pișcă cu țîrîitul lor somnoros. Fîntîna tace, tace adînc, Ion fîntînaru nu mai plînge și nu mai cheamă. E atîta mulțumire și atîta așezare, că ți-e frică să calci.

Vin călăreții, sar jos din fuga calului. Vasile și Vică vin către mine și se uită întrebători, eu tac crîncen, ei stau jos pe marginea gropii cu gîturile frînte spre pămînt.

„Mă, al lui Linu! — tresare Vasile — ia vino, mă, să te muiem și pe tine, tu-ți crucea mă-ti de ginere prost!" Și sar amîndoi către el. Minu însă, dă călcîie calului și zvîcnește din loc. Cei doi o iau după el. Furtuna se duce acum de-a valma spre sat.

Mă rup greu de lîngă fîntînă. Calul se vede singur și trage să plece. Parcă aș scoate o ciutură cu apă, dar mi-e frică să mișc ceva. Iau drumul spre sat cu calul la pas. Poate că sînt mai greu acum în spinarea calului, ducînd cu mine atîta vălmășag de gînduri.

*

Ne-a prins prînzul la cumnatu' Linu și nu puteam să întoarcem spatele la masă și să plecăm. Mîncăm gîscă pe varză nouă, năbușită sub țest. Vinul lor e galben și gros. S-a făcut vin puțin. A fost secetă, n-a mai plouat de la Sînpetru. S-au pus vînturile, mută pulberea din loc în loc. Casele sînt triste și oarbe. Petra rupe gîsca în ceaun, ne dă la fiecare în mînă și-și suflă în degete. Linu își face de lucru cu un sfîrc de aripă, minte că lui sfîrcul de aripă îi place mai mult de la pasăre. Borangica împarte cu mine o jumătate de piept. Minu așteaptă cu dumicatul în gură.

„Aia e! — își continuă Petra vorba începută încă de cînd am venit — să-l omoare și să terminăm o dată! Să se ducă fiecare unde trebuie! Focul lor cel mai mare e că n-au găsit-o, s-o ducă la locul ei în rîndul lumii. Păi, noi ce stricăm?"

„Au umplut lumea — zice iarăși Petra — că el n-ar fi fost bun.

Pe Fira n-au mai găsit-o, a luat-o pe sub pămînt cu Ion fîntînarul.

Linu se încruntă, ar vrea să schimbe vorba. Minu se uită în ochii mei și tace, tace adînc, cu toate că îi văd vorbele cum îi sar pe limbă să-i spargă cerul gurii.

Sanda Sfichi

Exist

Și dacă-s datornic să calc peste flori
Și-mi plînge vioara pămîntului blînd,
E pentru-o idee ce-și cere Cuvînt
Și stîlp de-nălțare-n suflarea lui Sînt.

Și dacă în flăcări aș arde, voi ști
Că sînt mielul lumii ce moare plăpînd.
Spălîndu-mi durerea, renaște-voi iar
În mărul luminii din scara lui Cînd.

Și dac-Adevărul îl spun peste tot,
E pentru că sînt comunist.
Mai dă-mi, Dăruire, din tine-un ținut,
Țărînă, bea soare! Exist!

Sînt soarta, suflarea sufletului tău
și nu cunosc decît Înaltul
Îmbracă-mă ADEVĂR și TOTUL va fi al tău
Sînt neînvinsă. Eu niciodată nu abdic!

Ca niște lacrimi...

Soarele s-a transformat în cuvinte
și cuvintele îi erau IUBIRE
— Am venit spre a-nfrunzi liniștea ochilor
tăi, omule!
Floarea frumos mirositoare a minciunii
Și toate vînturile întunericului mă ucid
dar
ca niște lacrimi ce își cer Dreptatea,
cu vin mereu, mereu...

Eminesciană

Ochii mei bătuți de viscol înșelați îmi sînt pe taine
Și mă mistuie nimicul pămîntenei mele haine.

Și mă seamănă stelarii pe-o-nserare neadusă
În făptura-necremenită de-o povară nesupusă.

Și mă-nzare ochiul magic din răstimpuri
înțelepte
Și mă cade universul răsfirîndu-mă pe trepte

Eu mă duc să cer coroana unui mag prin
timp pierdut
Și mă-mbrac în închinarea unui cer
din absolut...

Omagiu înaintașilor

Povestea bojdeucii

A fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi fost și n-ar fi... nu s-ar povesti...

A fost odată în „Valea plîngerii, strada Ţicăul de sus, no. 4 (daca se mai poate numai stradă o hudicioară dosnică, plină de noroiu păn' la genunchi, cînd sînt ploi mari și îndelungate, zise și putrede, și la secetă geme colbul pe dînsa", o „bojdeucă de căsuţă... de vălătuci și povîrnită spre cadere pe zi ce merge, de n-ar fi răzămată în vreo 24 de furci de stejar și acelea putrede..." în care a trăit și a scris genialul ION CREANGA, și unde a găzduit o bună bucată de vreme MIHAI EMINESCU, și împreună „privind pe cerul plin cu minunăţii", POETUL îi povestea „atîtea lucruri frumoase, frumoase..."

Și să nu-mi uit cuvîntul...

După ce s-a-ntîmplat ce s-a-ntîmplat acum o sută de ani, toate „minunile care se născuseră aici n-au mai vrut să plece nicăieri, și cînd nu te-așteptai... te trezeai cu ele-n pragul căsuţei, sau intrau de-a dreptul pe ferești, prin horn, sau chiar prin acoperiș...

Și oamenii, cum sînt oamenii... au apucat a veni să le vadă, să le cunoască mai bine, și s-au gîndit, și s-au tocmit, și-au hotărît ca aceasta „bojdeucă de căsuţă" să devină a tuturor...

Și asa s-a și întîmplat, la 15 aprilie 1918.

Să vezi, să auzi... și să nu crezi... „Soacra cu trei nurori" și „Capra cu trei iezi" și „Stan Pățitul", și „Moș Nichifor Coţcariul", și „Harap Alb" împreună cu toate personajele năzdrăvane, și încă multe alte minunăţii locuiesc și pot fi descoperite în acest loc fără de pereche...

Vremea trecea cu amăgele... dar „Bojdeuca" devenea tot mai frumoasă și mai bogată...

Această căsuţă, care putea fi atunci descoperită pe „Strada Sărăriei, devale,lîngă Mustea Casapu, la Iași", lăcaș în care s-au plămădit cele mai frumoase povești de pe pămînt, spaţiul mitic în care descoperim ceea ce ne poate întoarce la sufletul nostru dintîi, trăiește azi o viaţă fără seamăn.

Oameni cumsecade au visat, au lucrat și-au împlinit acum, la un veac de la trecerea în nemurire a lui Ion Creangă și a lui Mihai Eminescu, ceea ce doar în povești se mai poate făptui.

Pășind din strada Sărăriei, ademeniţi de culmile Ciricului și Șorogarilor, pe care se aud parcă buciumele sunînd, răsare, deodată, în faţa noastră, tăinuită de flori galbene și de toate culorile de pe lume, dragi atît de mult stăpînului locului, eterna și minunata BOJDEUCA.

Arhitectul Virgiliu Onofrei a imaginat, topind în liniile tainice, în grinzile și ochiurile împrumutate de alături, în jocurile luminii și umbrelor, o „Poveste" nouă și totuși atît de asemenea celei de demult, o căciulă a lui Stan Păţitul, o năzdrăvănie cît se poate de potrivită locului și Omului și gîndului nostru cel bun.

Iar „Bojdeuca de căsuţă" te pri mește azi împodobită cum se cade, cu laiţe și covoare, cu mese, și rotunde... de pus bucate pe ele, și din cele la care se plăsmuiau „Amintirile...", și cu portrete adevărate, și cu o mulţime de lucruri trebuitoare marelui nostru prieten...

In noul edificiu: Povestea vieţii și activităţii didactice și literare a lui Ion Creangă poate fi descoperită într-o Expoziţie cu valori originale deosebite: manuscrise, documente, fotografii, cărţi etc., și o Bibliotecă „Ion Creangă", cu un preţios fond, constituit încă din anul 1918 dar îmbogăţit mai cu seamă în ultimii cinci ani.

In amfiteatrul născut aici parcă de cînd lumea, se aud voci emoţionate de copii, replici ale unor actori de la Teatrul Naţional din Iași și de la Teatrul pentru copii și tineret din Iași, rostind din nemuritoarele **Povești** și **Amintiri din copilărie**, din **Poesiile** lui Eminescu.

A fost odată ca niciodată, că dacă n-ar fi fost și n-ar fi... nu s-ar povesti...

Constantin PARASCAN

Octav Băncilă: Creangă și Eminescu

Într-o „Bojdeucă de căsuţă"

Creangă, cel împovărat de geniul poporului său, purtîndu-l cu dînsul în suflet, așa cum înaintașii săi, ţăranii, duceau ceea ce aveau mai de preţ în chimire și în cap, și în desagii purtaţi în spate la vreme de bejenie, n-a fost numai un om cu știinţă de carte, adunată prin cele școli înșirate, cum el însuși spune, pe la Humulești, Tîrgu Neamţ, Broșteni, Fălticeni și Iași, ci și un cărturar, adică un spirit în stare să pulseze lumina învăţăturii. Creangă a făcut acest salt mai ales după ce a urmat Școala Preparandală, sub veghea înaltă a minţii lui Titu Maiorescu. Manualele școlare, semnate de Ion Creangă, modele ale genului și geniului, sînt dovada de netăgăduit a acestui lucru. Ajuns la acel prag al gînditorului despre sine și cele ale lumii înconjurătoare, omul Creangă nu s-a schimbat ci a rămas, chiar dacă purta altfel de haine, din cele nemţești, humuleșteanul, acel „...boţ cu ochi ce te găsești, o bucată de humă însufleţită în sat de la noi..."

De aceea amintirile din copilăria lui sînt atît de vii și cînd le așterne Creangă nu face altceva decît să dea drumul zăvoarelor fermecatului său suflet. Cărturarul și scriitorul de geniu își au rădăcinile acolo, la Humulești. De asta peste tot, pe unde a umblat, el s-a simţit stingher și străin. Nu i-a priit nici în casa din curtea bisericii 40 de sfinţi, nu numai din pricina nesfîrșitelor gîlceve cu socrul său, parohul acelui așezămînt, și nici în mai impunătoarea casă de la Golia, unde a locuit din 1866 pînă în 1872, anul cînd se va muta la Tinca Vartic, în bojdeuca din Ţicău. La Golia a tras, cum bine se știe, cu pușca în ciori, dar nu pentru că așa îi venise lui cheful ci mai degrabă dintr-un sentiment de revoltă. Aici, între zidurile din piatră, humuleșteanul, pesemne, se sufoca. Oricum, nu era în elementul său. În Ţicău va vieţui 17 ani, pînă la stingerea sa din acea ultimă zi a anului 1889. „Bojdeuca de căsuţă", cum o numea Ion Creangă, era aidoma casei sale părintești, avea sobă cu horn iar pereţii erau scunzi, că trebuia să te apleci ca să intri într-însa, două odăi despărţite printr-o tindă îngustă și un ceardac cu geamlîc în spate, spre dealurile cele rotunde ale Șorogarilor și Ciricului.. Jur-împrejur alcătuiri de case asemănătoare și foarte aproape viile și livezile. Atîta doar că nu se auzea clinchetul de argint al Ozanei, cea limpede și frumos curgătoare. Fîntînile scîrţîiau din cumpenele lor bătrîne, buciumele boncăluiau. Era lumea satului, pribegită miraculos la marginea unuia dintre orașele importante ale ţării din cea de a doua jumătate a veacului al XIX-lea. Creangă, odată intrat aici, nu se va lepăda de deprinderile lui cărturărești, dimpotrivă, va scrie „Amintirile din copilărie" „Poveștile și povestirile". Desigur, anul 1876 a fost hotărîtor pentru mersul vieţii lui Creangă și mai ales pentru destinul scrisului său. Atunci, timp de o jumătate de an, Ion Creangă l-a găzduit în bojdeucă pe Mihai Eminescu. A fost o conjuncţie fericită a două astre. Eminescu, spiritul rafinat și adînc, era însetat și căutător fără astîmpăr al izvoarelor noastre, pe care Creangă le întrupa într-un chip desăvîrșit. La rîndu-i, acesta avea nevoie organică de miresmele aerului tare de pe înălţimile gîndirii omenești, unde urcase cu atîta cutezanţă prietenul său Mihai. Acele memorabile întîlniri din anul 1876 au învăluit bojdeuca într-o aură de unicitate, conferindu-i pecetea de templu fără pereche a duhului românesc.

Oamenii se trec ca frunzele, cum scria Mihail Sadoveanu, dar urmele trecerii lor, dacă au fost atinse și nemurite de sacralitatea spiritului, dăinuie. Bojdeuca din Ţicău este, fără îndoială, unul din acele locuri sfinţite de atingerea geniului românesc. Întîmplările petrecute sub umilul ei acoperămînt i-au dăruit măreţie de templu. Dar vai, fiinţa ei atît de șubredă a fost încă din timpul vieţii lui Creangă ameninţată cu dispariţia iremediabilă. Într-o scrisoare către Titu Maiorescu, Ion Creangă se plîngea de starea jalnică a așezării sale din Ţicău. După moartea din 1889 a scriitorului degradarea bojdeucii se accentuează. Parcă puţin lipsește ca pereţii și acoperișul să nu se prăvale în rîpele Ţicăului. O fotografie din 1912, în care o descoperim pe Tinca Vartic, bătrînă, strivită de povara anilor, surprinsă de obiectivul aparatului de fotografiat în ceardacul din spate al bojdeucii, ne oferă o imagine de-a dreptul halucinantă. „Bojdeuca de căsuţă" pare a pluti ca acea „O moară pe Siret". Se vor auzi apoi gemetele pămîntului, care va porni la vale. Dar „amărîta" bojdeucă va supravieţui, învingînd toate aceste ameninţări în stare să pună capăt vieţii unor solide zidiri în piatră, ciment și fier. Bojdeuca va fi proteguită și după moartea lui Creangă de geniul nemuritor al acestuia. La începutul secolului al XX-lea intelectualii se vor uni într-un „Comitet ieșean pentru reconstruirea bojdeucii în care a trăit Ion Creangă", ce își va mărturisi intenţiile într-o cărticică tipărită cu același titlu. La 15 aprilie 1918, se va inaugura Muzeul memorial Ion Creangă din Ţicău, primul de acest fel din România si care va fi predat patrimoniului Universităţii din Iași. Dar cu aceasta odiseia bojdeucii nu se va sfîrși. Cea mai mare și ultima ameninţare au fost alunecările de pămînt din deceniile 70—80. Concomitent cu o temeinică consolidare a versantului, municipalitatea Iașilor a purces și la reconstrucţia bojdeucii, la amenajarea întregului ansamblu, conceput a avea frumuseţea și măreţia ce o merită locul acesta sacru al neamului nostru. In vara anului 1985 bojdeuca se redeschidea pentru publicul neliniștit o vreme de soarta ei. Atunci, în acel ceas de aleasă sărbătoare, a apărut ideea adăugirii lîngă bojdeucă care urma să restituie atmosfera vieţii și a creaţiei, a unei construcţii menite găzduirii unei expoziţii închinate vieţii si operei lui Ion Creangă. Un arhitect cu vocaţie de ziditor, pe numele său Virgil Onofrei, a trecut la proiectarea clădirii, iar meșterii Iașului, sprijiniţi cu devoţiune de organele locale, au dus exemplar la bun sfîrșit ideea.

S-a săvîrșit aceasta în anul 1989, adică la 100 de ani de cînd Ion Creangă a închis ochii, așa cum i-a deschis, într-o casă de ţară, cu miros de busuioc, pe o laviţă sau pe un pat de lemn, sub lumina florilor unui läicer bătrîn, într-o „bojdeucă de căsuţă" din Ţicăul Iașilor, care pentru noi întrece în frumuseţe toate templele lumii.

Grigore ILISEI

Bojdeuca „veche" și bojdeuca „nouă"

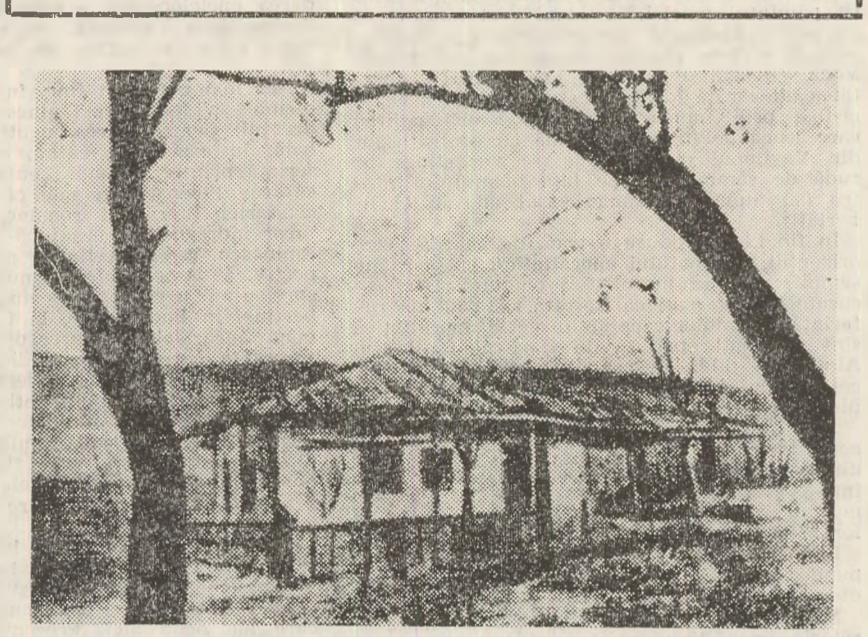
Cunoaștem numai bojdeuca veche. Ea proptea malul să nu alunece în uitare această parte a Iașului și tot ea ţinea amintirile noastre din copilărie acasă. O casă naţională a noastră, a tuturora. Modestă, cu ferestrele cît cearcănele, cu măsuţa scundă cu trei picioare, cuptior, prichici și tot ce se leagă de o străveche patimă de a locui la tine acasă. Așa cum ai putut, cum te-au lăsat vremurile. Pentru mine bojdeuca este aproape o casă magică, o casă ritual, de naștere, de botez, de copilărie și moarte. Corespondentul oltenesc al cuvîntului este bujdulă. Cea mai umilă înjghebare de bîrne, humă și pereţi. Creangă ar fi meritat un palat din poveste, pentru că doar el ne-a fost solul poveștilor. N-a apucat să-și vadă nici casa gîndurilor lui, cartea care a apărut după săvîrșirea sa din viaţă. Bojdeuca a rămas așa cum era (mai precis după transformări și renovări s-a reîntors prin grija specialiștilor la vechea și curata înfăţișare) și iată, alături de ea, a apărut palatul. Ce bine se vor simţi aici Harap Alb, Ivan Turbincă, Soacra, Nurorile, ba chiar și Capra cu trei iezi. Este sălașul plăsmuirii, menit să găzduiască plăsmuirile, menit să consolideze malul, mereu cu apucături de alunecare, menit să fie un acaret pentru cuvintele lui Creangă. Împreună cu Fănuș Neagu ne-am descoperit în faţa marelui povestitor și am ţinut discursuri în ploaie, copleșiţi de faptul că învăţătorul din mahalaua Ţicăului se poate întoarce nu numai acasă, dar și acase. Vorba ceea... dar care dintre vorbele celea; ar trebui să le spunem pe toate. Pentru mine Creangă rămîne un scriitor fundamental, deoarece el a redat literaturii române trei spaţii esenţiale: copilăria, povestea și graiul. Limba noastră, în momentul ei de consolidare, a primit, prin opera lui, afluentul generos al graiului moldovenesc. Degetul arătător al acestei opere este spre trecut, spre Neculce și spre toţi care au inventat vorba ceea și același deget arătător se îndreaptă spre viitor, dînd drept de cetate în literatura noastră și celorlalte graiuri românești. Lecţia marelui scriitor este că limba română trebuie să fie o limbă extraordinar de bogată, cuprinzînd toate straturile, de la cele mai umile și mai arhaice, pînă la achiziţiile moderne, o limbă vie, adevărată, încărcată de emoţia tuturor celor care au rostit-o prin vremuri. Cîţi n-or fi avut pe limbă înaintea lui Creangă poveștile și amintirile lui, gata să le spună și neapucînd să le rostească din cauza curgerii timpului în aceste locuri, unde tihna a fost un lux. Creangă a apucat să spună ce a avut pe limbă, limba română, cam de o mie de ani încoace.

Marin SORESCU

Dintr-o carte de impresii

Zi plină de noroc. M-am izbit cu creștetul de pragul de sus al Bojdeucii lui Ion Creangă. Am intrat în miracolul odăilor și-n fermecatul pridvor al uimirii dimpreună cu Marin Sorescu. Și, pentru prima oară, ne-am simţit cu adevărat talentaţi și mîndri de noi și cu de-a dreptul urmași ai marelui humuleștean.

Fănuș NEAGU

Bojdeuca din Ţicău înainte de restaurarea din 1918

Clădirea care adăpostește expoziţia documentară „Viaţa și activitatea literară a lui Ion Creangă"
Foto: Liviu Rusu

Hybris

Addenda la „capra cu trei iezi"

Nu știe ţitera nici danţul. Blînda
căpriţă-limbă dusă-i temătoare
să-aducă smoc de flori și drob de sare
și mălăieș. Dar ascuţindu-și pînda

lăsat la vatră lupul lacom sare
să-i dijmuie din cucuieţi (pe cînd a
trecut la nuntă luna cunigunda
prin ochii mei lunatici). De picioare

leg două nicovale și-mi dau drumul
de-a drept în horn hrănit cu măcieșe
și pîrga ce se vindecă în pîne.

Cu nașterea și moartea măsor fumul
și-aed mezin al razei megieșe
respir ozana literei bătrîne.

Horia ZILIERU

În viziunea lui Traian MOCANU

Eminesciana

Eminescu și Antim

Postura în care îl fixăm, în mod curent, pe jurnalistul Eminescu este oratorul de **Tribună**. Vocabula trebuie luată într-o accepție mai degrabă generică. De obicei, tribuna — unde oratorul dezbate, sub presiunea unui metronom cotidian, chestiuni „arzătoare", de la politică și actualitatea culturală, la economie, jurisprudență sau moravuri — se înalță în forum. Potrivit împrejurărilor, pathosul solemnitatea și miza discursului conferă tribunei demnitate parlamentară sau alura unui bivuac de campanie, de unde gazetarul strateg proiectează asalturi-fulger sau lansează ofensive de amploare și durată. Nu de puține ori, tribuna servește eficient drept catedră : cuvîntările urmează modelul „prelecțiunii" — de filosofie, statistică, istorie autohtonă sau universală ș.c.l. — iar publicistul apare însoțit de nelipsitul catalog, încondeindu-i pe recalcitranți la conduită sau morală. Cuvîntarea (într-un decor parlamentar sau în forum, diatriba și excursul „tactic", prelecțiunea populară cu deschidere enciclopedică enormă sînt doar cîteva dintre „genurile" retorice prin care vocația circumstanțială, **profană**, a jurnalisticii eminesciene se lasă identificată. Prin semnalmentele sale, frapante, ținînd de arsenalul tehnic sau de lexic, de gesticulație și de ținută, Eminescu este înseriabil tipologic alături de publiciști ca Bolliac, Arghezi, Iorga, Hasdeu și mulți alții.

Și totuși, această ipostază popularizată insistent de comentatori — coexistă cu alta ; mai exact, este susținută, complinită, **fertilizată** de ea. Ziaristul Eminescu predică frecvent și din amvon. Alegînd un exemplu aproape la întîmplare, transfigurarea **hagiografică** a destinului unei personalități istorice atestate e un subterfugiu curent, grație căruia Eminescu se leapădă cu dexteritate de toga tribunului pentru odăjdiile fastuoase ale cuvîntătorului din înălțimea amvonului. Nu numai Matei Basarab, Mircea sau Ștefan cel Mare suferă o astfel de proiecție paradigmatică ci și un istoric, gazetar, congener ca Nicolae Bălcescu : „Murind în Italia, sărac și părăsit, rămășițele lui dorm în pămîntul din care a pornit începătura neamului nostru, cenușa sa n-a sfințit pămîntul patriei, ci e pe veci amestecată cu cea a sărăcimii din Palermo. (...) Facă-se această scriere [Istoria Românilor sub Mihai-Vodă Viteazul] evanghelia neamului, fie libertatea adevărată idealul nostru, libertatea ce se cîștigă prin muncă. Cînd panglicarii politici care joacă pe funii, împreună cu confrații lor din Vavilonul de la Seina, se vor stinge pe rudă de sămînță de pe fața pămîntului nostru (...) atunci va suna ceasul adevăratei libertăți".

În final, se produce o tranziție subtilă către orizontul **„prezentului apocaliptic"**, cu ocurente semnificative în jurnalistica poetului. Deși recuzate la adversari ca Rosetti, sistemul de referință eschatologic ca și imageria apocaliptică sînt sistematic prizate de ziaristul Eminescu. Alminteri, pilda despre „mucenicia" lui Bălcescu sfîrșește într-un pasaj cu o cadență tipică.

„Dar suna-va acel ceas? / / Fi-vor în stare acei tineri...? / / Oare un stejar care-l rupi din rădăcină și-l sădești în mod meșteșugit într-o grădină de lux are viitor? / / Oare neamul românesc cu toată trăinicia rădăcinilor...? etc., etc.

Iată întrebări la care nu îndrăsnim a răspunde. Dumnezeul părinților noștri să aibă îndurare de noi".

Metoda cu care Eminescu **schimbă macazul retoric între discursul de tribună și cel de amvon** ar merita un studiu mai minutios. Mă limitez aici la încă un exemplu. Protagonistul excursului este domnul Grigorie Ghica. Textul debutează în registrul profan, ca prelecțiune istorică pozitivă, exaltînd atributele unui monarh de tip luminat. Figura lui Ghica se construiește din citate cronicărești, agrementate cu raiduri în istoria europeană contemporană. Compusă astfel, istoria martiriului său cade în binecunoscuta categorie a exemplelor **„vera"**, exploatate curent de rețetarul retoric. Manevrat abil, cu cheia universală a comparației biblice, destinul domnului alunecă pe panta exemplelor **„ficta"** dovedind virtuți de apolog. „Iar dacă acela, care în sufletul său reprezintă ideea statutului, își ridică fruntea cu îndrăzneală, el cade zdrobit ca și idolul de fer cu picioarele de lut". Lamentația psalmică din final desăvîrșește procesul **mezalianței între cele două registre retorice** : „Popor românesc, mari învățături îți dă ție această întîmplare! Dacă fiii tăi ar fi fost uniți totdeauna atunci și pămîntul tău strămoșesc rămînea unul și nedespărțit. Dar veacuri de desbinare neîntreruptă te-au adus la slăbiciune, te-au adus să vezi rușinea cu ochii. Nu merge la mormintele domnilor tăi cu sămînța desbinării în inimă, ci precum mergi și te împărtășești din sîngele Mîntuitorului, astfel, împărtășește sufletul tău cu amintirea trecutului, fără patimă și fără ură între fiii aceluiași pămînt..."

De regulă, există o colaborare și o convergentă compozițională (bine calculate) între atributele **elocinței de amvon** preferate în jurnalistica lui Eminescu : printre ele, mulajul sintactic după scripturi ; elemente ritmice, precum cadența de litanie ; prelucrările iconografice și simbolice în acord cu canoanele legendei, hieratismul posturilor ; fastul liturgic al atmosferei ; perspectiva eschatologică ș.a.m.d. Pe scurt, oratorul se conduce după preceptele limpezi ale unei **ars praedicandi.**

Cine survolează retorica noastră publicistică (dar și parlamentară), observă ușor că **mezalianța fecundă** între **elocința sacră și profană** îi oferă cîteva dintre semnalmentele tipice. Se poate spune că, în oratoria noastră, modelul predicii, s-a împămîntenit odată cu Antim. Mai mult, la o analiză strînsă, descoperim în mitropolit un orator care știe ce efecte anume poate să scoată din confederația formală de care vorbim. Amvonul vlădicăi se preschimbă frecvent în tribună. Genul prin excelență jurnalistic al veacului al XVII-lea și începutul celui următor (susține un expert în materie, Dan Horia Mazilu) pare să fie predica, în versiunea brevetată de Antim.

Eugen Negrici atrăgea atenția asupra versatilității lui Antim la toate nivelele — fie că este vorba de politonalitate, de heteroglosie sau de structura pendulară a modelului sintactic. Într-o asemenea logică a impurității, se încadrează și jocul dublu între registrele retorice — sacru și profan, eventual elevat și vulgar : „...că viiarmele ce zace la rădăcina hreanului, de-i va zice cineva să iasă de acolo să meargă la alte rădăcini mai bune și mai dulci, el zice că mai dulce decît hreanul nu iaste ; căci acolo s-au născut și întru aceia s-au pomenit. Așa și voi, pomenindu-vă întru acéste fapte și lucruri și nefiind cineva să vă învețe, cu adevărat vă par amar acum vorbele méle, nefiind obicinuiți cu dînsele. Iar cînd vom sta cu mintea noastră la socoteala cea adevărată, după cum zice un filosof : să ne cunoaștem pre sine, adecă să ne luom seama să vedem din ceput ce-am fost și acuma ce sintem și după moarte ce vom să ne facem?" „Pe trunchiul omiliei tradiționale, el grefează altoiul mustind de sevele profanului umil : „Doftorii cei desăvîrșiți și înțelepți atunci mai mult măresc lauda meșteșugului lor, nu cînd cu hier și cu foc luptă patima să o supue, după cum iaste liagia războiului, ce numai cînd acéia ce pătimește cu apipăieri mîngăioase și cu doftorii dulci vor afla leacul bolnavului și cele înfricoșate porunci ale meșteșugului doftoresc să le oprească și oarecare zile cu mîncări doftorești și hrănitoare potolind durerile, să arate pre acela ce pătimește mîntuit de boală".

Frapează în **Didahii** baza empirică, priza solidă la experiență ; din sistemul de referință al „gazetarului" Antim nu lipsesc cabala politică, sau intriga măruntă, cutumele și atitudinile vremii, ceremoniile „mondene", știrea la zi etc. La fel ca Eminescu, mitropolitul are în dotarea tehnică un monitor de unde schimbă cu profesionism lungimile de undă retorice.

De altfel, cei doi oratori mai au în comun o serie de atribute, ținînd deopotrivă de „logos și de personalitate" (ca să folosim sintagma consacrată de cel mai sagace interpret de pînă acum al **Didahiilor**). Și unul și altul cuvîntează într-o calitate oficială : există în elocința lor o tensiune, analoagă, între **spiritul impersonal**, dictat principial, de „funcție" și, respectiv, **demonul angajamentului polemic direct**. Pe urmă, ambii au tendința — facilitată de serializarea „foiletonistică" a discursurilor — să-și „dăscălească" publicul. De aici și virtualitatea dialogismului mocnind sub fiecare dintre excursurile lor. Să mai notăm deschiderea enciclopedică a elocinței ambilor, ca și **dezinvoltura calculată**, reglajele tehnice de mare finețe, camuflate de pathosul lor oracular.

I-ar mai plasa, în fine, în conjuncție o slăbiciune evidentă (la Eminescu **declarată**, de-a dreptul) pentru **exces**, pentru ostentația verbală. În cazul lui Antim, aceasta a fost înseriată printre semnele „euforiei noviciatului". (Adică al conștiinței sale că se află la vîrsta copilăriei literaturii române, cînd stocul tuturor îndrăznelilor era încă intact). Cît despre Eminescu, la el chestiunea noviciatului și, respectiv, a descendenței e mult prea complicată spre a-mi permite s-o amorsez aici. (El aparține, în bună parte, la fel ca Antim, unei etape aurorale — cu precădere a poeziei noastre ; fapt care nu-l împiedică să aibă o conștiință emfatică a descendenței și să se proclame „urmaș" al mult-puținului ce se putea aduna, de oriunde, în materie de precedență formală). În tot cazul, familiaritatea sa cu obîrșiile literaturii noastre fiind acum un bun dovedit, a plasa — tipologic — pe Antim în genealogia sa formală pare o opțiune, sper, mai puțin hazardată.

Cu totul altfel stau însă lucrurile la o scară mai vastă. În istoria literaturii române, derivările genetice pun de regulă, probleme delicate. Este cazul și cu ecuația retorică de care mă ocup aici. Prezența pe traseu, la două extreme, a lui Antim, și, peste aproape două secole, a lui Eminescu ar fi o ispită pentru extrapolări evoluționiste facile.

A nu ne aventura pe nisipurile mișcătoare ale darwinismului literar — de o vreme încoace în vogă — este o dovadă nu doar de prudență ci și de scrupul profesional. Deși tentația reducției arhetipale la retorismul de „menipee" al didahiei ar fi foarte mare, dubla vocație paradigmatică a elocinței noastre se cuvine mai curînd scrutată tipologic, prin „vizorul" Eminescu. Pornind de la el, putem urmări cu folos — în aval ca și în amonte de el — simbioza productivă a oratoriei de amvon cu cea de tribună. Filiațiile cele mai edificatoare din literatura noastră au, adeseori, acest **statut proiectiv.**

Pe acest teren — singurul solid — Antim rămîne una dintre figurile care iluminează, comparativ, o latură esențială a retoricii eminesciene.

Ar mai fi ceva de adăugat proiecției ipotetice în timp, riscată în cele de mai sus. Antim anticipează, în totul, încă una dintre aplecările esențiale ale retorului Eminescu : **politropia**, în sensul ei constructiv. Cu mijloacele precare ale unui articol de jurnal, Eminescu reușește un tur de forță : el sugerează publicului o veritabilă scenografie retorică ușor de recunoscut — parlamentul sau forul, catedra, amvonul ș.a.m.d. Protocolul compozițional, dicția, registrele stilistice sau travesti-urile cuvîntătorului se schimbă cu agilitate, potrivit unei **concepții regizorale** ireproșabile. Și asta fiindcă gazetarul-orator Eminescu oficiază (la fel ca Antim Ivireanul) pe o scenă.

Monica SPIRIDON

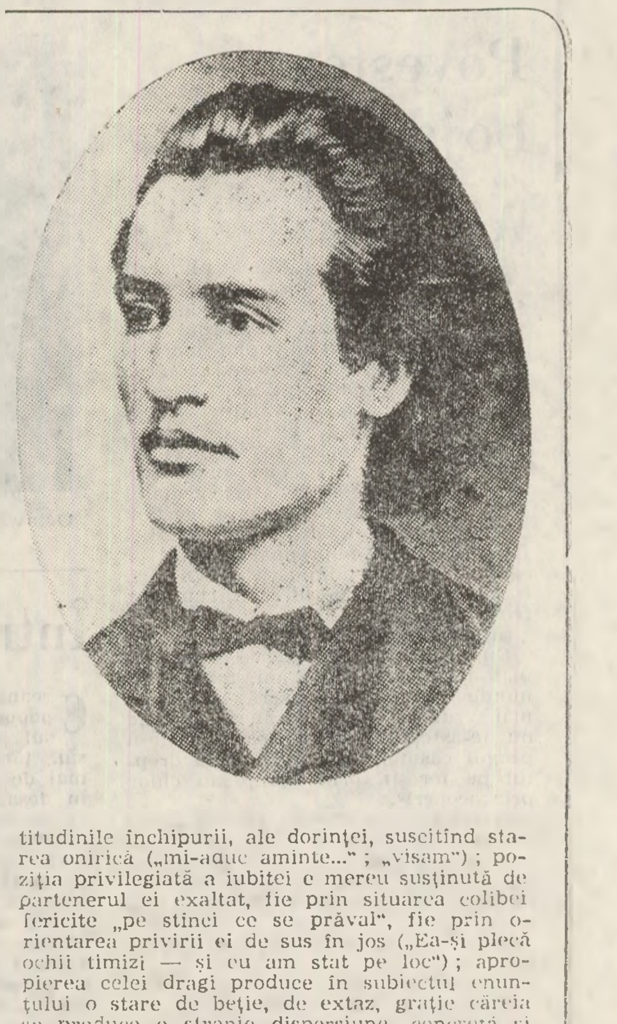
„Cînd luna printre nouri"

Imaginea astrului selenar apare pentru prima oară în creația eminesciană în versiunea — princeps (1865) a poemului **Din străinătate**, text care — nu numai din acest motiv — își are pregnanța sa suverană, în concomitența cu textul recunoscut ca definitiv, din „Familia" (1866), unde această referire dispare, în virtutea unui alt determinism semantic. Și totuși, secvența : „Cînd luna printre nouri, regina cea bălaie, / Se ridica prin codrii din fruntea unui deal". — va cunoaște numeroase flexiuni, inclusiv în poemele publicate, începînd cu **La Bucovina** („Cînd pe bolta brună tremură Selene / Cu un pas melodic, cu un pas alene"), pînă în crepusculul carierei, ultimele de acest fel fiind **Și dacă...** („Și dacă norii deși se duc / De iese-n luciu luna...") și **Lasă-ți lumea ta uitată** („Numai luna printre ceață / Varsă apelor văpaie..."), datate din 1883. Merită să stăruim asupra figurii inițiale, pentru a descoperi funcția de reprezentare ce o animă, cu atît mai mult cu cît avem de a face cu unul din toposurile cardinale ale poeticii eminesciene, reiterat într-o continuă conversiune.

Vom remarca lesne că în textul bruion **Din străinătate**, discursul poetic nu recurge la un descriptivism exterior, ci simulează rescrierea unui dat al memoriei, domeniu la confluența **inimii** cu **sufletul**, acesta din urmă transfigurînd trăirile și fidelitățile simțuale. Sufletul — la începuturile poeziei lui Eminescu — e o facultate plină de neliniște, care se consumă între datele individuale ale existenței și lăuntricitatea unor vibrații obscure : el „plînge-n parte și dorul îl frămîntă" (sau „plînge, în doru-i se avîntă", în versiunea din „Familia"), devine echivalent „inimii triste ce n-are mîngîiere" și „arde de dor nemărginit", dar totodată „cîntă amorțit", cuprins de frisonul înstrăinării, îndepărtării de protectivul matriceal. Regresiunea în tărîmul copilăriei, dominat de principiul lunar, înseamnă așadar a apela la una din stările definitorii ale sufletului — utopia memoriei, care își asumă limbajul imaginarului : „limbajul senzual", **die sensualische Sprache**, „limbajul naturii" de care vorbea Jacob Boehme, sau „limbajul cu desăvîrșire original, paradisiac, limbajul lui Adam", la Roland Barthes, (v. „Fragments d'un discours amonreaux", 1977). Evocarea nu vine din afară, ci pornește din acest centru miraculos al ființei, ceea ce îi explică atributul viu, clarvăzător : căci centrul ființei intră în coeziune tainică cu Centrul lumii, pentru fiecare ins de aflat într-un singur loc anume, cu centrul acelui spațiu care face posibil „deschiderile" între cer și pămînt, între sacru și profan, (Mircea Eliade), comunicări de neconceput în afara instalării într-un timp mitic, al perfecțiunii și eternului prezent, veșnic reactualizat. De fapt, poetul combină într-un scenariu solidar reminiscențele memoriei cu optativul dorinței („Aș vrea să am..." și „Apoi mi-aduc aminte" — verbele cele mai conturate ale enunțului), amîndouă aceste dominante fuzionînd într-o feminitate simbolică rezultată din succesiunea mai multor epifanii : pe de o parte, „coliba" (cu pandantul „vîlcioarei", în versiunea duplex), „cîmpia-nfloritoare", „ele m-umpleau de cîntec" (adică : „șoptirea rîului", „concertul păsărilor, „foșnetul" frunzelor, acestea asimilate femininului totalizant **ele**), „lunca", „valea de flori", toate întocmind matricealitatea peisajului originar ; pe de altă parte, „luna printre nouri", simetrizează, în construcția poemului, apariția acelei misterioase **ea** („cu ea de brați...") a cărei siluetă vom afla că e pierdută în tărîmul morții. Doar tenebrele nopții — reeditare a inițiativei orfice! — pot favoriza vraja unei subtile reapropieri, care însă presupune recuperarea în aevea a iubitei pierdute, cu condiția cuprinderii ei în „mistica" închisă a unui decor de o subliniată primaritate. În dinamica imaginară, „luna este indisolubil legată de moarte și de feminitate" (G. Durand) și ea domină toate ipostazierile simbolice ale poemului, prefigurînd în același timp tema fecioarei moarte.

Există, de altfel, anumite corespondențe între înfățișarea lunii, în acest poem al începuturilor lui Eminescu, și fantasma orfică a iubitei. „Luna printre nouri" este una disimulată, retrasă, camuflată, amînînd mereu evidența, vileagul, conturul ; domeniul ei aparține irealității, sau poate realității perfecțiunilor lumii, peste care „nourii" aștern pelicula aparenței, balansul acesta între două lumi între veghe și vis, dînd astrului selenar o funcție cognitivă ; „ridicarea prin codrii" semnifică înălțarea, călătoria atît ca revelare a adevărului, cît și ca predicație a morții — călătoria sufletului, în accepția orfic-pitagoreică, drept plecare spre „tărîmul adevărat" **(alethes ge)** ; supremația nocturnă trebuie interpretată ca un refuz al luminii, dar și o victorie asupra întunericului ; singurătatea subliniază putința inițierii, separarea ascensională, dar și izolarea într-un „dincolo" al identității cu sine. Tot așa, activanța erotică a poetului se divulgă într-o virtualitate ascunsă, adăpostită, izolată („coliba de trestii, mitutică"), poemul conținînd o descriere cu totul sumară a chipului ; pendulează mereu între o amintire incertă și certitudinile închipuirii, ale dorinței, suscitînd starea onirică („mi-aduc aminte..." ; „visam") ; poziția privilegiată a iubitei e mereu susținută de partenerul ei exaltat, fie prin situarea colibei fericite „pe stînci ce se prăval", fie prin orientarea privirii ei de sus în jos („Ea-și pleca ochii timizi — și eu am stat pe loc") ; apropierea celei dragi produce în subiectul enunțului o stare de beție, de extaz, grație căreia se produce o stranie dispersiune, concretă și imaterială, a **ei**, în opulența telurică, în așa fel încît singularul feminin devine plural absorbant și tăinuitor (prin versul de intensă confluență : „Ele m-umpleau de cîntec, cum mă umpleau de dor", care produce o ruptură în proliferarea feminoidă a poemului) ; moartea e prevestită de geamătul rîului, de freamătul „trist și timid" al frunzei, de concertul atît de ciudat „ce-l întoarnă" corul păsărilor, unde utilizarea verbului **întoarnă** poate fi explicată numai prin această viziune funestă, ca răspuns la un ecou neștiut, prevestitor de nenorocire. În sfîrșit, plimbarea împreună simultaneizează inițierea cu magia paradisiacă : „Cu ea de brați să treier cîmpia-nfloritoare, / Unde a mele zile din raze le-am țesut, / Unde-nvățam din rîuri murmurul de-ncîntare, / Unde-nvățam din codri misterul cel tăcut". — unde ea pare stăpîna-protectoare a unui domeniu natural însuflețit, fără ca această ingerință supranaturală să degradeze eufemismul feminoid. Interesantă este aici insinuarea arahneană de la un moment dat : din zile „am țesut" un păienjeniș de raze! — imagine care trimite la un animal emblematic pentru ungherul întunecat, simbol al introversiunii și narcisismului, absorbție a ființei de către propriul său centru. Sugestia unui soare nocturn sau a unei selenități radiante își are motivația în izomorfismul produs între prezența-absența iubitei și genitrizarea accentuată a spațiului fericirii infantile. Posesivitatea, prin a fi a peisajului, a reminiscențelor încă active executate **in ilo tempore**, este implicit și una a însoțitoarei, care trece, pe nesimțite, din memorie în imemorial, adeverind o dată în plus acest privilegiu al profunzimilor.

Cu asta nu am epuizat șirul concordanțelor posibile între tema lunară și tema iubitei spectrale. Mai pot fi aduse în discuție verbele călătoriei : „se ridica" și „să treier", amîndouă de acțiune, cel pămîntean provenind de la „a cutreiera" și avînd un grad mai mare de dinamism, încetinit, „negativizat" pînă la contenire de circumstanțialele următoare ; sau vedenia sepulcrală „c-o cruce neagră" a oropsitului, imagine a definitivei ecluziuni a ființei dragi, apărînd doar în stare de veghe a alienării („cînd mai nebun veghez"), stare sinonimă reveriei, la Eminescu. După cum nu trebuie să trecem cu vederea incongruența între ipostazierile „cea bălaie" și „cu părul negru-n coade", diferențiere între principiul celest și cel teluric, între sublimizare și pasional, diferențiere pe care poetul o așterne ca dialog activ între două niveluri cosmice, sub semnul laitmotivului thanatic. Consubstanțială iubirii și morții, luna veghează actul erotic ca o ultimă zăbavă „festivă" cum ar spune Mircea Eliade, în Timpul originar, înaintea căderii, a prăvălirii în timpul obișnuit, în durata profană. Semiotica selenară are între înțelesurile ei atît dominarea ritualității și beatitudinii seductive, cît și prăbușirea, agonia, despărțirea. „Luna printre nouri", misterioasă, insuficient degajată, umbrită, tulburată, imposibil a se oglindi în claritatea vizuală — luna aceasta e prezicătoare de moarte, cum o va confirma restul poemului. Temele acestea sînt cu totul solidare și, în textul notoriu, tipărit în „Familia", Eminescu va renunța la amîndouă, supunînd destăinuirea obsesiei sale despre schimbul permanent de semne, de subînțelesuri imune la explicații între ceresc și pămîntesc. Căderea în absurd și întrebările chinuitoare : de ce oare a murit cea de odinioară? unde a fost greșeala ce a produs căderea din paradis? — deși puse acum în risipa de patetism a poemului, trebuie să rămînă rană ascunsă în spatele discursului îndrăgostit. Și totuși, textul repudiat își depășește condiția de simplu document al unei crize.

Cristian LIVESCU

centenar

Aspecte ale măiestriei artistice

● „Lipsa de metafore la Creangă, — unicul prozator român al cărui stil are particularitatea asta — este caracteristică acestui scriitor prin excelență **popular** și prin excelență **epic**“ — nota Ibrăileanu. Pentru ca mai apoi să conchidă : „Opera lui Creangă este epopeea poporului român. Creangă este Homer al nostru“ **(Ibid.).**

Observația lui Ibrăileanu este întemeiată. Cele cîteva **metafore** ce pot fi totuși depistate în opera lui Creangă sînt preluate din tezaurul folcloric, „acumulate de secole“ — după cum remarca Sadoveanu. Cele mai multe dintre acestea sînt proverbe sau ziceri tipice, ca de pildă : „înaintat la învățătură pînă la genunchiul broaștei“ ; sau : „îi plin de noroc ca broasca de păr“ ș.a. Jean Boutière observa de asemenea că „les seules métaphores amployées par Creangă sont les métaphores populaires entrées depuis longtemps dans la langue paysanne“ cum sînt, de plidă : **a potcovi, a boi pe cineva, a fi pestriț la mațe, a nu-i fi toți boii acasă** etc.

● Figura de stil caracteristică prozei lui Creangă este **comparația**, care — după Ibrăileanu — „reprezintă primul stadiu al inteligenței figurative“. Desprindem la întîmplare : „și așa trăiau ei de bine și se iubeau unul pe altul **ca niște hulubași**“, din **Povestea lui Stan Pățitul** ; sau : „Davidică are ochii mari, negri **ca murele** și scînteietori **ca fulgerul**“, din **Amintiri** ; tot astfel : „Nu era chip să te apropii de dînsul că așa tremura de tare de **parcă-i zghihuia dracu**“, din **Povestea lui Harap Alb** etc. Unele comparații provin din locuțiuni populare : „însă, fie vorba între noi, nu ne era a învăța, **cum nu i-i cînelui a linge sare**“. Alte comparații sînt ziceri tipice sau expresii folclorice, ca de pildă : **„tot îs mai aproape dinții decît părinții“** ; sau : „a fi prieten **unghie și carne**“ (așa cum era Pavel cu Ion Mogorogea) ; sau : „sprîncene negre **ca pana corbului** și : „obraji rumeni **ca doi bujori**“. Boutière mai notează și unele comparații „d'une extrême simplicité, mais très naturelles et expressives“, ca : „a tremura ca varga“, „a tăcea ca peștele“, „iute ca un prîznel“ sau „ca fulgerul“, „roșu cum îi gotca“, „verde ca buratecul“, „netezită pare-o linsese viței“, „gura babei umbla cum umblă melița“ etc.

● Frecvente sînt **epitetele** (uneori împletite sau în contextul unor comparații) cu scopul de a întregi imaginea despre un obiect. Gramatica era pentru Trăsnea „afurisita de gramatică“, dar și „curat meșteșug de tîmpenie“. Moș Bodrîngă „cînta din fluier o corăbiască de cele frămîntate“. Unii dintre dascălii de la Fălticeni sînt „soiuri ticăloase“. Călugării sînt „o adunătură de zamparagii duglişi“. Prin satul natal trece Ozana „cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul“, în care epitetele sînt întregite printr-o comparație...

● Toate aceste figuri poetice sînt admirabil integrate — cu precădere în **contexte descriptive**, ca motivele în țesătura unui covor, constituindu-se în notații realiste de precizie și minuțiozitate. Pentru exemplificare cităm descrierea cumulativă a odăii din crîșma de la Rădășeni, în care-i conduce pe dascăli crîșmărița cea frumoasă : „Într-un colț al odăii, cîteva merțe de fasole ; în altul, sămînță de cînepă ; în al treilea, o movilă de mere domnești și pere de Rădășeni, care trăiesc pînă pe după Paști ; în al patrulea, mazăre și bob, despărțite prin o scîndură lată, iar alăturea niște bostani turcești ; într-o putină, pere uscate și dulci ca smochinele ; mai încolo, un teanc de chite de cînepă și de in ; pe-o grindă călepe de tort și lînuri boite fel de fel pentru scoarțe și lăicere ; apoi cîlți, buci și alte lucruri zăhăite prin cele poliți și colțare, ca la casa unui gospodar fruntaș de pe vremea aceea“... Cu aceeași minuție enumerativ-cumulativă este descrisă și locuința lui Popa Duhu.

● Arta portretului la Creangă cumulează epitete specifice și comparații, amintind de Neculce... Bădița Vasile era și el „cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare“, iar părintele Ioan de sub deal, „ce om vrednic și cu bunătate mai era“. Un portret clasic e cel al lui Popa Duhu : „Cine-a întîlnit vreodată în calea sa un popă îmbrăcat cu strae sărăcuțe, scurt la stat, smolit la față, cu capul pleș, mergînd cu pas rar, încet și gînditor, răspunzînd îndesat „sluga dumitale“ cui nu-l trecea cu vederea, căscînd cu zgomot cînd nu-și găsea omul cu care să stea de vorbă, făcînd lungi popasuri prin aleele ascunse ale grădinilor publice din Iași, cîte cu o carte în mînă, tresărind la cîntecul păsărilor și oprindu-se cu mirare lîngă mușuroaiele de furnici, pe care le numia el „republici înțălepte“, desmerdînd iarba și florile cîmpului, icoane ale vieții omenești, pe care le uda cîte c-o lacrimă fierbinte din ochii săi, și apoi cuprins de foame și obosit de osteneală și gîndire, își lua cătinel drumul spre gazdă, unde-l atșepta sărăcia cu masa întinsă. Acesta era părintele Isaiia Duhu, născut în satul Cogeasca-Veche, din județul Iași“.

Asemenea lui Rabelais, Creangă se dovedește un maestru neîntrecut în zugrăvirea/portretizarea unor monstruozități ale firii, cum cele din **Povestea lui Harap Alb.** Iată-l, de pildă, pe Gerilă : „Mai merge el cît merge, și cînd la poalele unui codru, numai iaca ce vede o dihanie de om, care se pîrpălea pe lîngă un foc de douăzeci și patru de stînjeni de lemne, și tot atunci striga cît îl lua gura că moare de frig. Ș-apoi afară de aceasta omul acela era ceva de spăriat : avea niște urechi clăpăuge și niște buzoaie groase și dăbăzălate. Și cînd sufla cu dînsele, cea de deasupra se răsfrîngea în sus peste scăfîrlia capului, iar cea de dedesupt atîrna în jos, de-i acoperea pîntecele. Și ori pe ce se oprea suflarea lui, se punea promoroaca mai groasă de-o palmă. Nu era chip să te apropii de dînsul, că așa tremura de tare, de parcă-l zghihuia dracul“...

● Creangă este un adevărat maestru al descrierilor realiste și al portretelor fantastice, situîndu-se prin aceasta alături de unii dintre marii clasici ai literaturii naționale și universale. În această ordine de idei, se cade a aminti de înrudirea artei lui Creangă cu cea a unor Rabelais sau Charles Perrault, asupra căreia s-a insistat îndeosebi. Personaje fantastice precum Gerilă, Flămînzilă, Setilă etc., au fost apropiate de altele afine ale lui Rabelais, precum Gargantua și Pantagruel. Și la unele și la altele predominante sînt instinctele primare (de foame, sete etc.). Și unele și altele folosesc o vorbire (limbaj) colorată cu locuțiuni și ziceri populare, din care se degajă un humor gras... S-a mai vorbit de asemenea de înrudirea lui Creangă cu La Fontaine și chiar cu Gogol (Ibrăileanu).

N-ar fi exclusă nici o înrudire între Creangă și Montaigne — de care au amintit unii —, întrucît amîndoi și-ar întemeia reflecția pe citate umaniste. Tudor Vianu este însă de părere că în stabilirea de afinități s-a mers prea departe : „Niciodată — afirmă acesta — nu apare la Creangă ceva apropiat de satira rabelaisiană a erudiției“.

Nu trebuiesc uitați însă afinii care l-au precedat din literatura română, Creangă fiind — așa cum statuiază toate manualele — cel de-al doilea mare povestitor în succesiunea lui Ion Neculce, în ciuda faptului că „de la Neculce pînă la Creangă a curs vreme îndelungată : aproape două veacuri“ — după cum remarcă Mihail Sadoveanu. Fără a putea fi încadrat în nici o școală sau curent literar, cu o artă simplă, cuceritoare prin naturalețe, bazat pe o intuiție fundamentală a lumii și a vieții, Ion Creangă a dăruit literaturii naționale și universale o operă în care cititorii din toate timpurile își află momente de adevărată desfătare spirituală.

Adrian FORTUNATA

Documente

Iarăși despre originea strămoșilor lui Ion Creangă

S-a pledat — se cunoaște bine — pentru originea transilvăneană nu doar a mamei, dar chiar și a tatălui lui Ion Creangă, pe baza cel puțin a două ipoteze. Prima. Este o evidență că patrionimicul Ciubotaru — numele de familie al tatălui — derivă de la profesia de ciubotar. Indiscutabil. Cum însă moldovenii purtau, de regulă opinci profesia de ciubotar era rară în Moldova și, ca și alți meseriași, și acel ciubotar ascendent a lui Ștefan a Petrii a venit din Ardeal. Și al doilea. Ștefan Ciubotaru din Humulești nu se însoară cu o consăteancă ci o preferă pe Smaranda lui David Creangă din Pipirig, de sorginte transilvăneană pentru păstrarea consangvinității. Oare chiar așa să fie ?

Începînd investigarea documentară din sec. XVII constatăm că, în Iași încă de la 1641 erau semnalați 17 cizmari aflați pe ulița Ciubotărească (în apropiere de Trei Ierarhi), la ciubotăria de pe ulița Făinii și Cizmaria din Tîrgul lui Barnovschi. În Roman, ciubotarii erau așezați pe ulița lui Borș. O investigație și în mediul rural s-a încheiat cu constatarea că, în secolul XVII în majoritatea satelor se găsea cîte un cizmar sau ciubotar. Trebuie precizat, în acest context, că cizmarii realizau produse destinate categoriilor sociale mai înstărite, în vreme ce ciubotarii confecționau încălțăminte pentru masele largi. De altfel, o separare a preocupărilor acestor meseriași se produce către sfîrșitul secolului XVII și începutul secolului XVIII, cînd specializarea e tot mai evidentă pe lîngă cizmari și ciubotari apărînd condurari, imingii, cavafi, papucari etc. Dovada. Pe la jumătatea sec. XVIII în mahalaua Barboi din Iași pe Ulița Cizmarilor se aflau nu mai puțin de 14 ateliere-prăvălii de cizmărie.

Existau multiple date ce atestă larga răspîndire a ciubotăritului în mediul urban și rural din Moldova. Să ne oprim doar la cîteva date concludente. În Iași la 1755 erau 19 ciubotari, în Botoșani pe la 1764—67 nu mai puțin de 72, în Iași la 1774—30, la 1808—74, la 1820—193. În Focșanii moldoveni la 1821 acționau 48 de ciubotari, în Tg. Neamț la 1828 erau semnalați 7 ciubotari, în Iași la 1831 — 317.

Recensămîntul populației din luna iunie 1774 ne oferă nominal numele ciubotarilor din întreg ținutul Neamț. Le vom reproduce căci mare parte dintre ei puteau fi ascendentul neîntrecutului povestitor.

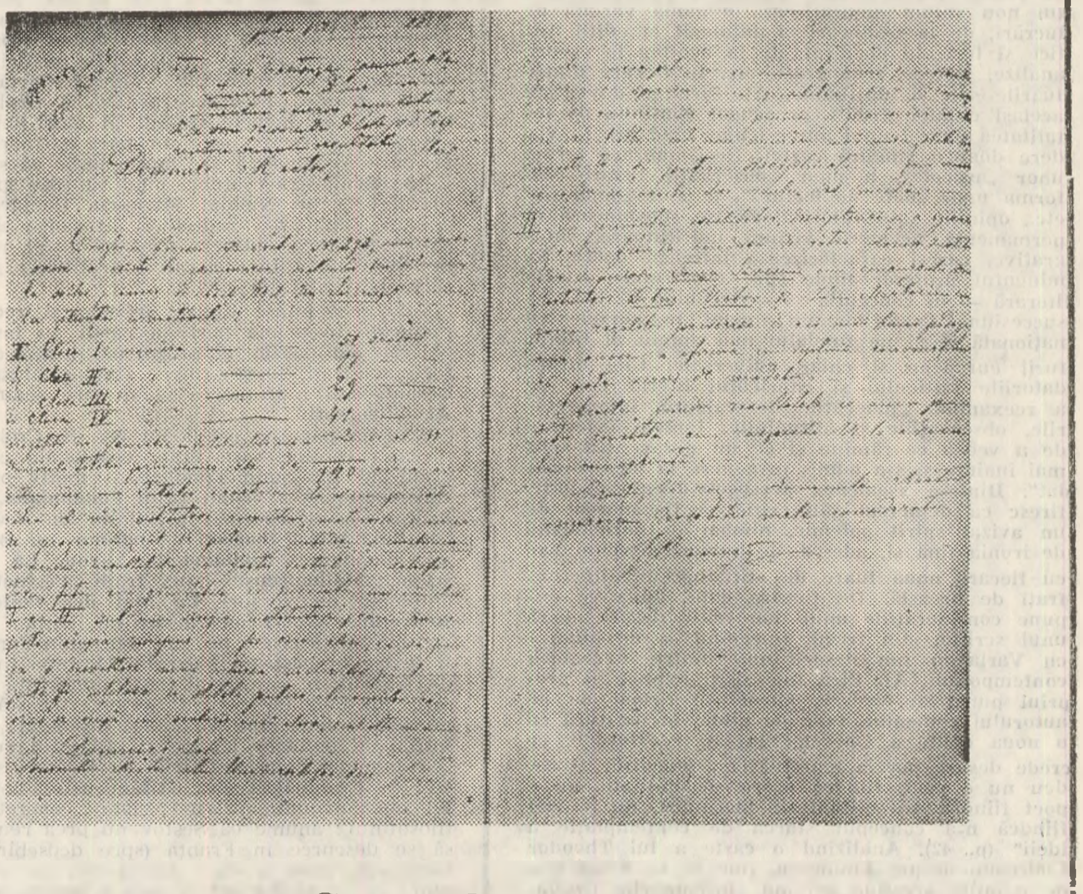
În Tîrgu Neamț practicau ciubotăritul : Ion Ciobotar, Ștefan Ciobotar, Andrei Ciobotar și State Ciobotar, iar în Tîrgu Piatra i Mărăței activau : Alexandru Ciobotar, Petre Ciobotar, Sandul Ciobotar, Luca Ciobotar, Gherghel Ciobotar, Stoica Ciobotar, Stan Ciobotar, Iordache Ciobotar, Toader Ciobotar și Eni Ciobotar. Dar nu numai în cele două tîrguri ale ținutului erau suficienți ciubotari dar și în mediul rural (la Hangu 4 spre exemplu). Iată numele lor în localitățile ținutului. În Vînătorii Secului — Miron Ciobotar ; la Mrea Neamț — Gheorghe Ciobotar țigan, La Rădeni — Ioniță Ciobotar, la Hangu — Vasile Ciobotar, Ion Ciobotar, Simeon Ciobotar și alt Vasile Ciobotar ; la Buhalnița — Mihăilă Ciobotar, la Largul Galul — Andrei Ciobotar, la Roznov, Brășăuți, Zănești — Vasile Ciobotar, Sandu Ciobotar și Constantin Ciobotar, la Podoleni — Tudor Ciobotar, Românii — Ioniță Ciobotar țigan, la Bircul — Iftimi Ciobotar, la Prăjeștii — Lupul Ciobotar, la Mărgineni — Irimie Ciobotar, la Bălănești, Itrinești, Ghilăești, Ciorteni — Radu Ciobotar, Arsăni Ciobotar, Năstas Ciobotar și Ionașco Ciobotar ; în Valea Albă — Vasile Ciobotar, în Șerbeștii Ungurașii — Toader Ciobotar, în Dărmănești — Ion Ciobotar și Criste Ciobotar, în Vadurile — Iftimi Ciobotar, în Tortorești — Ion Ciobotar, în Dobrinii i Măscăleștii — Mihaiu Ciobotar, în Bodești — Ioniță Ciobotar, în Tuțcani — Ioniță Ciobotar, în Moșotești — Tudose Ciobotar, în Săucești — Sandu Ciobotar, în Berești, Pădureni, Ciumași, Itești — Ștefan Ciobotar ot Valia Ră.

Existau așadar, cu 10 ani înainte de răscoala lui Horea în ținutul Neamț suficienți Ciobotari, încît să nu se justifice emigrarea unor astfel de specialiști din Transilvania.

Privind noțiunea de Consanguin, DEX (p. 186) precizează că este „înrudit (din partea tatălui) ; care au același tată (despre frați și surori)“. Din genealogiile cunoscute (vezi Lucian Predescu) a afirma că Smaranda Creangă și Ștefan Ciubotaru erau consanguini e o aberație. De altfel, căsătoriile între consanguini sînt interzise. Iată de ce din totdeauna s-au practicat și căsătoriile dintre tineri din localități diferite ce se puteau cunoaște prin întîlnirile de la hore, iarmaroace, hramuri, nunți etc.

Datele prezentate atestă că, pînă nu se va depista documentul care să menționeze că Ioniță Ciubotaru (m. 1831) ori înaintașii săi au emigrat din Ardeal, avem toate temeiurile să admitem că familia acestuia era neaoș moldovenească.

Gh. SIBECHI

Convorbiri – 1889

Sub directoratul oarecum interimar al lui Iacob Negruzzi, revista acordă (volens-nolens ?) spații largi studiilor istoriografice, ale lui Ioan Bogdan, îndeosebi, care și semnează acum un acribios și acrimonios studiu în care contestă autenticitatea unei așa numite Diplome a împăratului Ioniță (Calimah) Asan din 2 februarie 1192, publicată abia în 1845 în colecția de documente bulgărești a lui Vasile Aprilov, considerată drept reală, printre alții, de Hasdeu, Aron Densusianu, Tocilescu, mai puțin Xenopol, Pici, Jirecek și în care Ioniță (sau probabil Asan II) ar fi fost „autocrat al Tîrnavei, al Bulgarilor, Grecilor, peste Moldo-Valachia, țara Ungurească, al Budei și pînă la Viena“, ceea ce, vorba lui Xenopol, e cam „pompă“. Într-adevăr, în lecturile (paleo) slaviștilor sînt niște confuzii sau intenții abil strecurate întru Vidin, Viena ori chiar Veneția, alături de alte inadvertențe istorice, de uzanță (pecete din aur ! etc.), vinovat de „băsnuire“ fiind bănuit același călugăr Paisie de la mînăstirea Zografului. Cît privește existența unei forme statale unitare moldovalahă (inclusiv Țara Făgărașului) încă în sec. al XII-lea, afirmația e oarecum singulară și promițătoare doar de virtuale perspective lărgite (ca și despărțirea netă a Țării Ungurești de Buda). In orice caz etnia românească norddunăreană era resimțită îndeobște ca unitară, nu numai cea suddunăreană și nu numai sub imperiul Asăneștilor. Chestiunea tainicei Diplome credem că va fi (fost) restudiată de cercetătorii contemporani.

Alte informații deosebit de interesante (ilustrate ca de obicei de acte autentice) furnizează George Ioan Lahovari cu privire la vechea noastră legislație în care, ca mijloace doveditoare, de pildă, erau admise : cărțile [actele testatoare scrise : „Cine are carte, are parte“], martorii, jurămîntul, cartea de blăstem și cazna (cf. Îndreptarea Legii lui Matei Basarab. bunăoară, ultimele două „probe“ fiind repudiate la începutul secolului după pacea de la Adrianopole. „Cine se jură, iar după aceea se va arăta că au jurat strîmb, aceluea să i se taie limba, așijderea și martorilor care vor jura strîmb“ (acestora eventual mîna dreaptă), glăsuiește pravila dreptății epocii blajinului Matei. Pentru teribelele „cărți de blăstem“ procedura era foarte complicată și solemnă ; numai mitropolitul și episcopii eparhiali erau volnici a slobozi asemenea înscrisuri, în cuprinsul eparhiilor respective și numai la cererea marei lofogeții. Cartea se trimitea numai prin ispravnic protopopului respectiv care, la rîndul său, o încredința cu strășnicie duhovnicului local, iar acesta îi aduna pe cei ce urmau să presteze jurămînt ori să fie martori, îi spovedea, îi sfătuia și, în fine, le acorda trei zile spre meditație și eventuală răzgîndire (fără teamă de urmări pedepsitoare). Numai apoi se întîlneau cu toții la biserica unde preotul îmbrăcat în odăjdii dădea cetire cărții de blăstem și în urmă punea pe fiecare să rostească și să săvîrșească ritualul înfricoșătorului jurămînt. Se încheia un fel de proces-verbal iscălit de credincioșii martori (alții !) aflați de față și atestat de preotul oficiant și numai atunci cei în cauză puteau mărturisi în fața judecătorilor...

Sumarul prezintă în continuare Nomenclatura româno-latină din istoria naturală, în speță botanica, de G. Crăiniceanu, un alt capitol al traducerii lui St. Vârgolici din Don Quijote, poezii în vădită descendență eminesciană de Arthur Stavri și cunoscutul Necrolog semnat de Iacob Negruzzi în amintirea Veronicăi Micle : „Doamna Veronica Micle a încetat din viață în 6 a lunei trecute August, la mănăstirea Varatec din județul Neamț. Doamna Micle este binecunoscută publicului român ca autoare a unui șir de poesii lirice care toate au apărut mai întîi în revista noastră și apoi au fost adunate și publicate, acum doi ani, într-un volum. Plăcutele sale inspirații vor păstra memoria doamnei Micle care a trebuit să moară pînă a nu atinge încă al 40-lea an al vieții sale. Noi pierdem în grațioasa autoare un colaborator statornic care a îmbogățit cu talentul său coloanele «Convorbirilor literare» timp de treisprezece ani“.

Lucian DUMBRAVĂ

Semnificațiile unui nou popas critic

Ca și în cele două masive culegeri de Varia (I, 1972 și II 1973), urmate de altele două impunătoare Analize și sinteze critice (1973 și Reflexe și interferențe (1974), cărora li se adaogă, în 1975, două volume referitoare la Poezia românească contemporană, precum și Valori clasice și Permanențe literare (1978), Marginalia și Debuturi (1980—81), în recenta apariție intitulată : Critici și metode (Editura Cartea Românească, 1989) Al. Piru își continuă neobosit activitatea de valorizare a principalelor contribuții critice contemporane, în toate variantele lor tradiționale sau novatoare, cu scopul explicit de a „determina progresul sau cîteodată insuficiența interpretărilor", cu precizarea că : „metodele singure nu fac pe critici, mai ales atunci cînd nu ei înșiși le-au creat, cînd nu sînt decît ecouri și cînd în examenul său criticul pune în evidență mai mult metoda decît opera analizată", știut fiind că „metoda fără intuiție nu duce la nimic".

Cele șaptezeci și șapte de contribuții critice și de istorie literară, care alcătuiesc sumarul acestui nou volum, îmbrățișează o gamă variată de lucrări, de la traduceri și antologii la ediții critice și teze de doctorat, de la acestea la eseuri, analize, sinteze, monografii etc. În fiecare dintre luările sale de atitudine, Al. Piru se dovedește același creator erudit, preocupat continuu de totalitatea operei unui autor (chiar cînd are în vedere doar o singură carte). Deși îmbracă forma unor „aspecte", a unor „observații fugare sub forma unor „note de lectură", a unor „popasuri" etc., opiniile sale valorizatoare se subsumează în permanență aceleiași viziuni unificatoare, integrative, care-i caracterizează întreaga operă. Eminentul profesor tinde spre construcție, istoria literară — în concepția sa — trebuind să urmeze succesiunea valorilor nu numai în perspectiva națională ci și pe fundalul mai amplu al literaturii europene și chiar universale. Una dintre datoriile criticului și istoricului literar este de a reexamina „judecățile de valoare, interpretările, observațiile și atitudinile, faptele înseși și de a vedea ce rămîne și ce nu din ce s-a spus mai înainte și s-a admis în genere la un moment dat". Dintr-o asemenea perspectivă, ni se pare firesc ca demersul său critic să fie marcat de un avizat spirit polemic, nimbat în permanență de ironia fină și, adesea, de humor, disociindu-se cu fiecare nouă luare de atitudine de alți confrați de breaslă. De fiecare dată, după ce expune considerațiile unui nou critic despre opera unui scriitor din trecut (începînd — de pildă — cu Varlaam) sau despre unii dintre creatorii contemporani, Al. Piru ține să-și explice și propriul punct de vedere, uneori în răspăr cu al autorului comentat. Iată, de pildă, în legătură cu o nouă ediție a Operelor lui B. P. Hasdeu, ce crede despre poezia marelui enciclopedist : „Hasdeu nu e poet, fiindcă n-are sensibilitate, nu e poet fiindcă are o fantezie mecanică, nu e poet fiindcă n-a conceput starea de contemplație a ideii" (p. 42). Analizînd o carte a lui Theodor Codreanu despre Eminescu, ține să se delimiteze de opiniile acestuia privind „însemnările fiziologice ale lui Eminescu, note de curs sau de lectură, foarte rar reflexii filozofice personale" (p. 66).

Există și numeroase accente pozitive în critica lui Al. Piru. De pildă lui Liviu Leonte îi remarcă analizele „de cele mai multe ori pertinente și adesea exemplare" ; la Adrian Anghelescu sesizează „preocuparea de convergență și delimitări" ; despre Marian Popescu afirmă că „este un autor informat, în prezent, aș zice, cel mai bun specialist tînăr în materie de teatru" ; la Ion Pop reține „pertinența unor caracterizări" ; în Cornel Moraru întrevede „pe unul dintre cei mai avizați critici contemporani" ; considerațiile lui Florin Manolescu „trebuiesc socotite printre cele mai pătrunzătoare și mai adînci despre Caragiale din ultima vreme" ; Daniel Dimitriu e un critic „fără complexe de metodologie" ; Marian Papahagi e un „analist" al celor mai dificile texte din Ion Barbu". Nu pot fi trecute ,însă, cu vederea, în cazul lui Al. Piru, nici accentele polemice. Astfel, la Mircea Martin constată că „e prea înclinat să dea peste tot dreptate autorului său, iar un critic tînăr, la prima lui carte, (e vorba de Victor Atanasiu) se pierde „în interminabile divagații și considerații", fapt pentru care eseul său „dezamăgește" ; la un alt critic tînăr, Dan C. Mihăilescu, constată că „nu numai s-a lăsat condus de metodă, dar că metoda a înghițit criticul său : metoda a fost ilustrată, dar criticul a dispărut și o dată cu el și obiectul criticii" : caracterizările lui Gh. Grigurcu „încep și sfîrșisc de obicei rău, punînd pe cititor în imposibilitatea de a discerne valoarea reală". Remarcabile prin ironie sînt și polemicile cordiale cu tînărul critic N. Georgescu („tînăr, tînăr, dar cu acribie, nu glumă") sau cu Al. Dobrescu („temutul critic relativist" de la Iași), care — în primul său volum de foiletoane — „punea note severe lui Ibrăileanu, Călinescu, Vianu, Șerban Cioculescu, Al. Dima, Paul Georgescu".

Deosebit de antrenantă la lectură, putînd a fi citită de cei mai diverși cititori, și ca o delectabilă operă de creație (Al. Piru este partizanul unei asemenea critici), noua sa carte abundă în ironie și humor de bună calitate, înscriindu-se, totodată, ca o valoroasă contribuție la mai buna înțelegere și cunoaștere a evoluției criticii și istoricii literare contemporane.

Simion **BĂRBULESCU**

panoramic

Ov. S. CROHMĂLNICEANU :

„Al doilea suflu"

Al doilea suflu, recenta carte publicată de Ovid S. Crohmălniceanu la editura Cartea românească, este o antologie de studii, articole, recenzii. Obiectul acestora nu arată preferința pentru o categorie de autori, pentru o anumită problematică etc., ci, mai degrabă, disponibilitatea caracteristică foiletonistului, gata să se adapteze la orice subiect. Ov. S. Crohmălniceanu scrie despre Geo Bogza („Geo Bogza este o ființă fabuloasă. (...) Natura fabuloasă a lui Geo Bogza o atestă și faptul că despre el se pot emite o serie întreagă de propoziții contrarii"), Maria Banuș („Maria Banuș practică în descendența lui Rimbaud o lirică pentru care poezia este o formă de viață, adică se confundă cu însăși existența autentică a artistului"), Virgil Teodorescu („În momentele sale faste, căci există și destule altele, greu de amintit fără o jenă stăruitoare, Virgil Teodorescu rămîne însă, după mine, un veritabil poet avangardist și, oricum, singur acesta merită atenție, alter-egoul său putînd fi lăsat uitării spre folosul inventatorului limbii „leoparde") ș.a., autori cu efigie bine întipărită în conștiința cititorului contemporan — dar și despre tineri asupra cărora critica urmează să se pronunțe. În privința primilor, Ov. S. Crohmălniceanu nu-și propune, de regulă, reexaminarea valorilor consacrate ; iar atunci cînd este vorba de tinerii scriitori, comentatorul îi întîmpină pe toți cu paternă generozitate. Regularitatea acestui suflu secund e rareori întretăiată de cîte o respirație mai răsunătoare. Una din puținele i-o provoacă poezia lui Mircea Cărtărescu, la care criticul aderă necondiționat. De obicei ponderat, comentatorul are acum un ton categoric. „Nimeni, de la Nichita Stănescu încoace, n-a dat ca Mircea Cărtărescu senzația că poezia noastră a pornit cu totul să-și schimbe înfățișarea." Tînărul poet renunță, ne anunță Ov. S. Crohmălniceanu, la modelele franceze din care s-a tot inspirat poezia noastră, lasă deoparte și alte modele (germane, italiene) pe care le-au frecventat autorii români și se îndreaptă cu toate pînzele ridicate spre poeții de peste ocean. Adăugînd poeților americani exemplul lui Gellu Naum („pe care-l doare-n cot de prescripțiile criticii" — cum spune comentatorul) Mircea Cărtărescu scrie o poezie care-l face pe Ov. S. Crohmălniceanu să-și încheie studiul în mod hotărît : „Mircea Cărtărescu este un poet extraordinar și lirica românească are mare noroc că soarta i l-a dăruit exact atunci cînd suferise greaua pierdere a lui Nichita Stănescu. Denigratorii acestui Euphoryon redivivus au șanse sigure să-și perpetueze numele, dacă nu altfel, măcar pe calea inepțiilor cu care-l gratifică." Atenție, deci, denigratorilor !

Cele mai multe dintre articole și recenzii publicate în prima parte a cărții au însă în obiectiv nu poezia, ci proza, mulți dintre autorii analizați, foarte tineri, fiind publicați în **Desant**, sub îndrumarea celui care semnează **Al doilea suflu.**

A doua parte a cărții lui Ov. S. Crohmălniceanu conține șase texte ocazionale consacrate lui Benjamin Fondane — motiv pentru care secțiunea a primit titlul **Fondaniana**. Majoritatea sînt recenzii prilejuite de reeditarea, la editura **Plasma**, a operelor lui Benjamin Fondane : **Rimbaud le voyou, La Conscience Malheureuse, Faux traité d'esthétique**, antologia de versuri **Le Mal des fantomes, Rencontres avec Léon Chestov** etc. Ultima carte conține manuscrisul pe care Benjamin Fondane îl lăsase în păstrare Victoriei Ocampo înainte de izbucnirea războiului. Este cunoscută adorația lui Fondane pentru Șestov. Această admirație îl determină să-și facă însemnări după întîlnirile pe care le are cu filosoful rus — „ca Janouch după întîlnirile cu Kafka", spune Ov. S. Crohmălniceanu. Aflăm astfel tot felul de amănunte privind viața „concretă" a filosofului : anume că Șestov nu prea reușește să se descurce în Franța (spre deosebire de Berdiaeff, care îi este dat mereu ca exemplu) ; că la Gallimard îi este refuzată cartea despre Kierkegaard (se opusese Malraux), iar Grasset găsea volumul nepotrivit pentru marele public ; că revistele de filosofie nu se grăbesc nici ele să-l publice etc. Chiar în moarte Sestov este înconjurat de tăcere : „Decesul filosofului e anunțat doar în ziarele rusești. La înmormîntare, nici un literat francez, în afara lui Jules de Gaultier. Familia se ferește să spună că Leiba Izhoc Schwartzmann e filosoful Leon Șestov, de teamă că rabinul care oficia serviciul funebru să nu țină cumva un discurs corespunzător." Poet, critic, filosof, Fondane se dezvăluie aici ca memorialist, ajutîndu-ne să intrăm în intimitatea unuia din autorii care au marcat curentele de gîndire din perioada interbelică.

V. **IONESCU**

Mircea IVĂNESCU :

„Poeme vechi, nouă"

Am remarcat altădată filiația, neobișnuită (atunci) pentru poezia noastră, textelor lui Mircea Ivănescu și ale altor cîtorva autori din promoția sa, cu zona culturală anglo-saxonă. Între timp a fost observat faptul că nu acest lucru, sau că nu acest lucru în primul rînd particularizează creația poetului. Carte după carte, de-a lungul anilor, au conturat un **cîmp poetic** deschis, autogenerativ, un fel de „spațiu literar", după expresia lui Maurice Blanchot, în care nu contează deloc sensurile induse — în mod obișnuit prin „titluri" —, ci iradierea internă a discursului, medium-ul astfel creat. Dacă astăzi se pot dezvolta atîtea teorii în jurul noțiunii de **titlu** și al rolului ce-i revine ca element „paratextual", simetric, în cazul lui Mircea Ivănescu, se poate reflecta asupra absenței lui. **Poeme vechi, nouă** (Edit. Cartea Românească, 1989) delimitează și el, așadar, un segment dintr-un infinit consacrat deja. Nu preciza oare același Maurice Blanchot că „singurătatea în care intră scriitorul prin operă se arată în aceasta : a scrie este ceea ce nu se termină, ceea ce nu încetează niciodată" ?...

Mircea Ivănescu scrie între cărți și autori, de unde și aspectul livresc al poemelor sale, ipostază asumată integral și nedisimulat. Aș spune chiar că legitimează livrescul prin însăși maniera de a monta discursul, în cadrul căruia poemul se alcătuiește pe sine, crește din autocontemplare. Pe axul unei imagini sînt înfășurate alte imagini, adiacente, în final rezultînd proiecția unui poem, așa cum succesiunea poemelor conduce spre o carte, iar cărțile (**versuri ; poeme ; poesii ; alte poeme; poeme; poem ; alte poesii; versuri vechi, nouă** etc.) configurează tocmai un „spațiu literar". Iată deci micro-mecanismul poemului multiplicat la o altă scară. El are o înfățișare similară, în dificultate, cu „cioplirea unei sfere de lemn" : „el știe cît e de greu sa alcătuiești, însă de dinăuntru, / o sferă de lemn — și lemnul aici nu este decît lumina încremenită / deasupra, în jurul nostru — alunecînd să ne închidă în lumină / înlemnită — adică încremenindu-ne și pe noi, într-o temnița / de viață — în care să stăm urmărîndu-i vinele, străbătîndu-i / întinderea boltindu-se peste noi — și sub noi — și spunîndu-ne / că acolo, urmărindu-i, ca de atîtea ori, liniile care sînt / alunecarea timpului în trunchiul de lemn — că am aluneca noi înșine, / am trece prin vreme, de aici pînă acolo — decît că și dincolo ? /.../ și e greu să faci o sferă din asta, deci, în care să pui lumini mai mărunte / să se rotească în lumina asta mare — și tot încerci, căci aici jos / tu doar din ce spun ei că-i materie îți faci gîndurile — și nu ai deprins / — și ești om în toată firea — pînă acum meșteșugul de a nesocoti / materia". Conflictul acesta dintre obiect și subiect face pandant cu conflictul dintre memorie și închipuire. Rezolvarea constă în **comentariul** care devine poemul, unde — în detaliu — închipuirea comentează memoria și invers. Tema dată, de la bun început, rămîne literatura. Și **Poeme vechi, nouă** susține, mai pregnant chiar decît volumele anterioare, o atitudine originală față de/în literatură.

Emil **NICOLAE**

Alexandru JEBELEANU :

„Arhitecturi de cristal"

Elaborate cu migală orfevrieră, sonetele din recentul volum (Editura „Facla", 1989) sînt mărturia unei mai vechi preocupări declarată de poet într-un fragment dintr-o artă poetică : „Chiar dacă zăpezile s-aștern — tot trecătoare... / Dar în sonet simt apolinic iz / Și modelez întruna cu răbdare". Deși, constrîns de canoanele rigide ale acestei forme poetice, Alexandru Jebeleanu s-a încumetat să-și comunice impresiile, sentimentele sau convingerile, găsind „resurse" artistice în tot ceea ce-l înconjoară (**Nerăbdătorul cais, Altitudini ireversibile, Pe țărmul Oltului** ș.a.), în dorita, împlinita sau pierduta iubire (**Masca de aur, Portret nedefinit, Andante, Oracol, Basm, Onix**) și în imaginar.

Experiența unei vieți dominată de sentimentalism reflexiv conferă poeziei sale un sunet aparte. Tonul de confesiune alternează cu cel avîntat-patetic : „A fi român cînd dorul tău te poartă / Prin spații și solstiții călător / Cu neastîmpăr de navigator / Tot demn vei fi și-nerezător în soarte." Simțindu-se parte integrantă a etosului național (reprezentat, in poezia amintită, de Eminescu, Brâncuși și Enescu), poetul visează să se înroleze — nu fără eforturi — în această nobilă descendență : „Și eu rîvnind, cu zbucium și speranțe, / Pe versul din Izvor s-ajung stăpîn / Fi-voi, oricînd, un scriitor român" (**Itinerarii**). Dar ceea ce frapează ar fi sinceritatea, candoarea sentimentelor, maniera în a-și „spune" decantat cîntul. Cu toate rezonanțele din Pillat și Codreanu, rămîne el însuși. Claritatea acestei poezii fiind rodul unei șlefuiri atente a versului. Căci nu se vrea nici ambiguu, nici abscons — cum se mai poartă — deși, tendința metaforizării (reminiscențe din **Oglinzi sonore**, 1945) îl marchează, își lasă liberă inspirația în sonetele : **Cupa cu esențe, Reflex de smalț, Madrigal, Vînătoarea.**

În acest ultim volum, cu **precădere** erotic, Alexandru Jebeleanu „surprinde" ipostazele cele mai diafane „ale cuplului", puritatea și transparența arderilor interioare : „Nu simt argila anilor pe umăr, / N-ascult regretul timpului ce-a fost, / Tînguitoare vremuri nu mai număr, / De ce în false vîrste să mai stărui / Cînd anotimpul intră-n echinox / Și dragostei, fără sfîrșit mă dărui..." (**Echinox de primăvară**).

Prin cele mai reușite piese, poetul timișorean adaugă creației sale însemnele unei adîncimi fie și sub aspectul meșteșugului și o evidentă transparență de solstițiu.

Antoaneta **MACOVEI**

Romulus DIACONESCU :

„Neuitatele amurguri"

Cu discreție, Romulus Diaconescu se îndreaptă cu acest nou roman, **Neuitatele amurguri** (Scrisul românesc, 1988) — al treilea dintr-o serie —, către definitivarea unui adevărat „ciclu al Cartienilor", promițător sub toate aspectele. Tînărul Liviu Cartianu, ziarist, adică unul din acei „secretari ai timpului" care trebuie să surprindă permanent cîte „un crîmpei din mișcarea neîntreruptă a lumii" (după cum spune autorul în **Migrații fără sezon**), își stabilește temporar sediul pe meleagurile tinereții sale, la Tîrgu Jiu (în carte Tîrgu Jaleșului). Practicarea conștiincioasă a meseriei îl introduce în diferite medii, prilej pentru a ne face și nouă cunoștință cu atmosfera de spital, de școală, de bîlci, de nedeie, de local public, de transport în comun, de țară, dar, mai ales, cu foarte mulți oameni, argumentație perfectă a credinței intime a scriitorului : „punctul de plecare trebuie să-l constituie omul însuși, proțăpit așa cum se află în miezul existenței, strigînd, apărîndu-se și atacînd așa cum face zilnic."

Aparent, romanul ar trebui să se afle sub semnul „Spitalului", pentru că acțiunea debutează și ia sfîrșit în acest loc, iar unul din personajele de bază este directorul acestei instituții. În fapt, însă, cel care se dovedește a fi în prim-plan este **Orașul.** Avem de-a face cu o radiografie clară a protipendadei din Tîrgu Jaleșului (medic—director de spital, inginer—director de combinat, președinte al Urecece, reprezentanți ai presei, profesori, un procuror etc.), totul foarte exact, analizînd în profunzime, cu acuitate, fără patimă și încrîncenare. Intriga este dată de boala mamei lui Liviu, de idila cu Maira Hurezeanu (cu care se pare că, după consumarea în cele trei romane a cîtorva experiențe de gen, se va căsători), de efortul de scoatere la iveală a adevărului în problema Ocneriu—Urșanu : îi persecută și îi fură directorul Ocneriu lucrările subordonatului său, cercetătorul Eugen Urșanu ? Mai ales acest din urmă aspect pune în mișcare oamenii și dă adevărata măsură a unei întregi serii de personaje, care se dovedesc a nu fi chiar atît de fără pată : doctorul Damian Ocneriu, ing. Teo Dijmărescu, procurorul Emilian Trocan, Petrică Săvoiu, Grigore Hortopan, ziaristul Aurel Colțan, cu toții supuși dorinței de parvenire. Autorul își alternează modalitățile de viziune, reflectînd cînd cu gîndirea a cîte unui personaj, cînd luînd distanțarea omniscientă a creatorului acestora. În buna manieră a vechilor cronicari, Romulus Diaconescu expune (cu mijloace moderne) faptele, cu minimum de completări personale, trecînd cu nonșalanță peste pericadele de timp (ore, zile, luni) care nu adaugă elemente semnificative povestirii. Credem, însă, că romanul păcătuiește prin lipsa cîtorva zeci de pagini (nu neapărat din final) care să ofere, prin incursiuni în psihologic, motivațiile modificărilor de atitudine ale protagoniștilor (Petrică Săvoiu care vrea să părăsească orașul, procurorul Trocan care renunță la post, doctorul Ocneriu care are o cădere psihică, schimbarea poziției autorităților etc.).

Acțiunea e cursivă, bine condusă. Fraza are o remarcabilă fluență. Sugerînd experiențe scenice, surprinde cu o deosebită abilitate, în adîncime, tabloul complex al vieții. Firescul descrierilor este parte constitutivă a artei reale a prozatorului : tușe fine, apelul cu discreție la metaforă, captarea unor expresii specifice zonei, fără a pica, însă, în regionalism banal-vulgarizator.

Neuitatele amurguri este încă o reușită a romancierului Romulus Diaconescu de la care așteptăm completarea acestei fresce de epocă sub semnul „ciclului Cartianu".

Liviu **PAPUC**

in memoriam

Un om de bine

Profesor și director de instituții, om de carte și de faptă, Ilie Dodea a fost, înainte de toate, un om cum-se-cade. Pornise de jos, nu uita asta, și cîtă putere avea, nu i se urca la cap și o folosea doar spre a face bine. În cinci ani cît a condus Centrul de Librării ieșean, a instaurat acolo în primul rînd un spirit realmente democratic, în care fiecare putea să-și spună păsul convins că, dacă e directorul de față, va fi ascultat cu chibzuință și dreptate se va face. Avea grijă de-a binelea, nu doar pe hîrtie, de oameni, și știindu-i la slujbă aproape de dimineață pînă seara, se preocupa și să-i mai ajute la nevoie. Nu voi mai putea simți gustul de căpșuni pe buze fără să-mi amintesc de el. Și aș mai avea de spus multe aici. Într-o activitate aflată sub semnul comerțului, a știut să facă o vivifiantă transfuzie de cultură. În „Sfatul librarilor", „instituție" de el creată, se discuta nu doar despre mărfuri și beneficii, ci și despre Borges sau Valery. Veneau aici, invitați de el, spre profitul general, oameni de vîrf din litere, arte, științe. Dădea acestor întîlniri de miercuri, chiar cînd erau numai între noi, echilibru, substanță, rost. Lăuda cu generozitate, mustra cu delicatețe.

A avut vocația, pasiunea și iscusința construcției. Pe unde a trecut, a lăsat în urma lui lumină și ordine. A îmbogățit orașul cu librării noi, a făcut să renască librării vechi. Trei mari șantiere au rămas deschise (librăria din fața I.M.F.-ului, anticariatul, librăria de la Fabrica de țigarete).

Gîndea cinstit și proaspăt, și cerea mereu celor din preajmă să gîndească asemeni. Avea o minte, ca și caracterul său, senină, tolerantă, cuprinzătoare. Om de gust și om al vremii sale, credea în computere dar știa și să prețuiască un tablou ; zidea, dar știa și să viseze prin muzică ; robotea printre indicatori economici și se odihnea în poezie și reflecție. N-a apucat să-și vadă tipărită cartea de cugetări și ne revine nouă să o facem.

S-a prăpădit în plină acțiune și moartea se poate felicita pentru această victorie, prea ușoară, asupra medicinei. Dar mult bine a făcut, și multe bune, și aceasta durează, biruindu-i moartea Iar zîmbetul său tonic, înțelept ne va veghea încă multă vreme, îndemnîndu-ne, tutelar, să trăim cuminte.

George **PRUTEANU**

pro juventute

„Convorbiri literare“ prin corespondență

ARCHAEUS, Iași : Nimic nou.

GH. T. APETROAIE, Sibiu : Poemul **El, Eminescu** nu reprezintă, din păcate „o scriere reușită pentru literatura română“. E doar o cuminte mimare a versurilor eminesciene.

CONSTANTIN BOBOC, Fălticeni : Multe imagini reușite în poemul trimis. Dar, pentru a-mi risipi senzația că le mai știu de undeva, trimiteți-mi un grupaj mai mare.

OCTAVIAN BULUZA, Baia Mare : Nu pot să vă spun lucruri îmbucurătoare. Nu-l mai copiați pe Bacovia, pe aici drumul e cu sens unic. Prea multe pietre prețioase, prea multe nevroze, multă făcătură. Ceva mai personal sînteți în **Elegie**. Dar de ce „în departe“, pentru **departe** și „în nemîntuire“ în loc de **nemîntuit**?

GEORGE CERNA, Drobeta-Turnu-Severin : Am făcut mari eforturi pentru a vă descifra paginile. Neglijența dv. e o formă de lipsă de respect față de redacție.

NICOLAE GHIȚESCU, București : Gînduri generoase și atît.

ADRIAN ISTRATE, București : Deocamdată nu pot să vă spun nimic deosebit. Simple însăilări. Și atenție la formele verbale de imperfect.

LEANDRU ALECU, Bacău : Am rîs citind **Oblojit de buruiene** („Cîntă luna-ntre fînețe / Dar o-nțeapă musca țețe“ etc.). Nu asta ați urmărit, nu-i așa?

ADRIAN LER, București : Vă rog să vă dactilografiați textele sau să le scrieți mai citeț.

MARCEL LUCACIU, Cluj : În cele mai reușite trei poeme (pe care le voi propune spre publicare), am remarcat cu plăcere prospețimea imaginilor și simțul economiei cuvintelor. Numai de dv. depinde să cîștigați în forță, în pregnanță.

ADRIAN ALEXANDRU MANOLACHE : Mi-au plăcut aforismele dv. Cîteva dintre ele (între care se numără și acesta : „Stăpînului meu îi e teamă de mine. Iată ce mă sperie“) le-am selectat pentru o viitoare publicare, fie în paginile revistei, fie în cele ale almanahului. Mai trimiteți.

MIREA COSTEL, Craiova : Drumul pînă la publicare e lung în cazul dv.

MUSCALU VASILE, Neamț : Sînteți un om sensibil și cu mult bun simț : într-adevăr, talentul nu e suficient pentru a scrie bine.

GRIGORE I. NĂȘEL, Iași : Frumoase gînduri în poezie, dar nu îndeajuns de bine prinse în cuvinte. Or, după cum știți ca filolog, poezia nu se face numai cu... idei.

GEORGE NICOARĂ, Iași : Ar fi ceva, dar am nevoie de mai multe texte pentru a-mi forma o părere concludentă, cel puțin pentru moment.

IOAN NICODIM, Borca, Piatra Neamț : Reușit poemul începînd cu „Noapte grea...“ Mai trimiteți.

LENUȚA PANDURU, Baia de Fier, Gorj : Vă doresc să vă faceți sănătoasă. E mai important decît să scrieți poezie.

BOGDAN RĂDULESCU, București : Ar fi ceva în **Isprava**. Mai trimiteți.

LORELIM SAMINESCU, Polovraci, Gorj : Versificări banale, în care ați scăpat multe greșeli de ortografie (v-i le trimit, a le citi...)

MARCELA SEMZACONI, Hunedoara : Versurile tale sînt o simplă erupție adolescentină.

OLIMPIAN TAL, Iași : Poeziile dv. par ceva mai aparte. Sînt un amestec de versuri denotînd maturitate și multă intuiție poetică, și altele lungi, parazitare, prozaice. De aici încolo abia ar trebui să înceapă munca pe text, care presupune, cere exigență, spirit critic, și, neapărat, multă lectură. Multă, foarte multă lectură. (Aveți grijă și la greșelile de ortografie). Poate nu v-ar strica nici contactul cu un cenaclu. Să mai vedem.

OANA TĂCERE, Fălticeni : Deocamdată, nimic interesant. Notații juvenile.

FLORINA TRAȘCĂ, Constanța : Nu prea am distins vuietul mării, și nu cred că din vina noastră. Vagi urme de poezie în **Labiș**.

NAIR UNAED : Restul dur, ogivele scalpate, / Vocile vechi piereau sub scrum. Castanii / Exilau obraze, ronde toate, / Proliferînd cărnoase spovedanii“. Cam așa sînt toate poeziile dv. Un delir verbal.

ALEXANDRU V. V. Cluj : Încercări modeste.

VISTERNICU MARIANA : Plăcere debordantă a mînuirii cuvintelor ce par neîncăpătoare pentru o fire pasionată ca aceea pe care presupun că o aveți. Iată cîteva versuri care mi-au reținut atenția : „Vioara în cutia de lemn / Zbaterea mîinii înăbușită de țărînă“ ; „Secunda se prelinge încet / de pe acele ceasornicului“ ; „Portocala deschisă de mîna gheișei / Floare de nufăr în soare“. Mai trimiteți.

NICOLAE ZĂRNESCU, Slatina : Reușite poezia **Idoli** și prima strofă din **Despre sufletul meu**.

MARIA ZELETIN, Suceava : Grupajul nu e tocmai consistent, dar vădește siguranță. Încă mai trebuie lucrat pe text, pentru ca imaginile să capete o tăietură precisă.

I. D. SICORE : Lucruri bune în **Elixir, Evadarea din simbol, Reversul feeriei, Dictare** și, mai ales, în **Jocul dimensiunii** (amețită de vînt / o frunză tremură / înfiorată pe ram / / bîjbîie pădurea / la porțile firii“) și în **Culoarea țărînii** („umbrele noastre / au aceeași modestă / culoare / / culoarea țărînii / ce ne doarme / sub piele“).

REBECCA, Tulcea : Prea puțin să-mi pot forma o părere.

NICU VASILESCU, Mizil : La mulți ani! și mai trimiteți texte ; nu e concludent grupajul.

IOAN DAN PINTILIE, Galați : Mai fertilă ar fi calea deschisă de poemele **secetă organică** și **renaștere**, în care unele imagini sînt chiar foarte reușite. Mai trimiteți.

ELENA CODRESCU, București : Migdalin (!) / ca ochiul meu stîng“ ! Dacă versul dv. exprimă adevărul, acest accident biologic nu e nicidecum sursă de lirism. În rest, poemele sînt palide, simple notații.

VASILE PĂTIMAȘUL, Ploiești : Vă fac cinste sentimentele exprimate în textele, care, din păcate, nu sînt poezii.

MACOVEI COSTICA, Iași : La cele 9 (nouă!) plicuri primite luna aceasta de la dv. (și-n cele cîteva zeci sosite pe adresa redacției în doar cîteva luni) nu am găsit nici un rînd măcar care să vădească o cît de mică înzestrare poetică. Așa că bine ar fi ca „retragerea în universul științei și literaturii“ să se limiteze la consum, nu și la producere.

CRISTINA BAHNA : Citeam fără entuziasm poeziile dv. lungi, prozaice, păcătuind de lipsa unui ritm susținător, cînd am dat peste aceste două excepționale versuri : „Mă simt ca luminișul unei păduri frumoase / în care a fost înjunghiată o căprioară“. Vreau să cred că nu sînt întîmplătoare. Mai trimiteți. Unele din textele trimise acum pot fi refăcute cu bune rezultate.

I. RIVALET, Tg. Mureș : Am remarcat cu plăcere finețea creionărilor dv., economia de mijloace. Din poemele selectate : **Riscul de a fi domestic, Foame, Păsări toamna, Vina, Crez, Sau** („o libelulă nemișcată / sau o iluzie transparentă?“), am înțeles că școala hai-ku-ului v-a fost de real folos. Mai trimiteți (dactilografiați textele enumerate).

IULIA GHEORGHIU, Constanța : Semne bune. Mi-a plăcut ironia din finalul poemului **Picături**. În general finalurile sînt reușite. Aștept vești.

VICTOR BRATU, Ploiești : Deocamdată, nimic interesant.

MIHAI IONUȚ CONSTANTINESCU, Ploiești : Mai realizate textele **Amintește-ți, Acolo ești tu, Muzică pentru inima mimului, Răsărit**. V-aș recomanda și mai multă grijă în alegerea cuvintelor. „Curge o rază / adîncă și blondă“ nu spune nimic, ba, dimpotrivă, diminuează efectul întregului poem.

REDACTOR

● Manuscrisele nu se restituie ● Specificați pe plicurile adresate acestei rubrici : „Pentru Convorbiri literare prin corespondență“.

PREMIUL REVISTEI „CONVORBIRI LITERARE“ LA CONCURSUL DE POEZIE „VERONICA MICLE“ EDIȚIA I, TG. NEAMȚ, 1989

Ofrandă cuvintelor

O dată doar aș fi putut întîmpina
strigătul timpului
Purtîndu-și zîmbetul spre un cer nebiruit
De miresme
Imaginîndu-mi prin cuvinte puține
O înserare cu pomi ce-și repetă tristețea
În frunze și turme domoale coborînd
umbros înspre zori
Tu viață treceai nebănuit de tăcută
Eu te primeam ca pe o stare de veghe
Și nu încetam să mă nasc
Din spaima unor priveliști uitate
(Nimic mai firesc) doar
Tu uneltești peste lucruri mărunte
Și preschimbi logica în suferință
Arătînd-o ca pe o ofrandă adusă
Cuvintelor.

Nu știu de ce tu treceai nebănuit de tăcută
Și vorbele (triste)
Te numeau penitență.

Călăuză firescului

Spinii dorințelor mai presus decît mine
Însîngerîndu-mi neliniștea așteptînd — tăcerea
Este semnul ce îmi arată ce este disprețul
Propriilor mele cuvinte dansînd pe marginea
Unei prăpăstii
Vîntul dezvelind urme de pași prin cenușa
Timpului
Și eu martor trist la suferința secundelor
Îndrăgostit pînă la patimă de negura asta
Ce îmi robește privirea
(Imposibilul devenit peste noapte
Călăuză firescului)
Cu glasul rănit și palmele obosite
Sînt uneori artist și zorii mă găsesc
Sculptîndu-mi graba pe chip
Gloria este atunci unica mea manifestare
De indiferență
Și unicul veșmînt în care mi-e frig

Propria-mi primăvară

Există o limită a uitării peste care trupul
Își lepăda preocupat veșmintele iluzorii.
Apoi veneau învingătorii părăsiți de
Propria glorie
Veneau de o veșnicie așa invincibili și triști
Amăgindu-mi nopțile cu puterea cuvîntului.
Dar nu puteam să întîmpin acel glas auster. Și nici
Să vorbesc la îndemnul atîtor povețe. Vorbele mele
S-ar fi născut prea devreme prefăcîndu-se
Foșnitoare și tandre.
Ar fi fost de fapt aberații.
De m-aș fi născut iarbă argintie a propriei
Mele primăveri
Viața mea ar fi apărut plauzibilă
Ca un zbor peste timp încununat de
întîmplări fericite.
Dar acum nu o putem numi certitudine.
O altă dragoste timidă a adevărului înfășurîndu-ne
Va urmări complotul secundelor
Sădind peste noi neîncrederea.
Ne va da de știre.
Și-atunci liniștea se va naște din lacrimi
Iar dragostea își va ascunde capriciile.
Vă propun să o numim așteptare.

Radu NICULIȚĂ

Voci tinere

Barcarola montană

Dincolo de brazii mohorîți,
Pe lacuri celeste
Sclipesc prăpăstii de zăpezi solare.
Puritate! Puritate albastră!
Ai milă de lacrimile noastre
Ce se preling pe stînci
În stropi de jnepeni!
Miserere!
Ascultă adorația noastră
De profundis.

Mers lăuntric

Întru galben iubind
Crește uscîndu-se
Floarea de nufăr.

Vînătorul

Crivăț sfichiuind lungi coloane bazaltice.
Muguri ce cad dintre frunze.
Sub vînătoreștii ochi păduroși
Inima căprioarei e-un rîu mic, pietrificat.

Cruntă săgeată de foc și de sînge
În fragedul trup aburind
De miracolul primei clipe
Năpraznic lovește.

Lui Brâncuși

Braț vertical uscat pînă la os
Întins
După vîrtejul de neant și lumină,

Așază-te la Masa Tăcerii
Suspendat
În locul de-nfrățire a scaunelor ;

Cu ochii închiși
Sărută
În miezul nopții soarele arzînd.

Mihail GRĂDINARU

Cenaclul „Junimea“

Jurnal de mansardă

Înțeleptule
azi e o lumină specială
prin mine trece
și prin geamurile Orașului
la fel
(azi mi-am dezgropat rădăcinile
și umbra mea
cea din vara trecută
din toate balcoanele)

Înțeleptule
eu nu am gîndit niciodată
că mocirla aceasta domestic gudurîndu-se
în noi pămînt
se numește
și apă
unde viața se devoră
pentru a fi
— steril sîmbure de clorofilă irisul meu! —
eu am văzut totul de la sus
la mai sus de la
lumină

și cîte mansarde dumnezeule
și morți frumoși între scînduri și
zîmbetul lor
perfect
avînd
o lumină specială!

Jurnal de mansardă

Poetul nu mai este Orașul
e bîntuit de singurătate
Arborii luminează înalt
absențele golul din
noi aici stă acum Dumnezeu Amputați-l
amputați-l vor zice
Nuuu! vei striga el este echilibrul
poemului

„Peste păduri focuri focuri“
tu treci
purtîndu-ți în brațe chipul de lut
purtîndu-ți în brațe singurătatea
(Artiștii sînt tot mai blazați în ultimul timp
tot mai bătrîni
— memoria frumos bandajată a lumii —)

Orașul e bîntuit de Azi
Tu treci pe marginea umbrei
absențelor lucruri Unduitor
miezul realului
te soarbe

Codruța CIUBOTARU

Solilocvii

O ipoteză

Cît a scris Eminescu? Iată o întrebare care s-a mai pus. Nu știm dacă cifrele spun prea mult, dar în urma unui calcul făcut de Petru Creția, efectiv scrise au rămas 8 661 de pagini. Cum adică au rămas? Simplu : întîi că nu toate manuscrisele poetului au fost donate Academiei de Maiorescu. Marele pontif al Junimii, nota în **Însemnările sale zilnice**, prin 1912, că a dăruit „un manuscript“ eminescian prințului Ferdinand. Ce fel de manuscript nu știm, nu vom ști... În plus, mai tot ce a dat tiparului (copii definitive, ca să zicem așa, deși nimic mai străin lui Eminescu decît definitivul, atîta vreme cît obișnuia să lucreze chiar pe textele publicate!) s-a pierdut. Vremea nu obișnuia să păstreze paginile culese și apărute deja. De pildă, nu știm în ce formă a trimis Almanahului „României june“ textul **Luceafărului**. Este o mare pierdere, cît timp suprimarea celor trei strofe e în litigiu. Aparține poetului (cum argumentează un P. Creția) sau criticului? Dacă Maiorescu la arhitecturarea volumului de **Poesii** va fi avut o versiune prescurtată a poemului, iată ce ne-ar fi interesat mult, dar încă o dată faptul rămîne sub semnul incertului. Ar mai fi de făcut adaos că foarte puține manuscrise s-au păstrat după cel dintîi acces al bolii, din iunie 1883. Cele trei caiete de la B.C.U. Iași, manuscrisul piesei **Lais**, cîteva file disparate cu versuri, cîteva scrisori și cam atît. Dar anii 1884, 1885 și în parte 1886 sînt ani de relativă sănătate. Cine a văzut scrisul din perioada în care Eminescu este subbibliotecar la Iași, de o perfectă acuratețe, conștiinciozitatea notațiilor din **Condica de Intrare 1864—95** sau din **Condica de Expediție 1864—1904**, rectificarea de titluri copiate neglijent de colegul său, nu poate să nu exclame : dar Eminescu este sănătos, nimic nu lasă a se întrevedea groaznica zguduire a minții sale, dar **absolut nimic**, nici o alterare a scrisului, a acelei meticulozități „germanice“ care l-a caracterizat și în perioada directoratului și în cea în care a fost revizor școlar și în aceea în care a lucrat în redacția ziarului **Timpul**. Și atunci iarăși ne întrebăm : n-a mai lucrat Eminescu nimic după 1884? Răspunsul nu poate fi decît unul singur : poetul a scris și după această dată (cel puțin în anii de relativă însănătoșire amintiți mai sus) și îndrăznim a afirma că **nu doar mecanic**, prelucrînd din memorie versuri concepute mai de mult. Poate să pară o ipoteză hazardată, dar s-a argumentat cu stringență că ultima strofă, cel puțin, din **La steaua** este scrisă acum, cînd „organele-s sfărmate“... Este tragică și totodată exaltantă această constatare. Poetul, trecut prin ravagiile bolii adaugă o strofă, care nu numai că este valoroasă ci, mai mult, duce către un sens mai pur cunoscuta poemă.

Am mai putea aminti și alte dovezi în direcția „productivității“ eminesciene. Sora sa Harieta scrie în perioada Botoșanilor în cîteva epistole despre munca fratelui ei (scrisorile s-au păstrat). Ar trebui atunci să nu ne oprim la cifra de 8 661 de pagini, ci să ne gîndim la mai multe. Cîte? Răspunsul poate că va fi dat peste o vreme dacă măcar cîteva din manuscrisele (despre care umblă unele zvonuri, și unde iese fum...) pierdute s-ar ivi la lumină. De aceea credem că un Petru Creția, eminentul editor al lui Eminescu, are toată dreptatea să afirme : „în cei 18 ani cîți i-au fost dați să scrie, între 15 și 33 ai vieții, acest tînăr a scris **enorm**, încît te miri cum au încăput toate acestea în timpul scurt al pătimirii sale. A scris, proporțional, și nu numai proporțional, cît au scris, într-o viață împlinită, Cantemir, Hasdeu, Iorga, Călinescu“ (**Trei gînduri despre Eminescu**, în „Viața Românească“, nr. 12/decembrie 1983, p. 11).

Valeriu GHERGHEL

Universul literaturii

● Tînărul cîntă, bătrînul meditează. Primului i se potrivește versul, celui de al doilea aforismul ● Limbajul curent al oamenilor este de o jalnică banalitate. Adesea se întîmplă să te cutremuri de silă atunci cînd le asculți sporovăiala. Numai scriitorul reușește să înfrumusețeze ceea ce este searbăd și plictisitor și să înalțe expresia la nivelul artei ● Îmi place cititorul lacom, febril, torturat de cunoaștere, acela care se năpustește asupra cărții și o deschide cu nerăbdarea unei păsări de pradă ● Criticul este un condei aservit gusturilor sale ; și cum gusturile sînt subiective, cum nu există un cîntar al valorilor estetice, a ceea ce este durabil într-o creație sau alta, e inevitabil ca, de foarte multe ori, condeiul criticului să se afle în slujba erorilor sale ● Posteritatea sfarmă lanțurile în care gloria a fost ferecată de dușmanca ei cea mai de temut : pizma ; și tot posteritatea are grijă să încătușeze, reducînd la tăcere, gloriolele obraznice și trecătoare ● Scriitorii mari sînt mari în cărțile lor ; rareori în viața de toate zilele ei dau dovadă de măreție. Apropierea de persoana unui scriitor vestit este îndeobște dezamăgitoare, umbrind plăcerea pe care ne-o procură opera ● Talentul se aseamănă cu un ceasornic : ca să-l faci să meargă, trebuie să-l întorci în fiecare zi.

Ionel BANDRABUR

dialogul literaturilor

Xu GAN (China)

(170—215)

Gînduri intime

1

Umbre adînci aduc cu ele durerea
Ce ne e dată.
Gîndul separării noastre mă apasă.
Fiecare în alt colț de lume
Și nici o speranță de blîndă revedere.
Mîhnire și durere port în mine,
De-aș suferi din lipsă de mîncare !
Vii fulgerări în sentimente moarte bat.
Încordat ca un arc,
Văd chipul tău numai zîmbet.

2.

Cît de abrupt, trufașul vîrf de munte
Și ce lungă calea de zece mii de li !
M-ai părăsit de-atît' amar de vreme,
Necazurile m-au îmbătrînit.
Trăiește omul doar pentru puțin,
Ca iarba la sfîrșitul primăverii.
Timpul, recîștigat nu poate fi,
De ce atîtea gînduri mă-mpresoară ?
Îți cînt supremă dragoste. Mă doare
Perfidul gînd că n-am să te mai văd.

3.

Troiene de nori depărtați, nesfîrșiți
Carte aș vrea să-ți aducă,
Dar ei plutesc nepăsători deasupra
Cînd noi sperăm zadarnic iubirea să ne-o ducă.
Oamenii se despart, se revăd.
Numai tu de atunci n-ai venit.
De cînd m-ai lăsat,
Oglinda luminoasă zace, rece,
Iubirea mea-i ca apa curgătoare,
Cum s-ar putea să aibă un sfîrșit ?

4.

Triste, anotimpurile se duc unul după altul.
O dată și încă o dată
Petalele de orhidee cad. Suspin.
Gîndul întoarcerii tale mă liniștește.
Mă prăbușesc, însă nu pot să dorm,
Ce lungă, fără sfîrșit e noaptea !
Mă ridic. Ies,
Cu ochii și cu gîndu-n constelații.
Dorința-mi, știu, nu poate fi-mplinită,
Și lacrimi curg ca un bogat izvor.

În românește de
Constantin LUPEANU

Buland AL-HAIDARI

(Irak)

Bătrînețe

Încă o iarnă și iată-mă
aici
la gura sobei
visez cum o femeie se mai gîndește la mine
fantazez cum îngrop un secret
între bătăile inimii ei
și ca nu-mi ia nicicînd în deșert închipuirile
Presimt că-încep zborul pe orbita
luminii
Ea zice: reveria aceea
mi-a fost și ne este hărăzită
și nu vei mai întîlni nici o altă femeie acolo

Mohamed ABU-RUB

(Iordania)

*
* *

Chiciură încremenire
ba chiar vîntoase vifornițe
și totuși liniște și împăcare.
Dincolo în spatele Mediteranei
deșerturile sînt ruguri
scînteile irump la orizont
ca niște roiuri-stamine
și cad
ca niște fire de nisip
se ghemuiesc
se îndeasă
cristalizîndu-se în dune
Soarele le tăbăcește
le dă culoarea pîntecului de căprioară
le încrustează cu fir de damasc.

În timp ce întunecimea coboară
liniștea se leagănă
luna se ivește bolnavă   și pală
în spatele aureolei de nori
amintirile se dezlănțuie
precum niște armăsari
galopînd spre nemărginit

În românește de
Bogdan CĂLIN

Williams SASSINE

(Guineea)

Născut în 1944 la Kankan din tată libanez și mamă guineză. Frecventează cursurile Institutului politehnic din Conakry, apoi își completează studiile la Paris. A trăit în exil, în Mauritania. Revine în țară în 1985. Este profesor de matematică. Nu-și spune scriitor ci povestitor. A scris patru romane și o culegere de povestiri pentru copii intitulată „Alfabetul" Romanele : Saint-Monsieur Baly — 1973, Wirriyamu — 1976, Le jeune homme de sable — 1979, Le Zeheros n'est pas n'importe qui — 1985.

Regele și deșertul

În ziua cînd a început să se vorbească la noi despre deșert și bandele sale urlătoare de vînt și nisip ce distrug totul în calea lor, tata mi-a spus simplu : „He ! dacă aș avea anii tăi, i-aș fi provocat pe banditii ăștia într-o mare piață publică și acolo le-aș fi dat cea mai zdravănă bătaie din viața lor." Tocmai voiam să mă întreb în ce mod ar fi făcut-o, el, căruia nu-i plăcuseră niciodată încăierările, cînd a adăugat : „De altfel, ca să-ți completezi educația de prinț moștenitor, cred că ți-ar prinde bine să înveți artele marțiale." Am rămas uimit. Oricum, nu mai eram pe timpul lui David și Goliat cînd un război se putea decide între doi bărbați. Și-apoi, începea să uite cam repede că datorită lui devenisem un intelectual, cu un profund simț al ridicolului înfruntărilor fizice prea apropiate. E adevărat că, datorită lui, puteam vorbi despre toate și despre nimic ore întregi. Tot atît de adevărat este și faptul că era chel la ceafă datorită faptului că în copilărie fusese bătut adesea.

— Tată, să facem ca toți ceilalți, să cumpărăm arme, îi sugerai eu. Acum sînt de toate felurile și cîte vrei, peste tot. Din clipa în care deșertul își va arăta vîrful nasului, îl vom bombarda.

— Spui povești, făcu el. Armele moderne de care îmi vorbești nu ucid numai dușmanul. De altfel, pentru a se apăra, un om nu trebuie să se folosească decît de asta, spuse arătîndu-și capul mic din cauza coroanei ce-l acoperea, și de asta, își duse mîna la inimă, pe care o avea mai mare decît regatul, din cauza cerului care-i chema din ce în ce mai des privirea. Și nu uita, fiul meu, că armele acestea costă prea scump.

— E-adevărat că facem parte din P.M.A., am zis conciliant.

— Nu mă compara cu aceste puteri cu mentalitate de asistați. Noi, noi sîntem săraci dar nu stăm degeaba.

— Și dacă am planta o mulțime de arbori peste tot ? îi propusei cu timiditate. S-ar părea că au eficacitate...

— De ce nu niște pari sau, și mai bine, niște păduri de sperietori ? îmi tăie vorba, ridicîndu-se.

Simții că voia să adauge ceva și nu mă ridicai. Atunci îmi aruncă : „Și-apoi nu cu pipi de la tine vom face să-ți crească arborii." Mă ridicai.

— Crede-mă, fiule, continuă el, de la un timp mă gîndesc numai la asta.

Oare din cauza aceasta începea să-i cadă părul din frunte ? Zîmbii. El continua să vorbească despre acel lucru : „Știi, deșertul este un barbar nemilos dar loial ; înainte de a ataca te previne și nu se folosește de porcăriile alea de bombe. Iată de ce vreau o luptă cu el, o luptă crîncenă ca între bărbați cum se făcea pe timpuri. Fiule, trebuie să te duci să înveți a te bate, și cu cît mai repede, cu atît mai bine, căci simt..." Simțul său nu-l înșeală ; la puțin timp de la plecarea mea, deșertul ne declară război. Atunci tata începu să practice faimoasa politică a pămînturilor arse. Distruse toate satele, astupă toate puțurile, secă toate rîurile, tăie toți copacii, ucise toți supușii. Peste tot se spunea că devenise nebun ; se formară comisii, în acest timp inamicul și haita sa crudă de vînturi nisipoase se rostogoleau peste ținut, mîniați că nu găsesc nimic să înseteze, să înfometeze și să domine. Atunci tatăl meu își arătă tot geniul său de strateg. Ne transformă frontierele în ziduri enorme și de netrecut în jurul invadatorului. Deșertul era luat prizonier. De-acum, în restul lumii, arborii puteau să se joace cu păsărelele, pîraiele să cînte, cîmpiile să îmbrace pămîntul.

A fost sărbătoare pentru toți cei rămași în viață și chiar cei care îl blestemaseră îl felicitară pentru viclenie și simțul său de sacrificiu. Apoi îl uitară din nou.

M-am întors azi dimineață. Tata era pe unul din ziduri. Mi-a făcut semn de departe. Am alergat. El era tatăl, stăpînul, țara mea. Mi-a spus : „Sînt regele celei mai mari închisori din lume." Palatul nostru a fost reconstruit la capătul cel mai îndepărtat al țării, pe marginea unei faleze ce se ridică deasupra unei mări agitate. Am înțeles că voia să spună că noi înșine eram prizonieri.

— Mulțumesc cerului că te-ai întors, adăugă el surprinzîndu-mă măsurînd cu privirea întinderea închisorii noastre. Totul este din ce în ce mai greu, fiule, cu marea aceasta jos, ce vrea să-mi dărîme tronul și cu prizonierii noștri care cu viclenie, fir cu fir, încearcă să evadeze.

— Îi vom învinge, l-am asigurat eu.

Coborîrăm. Atunci el mă întrebă : „Ești pregătit ?" Mă mulțumii să ridic fără efort voluminoasa-mi valiză. Cînd am întors capul, în privirea lui obosită de temnicer insomniac trecea o prospețime de răsărit de soare. Da, eram gata pentru luptă.

În seara aceasta, după ce se va fi culcat, în sfîrșit, voi deschide larg porțile închisorii, mă voi opri pe marginea falezei și-i voi striga deșertului. „Vino, dacă ești bărbat. Nu știi decît să te legi de cei slabi. Vino, tată al șacalilor..." Îl voi provoca atît de bine încît își va pierde controlul și se va năpusti asupra mea. Atunci, în ultima clipă, mă voi apleca, iar imbecilul va cădea în marea agresivă. Il voi trezi pe bătrîn și-i voi arăta peste cadavrele inamicilor noștri răpuși noile pămînturi cucerite. Pe urmă, îmi voi deschide valiza și-i voi spune : ți-am adus o dimineață înstelată de flori, o zi încărcată de muncă și o noapte de tandrețe. Va trebui să le plantăm și să le ajutăm să se adapteze. Dar rezultatul este garantat, tată."

— Nu striga așa tare, zise el din spate. Atenție, glasul se aude dincolo de închisoare. Mergem ? adăugă el îndreptîndu-se către porțile grele ale închisorii.

Își lăsase coroana pe undeva.

Mai remarcai și că era gol pînă la brîu. Semăna cu un copil care se pregătește de joacă și-am fost fericit.

— Eu deschid, iar tu faci cum am stabilit, îmi șopti el. Dar vom păstra puțin nisip, mare și vînt.

— De ce, tată ? Ne sînt dușmani.

— Copiii, păsările și peștii vor avea nevoie de ele, fiul meu. Un dușman nu-i niciodată pustiu.

În românește de
Vasile SAVIN

(Din revista „Littérature guinéenne", nr. 88—89/1987)

Iosuf IDRIS

(Egipt)

Prozator și dramaturg egiptean contemporan. Nuvele (**Arhas Iayali — O poveste de dragoste** ; Al-batal — Eroul) Romane realiste (**Al-haram — Păcatul**), cu problematică socială și morală inspirate din viața cotidiană.
Drame (**Al-farafir — Mucalitul.**)

Privirea

E uimitor că o fetiță micuță ca ea a rugat cu simplitate și nevinovăție pe un om mare ca mine pe care nu-l cunoștea, să o ajute cu povara ce o purta și care semăna cu un adevărat turn.

Fetița ducea pe cap o tavă cu cartofi copți. Deasupra acestei tăvi mici se afla un vas mare care conținea cîteva prînzuri gătite. Vasul alunecase, deși fetița îl prinsese cu brațele ei slabe, străduindu-se din răsputeri să nu-l lase să cadă, riscînd să dea pe jos și restul.

Fetița nu a observat surprinderea mea cînd am trecut cam încurcat în spatele ei, grăbindu-mă să salvez povara pe care o purta. Am încercat în mai multe feluri să aranjez tava, dar tocmai atunci s-a înclinat vasul cu prînzurile. L-am îndreptat, apoi am echilibrat tava pe capul fetiței. Cum am apucat ambele vase în același timp, fetița a aplecat capul din cauza mișcării bruște pe care o făcusem și toate au început să alunece. În sfîrșit, am așezat cum trebuia tava și vasul, zicîndu-i că era mai sigur să se întoarcă înapoi la cuptor, care era aproape, ca să lase acolo vasul cu mîncarea și să vină după el mai tîrziu. Nu știu ce s-a petrecut în capul ei și nici ce a văzut, că a stat puțin ca să-și echilibreze povara, apoi a pornit mai departe după ce mă copleșise cu o avalanșă de vorbe din care am priceput doar cuvîntul Sați...

Am urmărit-o cu privirea cum traversa strada cea mare însoțită de mașini, îmbrăcată în rochia ei veche și largă care arăta ca o bucată de pînză pentru curățat cuptorul, uitîndu-mă la picioarele ei subțiri ca două bețe, care ieșeau de sub marginea zdrențuită a rochiei.

O priveam uimit cum înainta călcînd pămîntul cu piciorușele goale, șovăind, apoi pornind din nou, privind în față la spațiile mici și negre care se deschideau ici și colo între mașini, mergînd cu pași mărunți și siguri, puțin aplecată, dar atît de repede. Am urmărit-o îndelung din ce în ce mai absorbit de făptura ei, gîndindu-mă că în orice clipă i se putea întîmpla o nenorocire.

În sfîrșit, mica servitoare reuși să traverseze strada înțesată de mașini, tacticos ca un judecător din cei mari. Ajunsă de partea cealaltă, porni mai departe, dar înainte ca silueta ea să dispară am văzut-o oprindu-se, nemișcată. Atunci m-a surprins apariția bruscă a unei mașini, dar nu într-atît încît să nu mă reped să salvez fetița. Cînd am ajuns acolo toate erau în ordine. Vasul și tava stăteau într-o armonie desăvîrșită, iar ea se oprise ferm în loc, fața ei brună urmărind mingea de cauciuc asvîrlită de cîțiva copii, unii cam de vîrsta ei, alții puțin mai mari, care se fugăreau și se zbenguiau rîzînd.

Mica servitoare nu m-a văzut și nu a rămas nemișcată mult timp. A pornit din nou, iar farmecul ei gingaș a pornit odată cu ea. Înainte de a se îndepărta, s-a întors în loc, purtîndu-și povara și a aruncat spre mingea copiilor o privire lungă. Apoi a înghițit-o strada.

În românește de
Christian TAMAȘ

„Kia Liang" — instrument de măsură-etalon

lirică turcă

Yahya KEMAL BEYATLI

Corabia tăcută

În ziua așteptată cu teamă sub catarg
Spre neștiut pornește corabia în larg.
De parc-ar fi pustie, tăcută și păgînă,
N-o însoțesc urale, nici fluturări de mînă.
Iar cei rămași pe cheiuri, cuprinși de întristare.
Privesc cu ochii-n lacrimi spre-ntunecata zare.
Bieți oameni ! Nu-i acesta ultimul vas ce pleacă!
Nu-i cel din urmă doliu din viața prea săracă !
Zadarnic mai așteaptă cei ce-au iubit cu dor,
Nu se vor mai întoarce nicicînd iubiții lor.
Ce fericiți, pesemne, sînt cei care-au plecat
Că pînă azi nici unul nu s-a înapoiat.

Necati CUMALI

Dragostea trece

Dragostea trece
Ca norul acela curgător
Ehei, urma rămasă-n albăstrimile triste
Urma pustie a acelui nor.

Ali YÜCE

Îmi caut mama

Fără tine, departe de tine
N-am nici pămînt, nici cer nu am
Deși s-ar zice că am părinți,
Mă simt de parcă-aș fi orfan.

Căci între noi s-au așezat
Nemărginite lumi străine
Cu regăsirea într-un capăt
Și-n altul cu rîvnita pîine.

Mi-s toate mamele un bocet
Și orice bocet mi-este mamă
Străine, ia-mă și pe mine
Ori iarăși mama dă-mi-o-n seamă !

Sînt și căldare și fîntînă
Pentru un neam trudit sînt rîu
Adoarme-mă c-un cînt de leagăn
Sînt somnul din genunchiul tău.

Erdogan ALKAN

Țărm

Ea pe malul celălalt
Eu pe malul acesta
Privim aplecați peste ape.

Eu pășesc, ea pășește
Nu există poduri
Adînc e rîul.

Ea și cu mine-n toate zilele
Ea și cu mine-n toate nopțile
Cu sfeșnice-n mîinile noastre.

Pe țărmuri și prin case
Nu există poduri
Doar noi căutîndu-ne vadul.

În românește de
Emil SUCIU
Ion PENIȘOARĂ

Redacția : Iași, Casa cu absidă, Centrul civic ; telefon (981) 16242 ● Administrația : București, Calea Victoriei nr. 115, tel. (90) 506618.

● Prețul unui exemplar : lei 5.
Abonamente : 6 luni, 30 lei ; 1 an, 60 lei

Pentru străinătate abonamentele prin I.L.EXIM. — departamentul export-import presă, București str. 13 Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23226.

I. P. Iași cd. 1060